

خدا آفرین

تورکجه - فارسی

فرهنگی ، اجتماعی ، علمی

اردیبهشت ۱۴۰۱ - شمارگان مسلسل ۲۰۵ - سال بیستم قیمت ۵۰۰۰۰ تومن

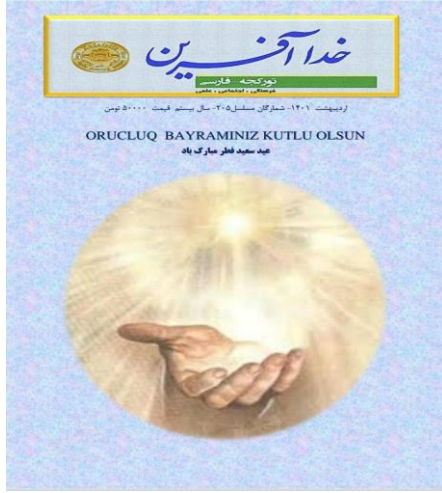
ORUCLUQ BAYRAMINIZ KUTLU OLSUN

عید سعید فطر مبارک باد

الله

خداآفرین 205

شماره مسلسل ۲۰۵ - اردیبهشت ماه - سال ۱۴۰۱ - ۹۸ صفحه

مدیر مسئول سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک سوی تورک

خبرنگاران: علی محمدنیا

تانای شرقی دره جک

ویراستار: سمیه ستاری فر

مدیر سایت: مهندس فرید ستاری فر

زمینه مجله:

فرهنگی؛ مسایل اجتماعی؛ معلومات عمومی؛ طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی؛ تحلیلی؛ خبری؛ اطلاع رسانی؛ پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی غربی؛ اردبیل؛ تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارساران پ ۳

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم واحد ۵

تلفن: ۰۸۴-۶۶۴۹۳۰۸۴ - فاکس: ۰۸۹۵-۶۶۴۶۰۸۹۵ / ۰۹۱۹۲۲۸۱۹۱۶

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت Word به ایمیل یا آدرس ماهنامه به زبانهای ترکی و فارسی جهت معرفی آثار دو نسخه همراه با توضیح مناسب ارسال نمایید.

اشتراک ماهنامه: شش ماه ۳۵۰۰۰۰ و یکساله ۶۵۰۰۰۰ هزار تومان

به شماره کارت بانک تجارت ۰۷۳۸۸۷۰۷۳۳۰۱۰۳۲۷۳۵۳۳۰۱ به نام حسین

شرقی دره جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and scial mnthly magazin managing Directr cncessiner

and chief Editr: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisçi və Baş Redaktor: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

say 205 Mayıs 2022, Tehran

tiraj: 3000

www.khudafarin.ir

Telegram: <https://t.me/xudafarindergisi>

khudafarin@yahoo.com

ایچینده کیلر:

- ۲- چینگیز آیتماتوو کیملیبی و یارادیجیلیبی
- ۵- دیوان شیخ نظامیده فولکلور نمونه لری و...
- ۱۵- علمی آراشدیرما
- ۲۵- میرزه علی اکبر صابر
- ۳۵- نار چوبوغو
- ۳۸- تورک دیلی (تاریخ و فرهنگ ترکها)
- ۷۱- اورتا عصرلر غربی آوروپا مدنییتی
- ۷۵- سرگذشتهای عجیب
- ۷۸- یوخو
- ۸۵- شعیریمیز - شاعیریمیز

دیرلی اوخوجولار ینتیلنن خدافرین سایتیندا اوز

درگینیزی اوخویا بیبلر سیز...

www.khudafarin.ir

تانیمنیش تور کلر

چینگیز آیتماتوو کیملیی و یارادیجیلیغی

Tanınmış Türklər

Çingiz Aytmatov kimliyi və yaradıcılığı

Sorumlu müdür: Dr. Hüseyin Şarqıdərəcək
Saytürk

مدیر مسئول : دکتر حسین شرقی دره جک سوی تورک

۱۲ دئکابر ۱۹۲۸ دە

قیرقیزستانین شکر

کندینده قیرغیز تورک عایله سینده
دوغولموشدور. ۱۰ اییون ۲۰۰۸ - جی ایلده ۷۹
یاشیندا آلمانین نورنبرق (باواریا) شهرینده
وفات (بویرک التهابی خسته لیندن) ائتمیشدیر.

عضو اولدوغو قوروملار :

شوروی یازیچیلار بیرلیی و سینماتوقرافچیلار
بیرلییی.

اودوللری : سوسیالیست امگی قهرمانی
"لنین" اودولو شوروی دؤولت اودولو و "لنین"
اوردنئی "قیرمیزی امک بایراغی" اوردنئی "
خالقلار دوستلوقو" اوردنئی "اوکتیابر
اینقیلابی" اوردنئی "دوستلوق" اوردنئی
(آذربایجان)

عایله سی

چینگیز آیتماتوون آتاسی تورئکول آیتماتوو
گورکملی دؤولت خادیمی ایدی، لاکین ۱۹۳۷-
جی ایلده میلتنچیلیک بهانه سی ایله حبس
اولونموش، ۱۹۳۸-جی ایلده ایسه گوللنمیشدیر.

تحصیلی

آ. ماکسیم قورکی آدینا ادبیات اینستیتوتونو
بیتیرمیشدیر. سیاستچی، دیپلومات، ژورنالیست،
ترجمه چی، رومان یازیچیسی، سسناریست،
فانتاستیکا یازیچیسی کیمی ده فعالیت
گوسترمیشدیر.
او ۱۹۵۲-۲۰۰۶ - جی ایللر آراسیندا فعالیت
ائتمیشدیر.

اثرلری نین دیلی روسجا و قیرغیز تورکجه

سی دی.ر. پووست و رومان یازاردیر.

همین ایل " یئنی دنیا " ژورنالیندا آیتماتووون بیر سیرا حکایه لری و یازیچیا دنیا شؤهرتی قازانديران "جميله" پووئستی ایشیق اوزو گؤروب.

۱۹۹۰-۱۹۹۴-جو ایللرده آیتماتوو شوروی نین و سونرادان روسیانی بئنیلوکس اؤلکهلرینده کی سفیری وظیفه سینده چالیشیب. آیتماتوو ۲۰۰۸-جی ایلین مارتینداک قیرغیزستانین فرانسادا، بئلچیکا، لوکسمبورق و نیدرلاندداکی سفیری اولوب.

۲۰۰۶-جی ایلده " ایلین آتوقرافی " کیتابی نین بوراخیلیشیندا ایشتیراک ائدیب.

چینگیز آیتماتوو شوروی عالی سووئتی نین دئپوتاتی (نماینده)، قیرغیزستان کمونیست پارتیاسی نین مرکزی کومیتته سی نین عوضوو، یازیچیلار اتیفاقی نین و کینماتوقرافچیلار اتیفاقی نین کاتیبلیگی نین عوضوو، آسیا و آفریقا اؤلکه لری ایله سووئت همرايیک کومیتته سی نین رهبرلریندن بیرى، " خاريجی ادبیات " ژورنالی نین باش رئاكتورو، " ایسیککول فورومو " آدی بین الخالق اینتئلکتوال حرکاتین تشبوسکاری ایدی.

۱۰ اییون ۲۰۰۸-جی ایل تاریخینده پنئومونیا خسته لیگی اوجباتیندان موعالیجه کئچدیگی آلمانیا نین نورنبئرق شهرینده یئرلشن کلینیکادا وفات ائدیب.

اثرلری

مانقورت

داغلار دوشنده (سون رومانی - ۲۰۰۷)

چتینلیکلی کئچید (۱۹۵۶)

تورپاق آنا

چینگیز خان کوسن بولود

اوشاقلیغیم

میلیتجه تاتار اولان آناسی ناگیما آیتماتووو یئرلی تاتردا آکتریسا (هنرپیشه) ایدی.

۸-جی صنفی بیتیردیکن سونرا چینگیز آیتماتوو جامبول زووتئخنیكومونا داخل اولموش، همین تحصیل اوجاغینی اعلا قییمترلره بیتیرمیشدی.

۱۹۴۸-۱۹۵۳-جو ایللرده آیتماتوو بیشکئکده کی کند تصروفاتی اونیوئرسیتتینده تحصیل آلیب. ۱۹۵۲-جی ایلده دؤوری مطبوعاتدا اونون قیرغیز دیلینده کی ایلک اثرلری چاپ اولونماغا باشلادی. عالی تحصیل آدیقدان سونرا او، ۳ ایل عرضینده قیرغیزستانین مالدارلیق علمی-تدقیقات اینستیتوتوندا ایشله ییب. چینگیز آیتماتووون موسکواداکی عالی ادبیات کورسونا یازیلماسی یالنیز ۱۹۵۶-جی ایلده، آتاسی نین برات آلماسیندان سونرا مومکون اولدو.

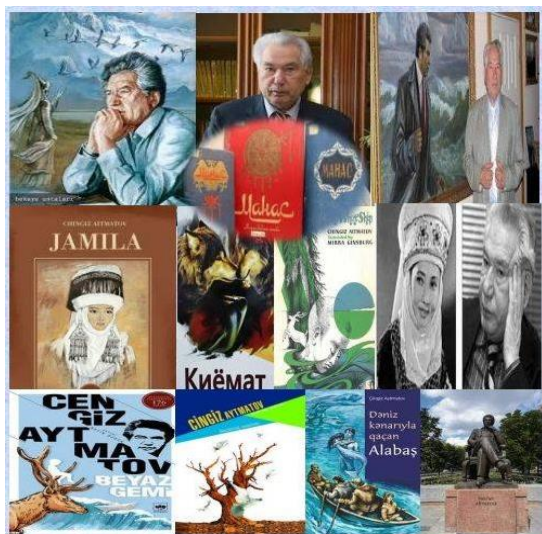
کورسو بیتیردیگی ایلده " اوکتیابر " ژورنالیندا اونون قیرغیز دیلینده کی " اوز-اوزه " حکایه سی نین روس دیلینه ترجمه سی درج اولونوب.

طولانی تر از قرن و جمیله را نوشت. رمان‌های وی به بیش از صد و پنجاه زبان دنیا از جمله به زبان فارسی نیز ترجمه شده‌اند.

آثار زیر از این نویسنده در سطح جهان معروف شده‌اند:

- ۱- گذرگاه سخت، ۱۹۵۶
- ۲- چهره به چهره، ۱۹۵۷
- ۳- جمیله، ۱۹۵۸
- ۴- نخستین معلم، ۱۹۶۲
- ۵- بدرود، گل ساری، ۱۹۶۶
- ۶- کشتی سپید، ۱۹۷۰
- ۷- بر فراز قله فوجی، ۱۹۷۳
- ۸- روزی طولانی‌تر از قرن، ۱۹۸۱
- ۹- چوبه دار، ۱۹۸۸
- ۱۰- نهالکروسری قرمز من، ۱۹۶۱
- ۱۱- زمین مادر، ۱۹۸۹
- ۱۲- تورا کاساندرو، ۱۹۹۴

جسد آیتماتوف طبق رسوم اسلامی در آرامگاه هنرمندان در گورستان آتابیت در نزدیکی بیشکک پایتخت کشور قرقیزستان به خاک سپرده شد.

قیرمیزی آلمان
دنیز کنارییلا قاچان آلاباش
قیرغیز چوبانی
اعدام کۆتویو
عصردن اوزون گون
کۆشک گۆزو
آنا تارلا
ایلک دورنالار

قیرمیزی یایلیقلی قوواغیم منیم

Əsrə bərabər gün (qırğız türkcəsi: "Кылым карытар бир күн", rusca: "И дольше века длится день", 1980 Ziya Abbasov (Восхождение на Фудзияму, Fuji dağının tərəsi 1973)

Ağ gəmi (qırğız türkcəsi: "Ак кеме", rusca: "Белый пароход", 1970)

Əlvida, Gülsarı! (Прощай, Гульсары, 1966)

Dağlar və steplərdən nağıllar ("Повести гор и степей", 1963)

İlk müəllimim ("Первый учитель", 1962)

Səmilə (qırğız türkcəsi: "Жамийла", rusca: "Джамия", 1958)

Üz-üzə ("Лицом к лицу", 1957)

چنگیز آیتماتوف نویسنده و

نمایشنامه نویسی (۱۹۲۸-۲۰۰۸)

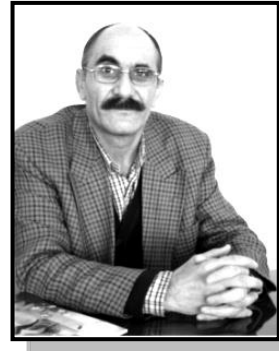
چنگیز آیتماتوف (۱۲ دسامبر درروستای شکر، منطقه مرزی کنونی میان قزاقستان و قرقیزستان ۱۹۲۸ - ۱۰ ژوئن نورنبرگ، آلمان ۲۰۰۸)،

نویسنده برجسته اهل کشور قرقیزستان و یکی از مشهورترین چهره‌های فرهنگی اتحاد جماهیر شوروی بود.

آثار

چنگیز آیتماتوف بسیاری از رمان‌های مشهور خود از جمله نخستین آموزگار، کشتی سفید، روزی

«دیوان شیخ نظامی» ده، فولکور نمونه لری و...

صدیاری وظیفه (ائل اوغلو)

دیرلی خداآفرین مجله سینین ۲۰۱-نجی ساییندا «آیت الله گلپایگانی» کیتابخاناسینین الیازمالار بؤلومونده ۹۱۹/۵ نؤمره ایله ساخلانیلان نوسخه نین چاغداش الیفادا ترتیب ائتدیکیم متنی نین اوخوجوسو اولدوق. همن نوسخه دن آراشدیرمالارلا اوزه چیخاردیغیم بعضی مؤوضولاری حؤرمتلی اوخوجولارلا چاتدیریرام. ((دیقت: بیز قارامانلی نظامی نین و احتیمال اوزره باشقا نظامی تخللوصلو شاعیرلرین شعرلرله قاریشیق دوشموش بو الیازمانین محتواسیندا اولان شعرلرین بیر قیسیمینی شیخ نظامی دن بیلدییمیزی، خداآفرین مجله سی نین ۱۹۹ و ۲۰۱ نجی ساییندا حؤرمتلی اوخوجولارلا فیکیر موبادیله سینده اولدوق. بو یازیدا گلن تدقیقلایسسه، الیازمادا اولان شعرلرین هامیسینی احتیوا ائتدیر.یقین کی سونرالار هانسی شعرین هانسی نظامیدن اولدوغونو آیدینلاشدیرماغا داهادا آرتیق چالیشاجغیق.))

«دیوان شیخ نظامی» و اوندان گورون

ادبی تاثیر لری

تهران دانشگاهی نین پروفئسوری ، مرحوم نظامی شوناس عالیم دوکتور برات زنجانی «صور خیال در خمسه نظامی» آدلی علمی اثرینده شیخ نظامی نین منوچهری دامغانی و فردوسی دن آلدیغی تاثیرلردن سؤز آچاراق ، بعضی بئیتلرینی اؤرنک وئریر. میصرع لرین سایی آزدا اولسادا، آنجاق شیخ نظامی نین آلدیغی تاثیر قبول ائده بلیریک. ایلك اونجه خمسه ده اولان تاثیرله دیقت ائدهک:

فردوسی:

مده از پی تاج سر را به باد
که با تاج خود کس ز مادر نژاد
نظامی:

تو نیز ای جهاندار پیروز بخت
نه کز مادر آورده ای تاج و تخت

دشمنت اعنی هلاک و حاسدت اعنی فنا (دیوان

نظامی گنجوی / دکتر برات زنجانی)

دیوان شیخ نظامی:

سنه دوشمن اولانین اولسون لباسی دایما

تنده تصحیف قبا و باشده مقلوب کلاه

ظهیرالدین فاریابی :

نه کرسی فلک نهد اندیشه زیر پای

تا بوسه بر رکاب قزل ارسلان نهد (دیوان نظامی

گنجوی / دکتر برات زنجانی)

دیوان شیخ نظامی:

ارمه‌یه قدرین رکابین اؤپمه‌یه قدر (دست) خیال

گر دوققوز کورسوسون افلاکین قویا تحت القدم

امیری معزی :

ای ماه چو ابروان یاری گویی.

یا همچو کمان شهریاری گویی

نعلی زده از زرّ عیاری گویی

بر گوش سپهر گوشواری گویی (دیوان نظامی

گنجوی / دکتر برات زنجانی)

دیوان شیخ نظامی:

نعل پای اسبینه بنزتمه‌سه اؤزون هیلال

اولمازایدی گوشه-ی گوش فلکده گوشوار

کمال الدین اسماعیل:

زلف تو بر بنا گوش ثعبان و دست موسی

خال تو در زرخدان هاروت و چاه بابل

دیوان شیخ نظامی :

اول زلف اول بناگوش ثعبان و دست موسی

اول خال، اول زرخدان هاروت و چاه بابل

کمال الدین اسماعیل:

ای خط استوارا انصاف تو موازی

وی سطح آسمان را درگاه تو مشاکل

دیوان شیخ نظامی :

ای خط استواده خطین سنین موازی

فردوسی:

ترا دشمن آمد به گه بر نشست

یکی گرزّه گاو پیکر به دست

نظامی:

بر او حمله ای برد چون شیر مست

یکی گرزّه شیرپیکر به دست

منوچهری:

چو پاسی از شب دیجور بگذشت

برآمد شعریان از کوه موصل

نظامی:

چو پاسی از شب دیجور بگذشت

از آن در شاه دل رنجور بگذشت.

منوچهری:

سر از البرز بر زد قرص خورشید

چو خون آلوده دزدی سر زمکن

نظامی:

سر از البرز بر زد جرم خورشید

جهان را تازه کرد آیین جمشید.

منوچهری:

ای نهاده بر میان فرق جان خویش

جسم ما زنده به جان و جان تو زنده به تن

نظامی:

چو مشعل سر در آوردم بدین در

نهادم جان خود چون شمع بر سر

« دیوان شیخ نظامی » نین ایچریسینده اولان

بعضی بئیتلرده ده ، «شیخ نظامی» نین

فارسجایازان سلفلریندن و چاغداشلاریندان

آلدیغی تاثیرلرین شاهیدی اولوروق

همن تاثیرلری گوژدن کئچیریریک:

سنایی:

همچو تصحیف قبا باد و مقلوب کلاه

موظروب چو قولینی یئنه عشاقه ائده چنگ ین
جان ریشته سیندن ائیله سین او تارینی آهنگ
اوچون
خمسه:

چو بر زد دلاویز چنگی به چنگ
چنین قولی از قند عناّب رنگ (خمسه)
دیوان شیخ نظامی:
خوطبه-ی حوسنی بولند آوازه سیله راست ده
قددین آدینا اوخور مرغ-ی چمن شیمشاددن
خمسه:

نوا در پرده عشاق آراست
در افکند این غزل در پرده راست
و

نکیسا بر طریقی کان صنم خواست
فرو کفت این غزل در «پرده راست»
دیوان شیخ نظامی:

قانیمی تۆک ائتمه نالان هیجريله قانون کیمی
چون مثلدیر دندیلر: قانیله قانون ائیلمه
خمسه:

قانون مغنیان بغداد
بیاع معاملان فریاد

دیوان شیخ نظامی و خمسه ده اولان
اوخشار، تشبیه لر و ادبی ایصطیلاحلار:

بورج آبی / مطر:

یوزون خیالی گؤزومده عجبمی آغلارسام
کی بورج آبی یه گلسه قمر، مطر گؤرونر (دیوان
شیخ نظامی)

فشانده از دیده باران سهابی
که طالع شدقمر در برج آبی (خمسه)
پری / چشمه:

وی سطح آسمانه قصرین سنین مشاکل
کمال الدین اسماعیل:

نه طاق آسمان را قهر تو خرقة کردی
گر لطف تو نبودى اندر میانه حایل
دیوان شیخ نظامی :

اطباق آسمانی قهرین اودا یاخاردی
گر آرا یئرده لطفون اولماسا ایدی حایل
ائیرالدین اخسیکتی:

مدح خدایگان را پایان پدید ناید
لیکن پرید فکرت بیرون شد از منازل
دیوان شیخ نظامی :

چون ذاتی وصفه گلمز ای دل! سوزو اوزالتما
کاولا صداعه منجر ختم ائیله ییب، دعا قیل

دیوان شیخ نظامی و خمسه ده اورتاق
موسیقی ایصطلاحلاری:

دیوان شیخ نظامی:

ایلر دورور کی زهره تعلیم سی ساز ایله
بزمینده توتماغا چنگ اولمادی داخی قابیل
و

زهره قانون و گونش دف دپردر آهنگ اوچون
چنگینه اول مطروب مه روی چون کیم چنگ آلیر
و

موظروبا توت نئی و قانون ایله عیشرت سوره لیم
حاسیدین یوزونو دف، قامتینی چنگ ائده لیم
خمسه:

ملک سرمست و ساقی باده در دست
نوا چنگ میشد دست در دست
و

شگفته چون گل نوروز و نورنگ
به نوروز این غزل در ساخت با چنگ
دیوان شیخ نظامی:

به رزم ازدهایی است جهان سوخته. (محمد
جهان پهلوان) (خمسه)

و

تو آن آفتابی در این روزگار
که هم تیغ گیری هم روزگار (برای ملک
عزالدین) (خمسه)

و

آفتاب است شاه عالمتاب
دیده من شد برابرش آب (خمسه)

رخ / کعبه:

کیم بنزر اونا کیم توتا قدر و برات ده
سان کیم حریم کعبه یوزون سرتسر چراق
(دیوان شیخ نظامی)

ای کعبه من حریم رویت
محراب من آستان کویت (خمسه)

روخ / چراغ:

گوردوم یوزونو قامتین اوستونده، ائی صنم
ساندیم کی شاخ سدرده توتدو مقر چیراغ (دیوان
شیخ نظامی)

زلفش چو شبی رخس چراغی
با مشعله ای به چنگ زاغی . (خمسه)

شاه آفاق / خسرو آفاق:

کیمدیر اول خسرو آفاق محمد خان کیم
گرد راهیندن ائدر دیده منور نرگیس
(دیوان شیخ نظامی)

چه مقصود بود شاه آفاق را
که نو کرد نقش این کهنه طاق را

چتر سیاه:

نیجه کیم فرآش چاپین شیوه لیل ونهار
گه دوشه یه فرش اغبرگه توتا چتر سیاه (دیوان
شیخ نظامی)

من شاه مگر تو چتر شاهی

گر چتر نه ای چرا سیاهی؟ (خمسه)

خلق دئرلر کی پری لر وطنی چئشمه دورور
سن پری سن کی مگر گوزلریم اولدو وطنین
(دیوان شیخ نظامی)

و

پری لر یئری دئرلر چئشمه اولور
گوزومدن گئتمه بیردم ائی پریزاد (دیوان شیخ
نظامی)

وگر بود او پری دشوار باشد
پری بر چشمه ها بسیار باشد (خمسه)

نرگیس (باشی جوشماسی):

چیقزینار باشی، قارالار گوزو زمینده مگر
سده ی عالیینی ائيله دی منظر نرگیس (دیوان
شیخ نظامی)

بنفشه دگر باره شد مشکپوش

سر نرگس آمد زمستی به جوش (خمسه)

لشکر گل (ورد):

لشگر وردی چو جمع ائيله دی بیر صورتيله
لشگر بردی هلاک ائيله دی یکسر نرگس
(دیوان شیخ نظامی)

تا به حمل تخت ثریا زده

لشکر گل خیمه به صحرا زده (خمسه)

باشدان آیاغا گوز اولماق:

باشدان آیاغا گوز اولدو، یوزونو گورمکچون
ائی یوزو گول، ساچی سونبول، بویی عرعر نرگیز
(دیوان شیخ نظامی)

همه دیده گشته چونرگس تنش

نگشته یکی خار پیراهنش. (خمسه)

گونش / آفتاب = پادشاه:

اولموشام شاها حقارت تورپاغیندا پایمال
منی توپراقدان گوتور چون سن گونش سن من ده
نم (دیوان شیخ نظامی)

به بزم آفتابی است افروخته

شیر و آهو:

سرورا آخیر یاساغین ایریشه بیرحدّه کیم
شیر و آهو همدم اولوب صلح ائده گرگ و
غنم (دیوان شیخ نظامی)
افتاده ز میش گرگ را زور
برداشته شیر پنجه از گور (خمسه)
و

سگ با خرگوش صلح کرده

آهو بره شیر شیر خورده (خمسه)

لشگر روم - زنگی:

زولفو کی خطینه دلیل اولار یوزوندن خالینه
سان شاه روم لشگر چکر مولک حبش دن زنگ
اوچون (دیوان شیخ نظامی)
چو شاهنشاه صبح آمد بر اورنگ
سپاه روم زد بر لشگر زنگ (خمسه)

ابلق / نهیب:

دوشردی معجزونله بیر ابلق یولا، نهیب
باسسان رکابه ایغینی قصد ائدیب غزا (دیوان شیخ
نظامی)

چون قدمت بانک بر ابلق زند

جز تو که یارد که انالحق زند (خمسه)

کۆرپو / قاش - گۆز:

فیرقتیندن گۆزوم اوستونده گۆزون قاشیمیدیر
کۆپرو کیم یاپدی عجب اوستونه نیل و ارس
ین (دیوان شیخ نظامی)

زمانی پل بر آب چشم بست

گهی بر آب چشمه پل شکستی (خمسه)

نکته ی موهوم:

برطرفه دورکی نکته-ی موهوم دیرکن
قسمت ألا دیو بن اومارام دهانکی
رخ از باغ سبک روحی نسیمی
دهان از نقطه موهوم میمی (خمسه)

پری / ویرانه:

دئرلر پرلرین یئری ویرانه لر اولور
مسکن یئریدیر ائلسه کوکلم خرابنی
(دیوان شیخ نظامی)
پری راهم دل دیوانه جوید
در آبادی نه در ویرانه جوید (خمسه)

خال = حجرالاسود:

چون یوزون کعبه و خالین حجرالاسود ایمیش
لب و زولفونه نئچون حلقه-ی زمزم دئمییه م
(دیوان شیخ نظامی)

گنجینه گنجه ای / وحید دستگردی:
ترکیست تازی اندام وز بهر دلستانی
بر عارض سپیدش خال سیه ز عنبر
(قصیده ی کعبه ص: ۳۱۶)

و

هر جا که هست مشکلی جادر حریر دارد
آن مشک خال از آن شد زیر حریر اخضر (قصیده
ی کعبه / ص: ۳۱۷)

شاه چین = گونش:

زلفی که خطینه دلیل اولار یوزوندن خالینه
سان شاه چین-ی لشگر چکر ملک حبشدن
زنگچون (دیوان شیخ نظامی)

که چون صبح را شاه چین بار داد

عروس عدن درّ به دینار داد (خمسه)

باشدان آیاغا گۆز اولماق = نرگیش:

باشدان آیاغا گۆز اولدو یوزونو گۆرمک چون
ای یوزوگول ساچی سونبول بویو عرعر
نرگیس (دیوان شیخ نظامی)

همه دیده گشته چونرگس تنش

نگشته یکی خار پیرامنش (خمسه)

علم و سنجق زرکش = بایراق:

علم و سنجق زرکش نه سبیدن گۆتورر

وصلتی عیدینه ایرهم دئییه سن عیسی دمین
ایلر اولموشدور کی کونلوم روزه-ی مریم

توتار (دیوان شیخ نظامی)

وگر گوید به شیرین کی رسم باز

بگو با روزه مریم همی ساز (خمسه)

قبا ائتمک = یاخا آچماق:

روخلارین شووقونه ائی دیلبر چمنده هر سحر

گول قبا ایلر قباسینی گریبانیم کیمی

(دیوان شیخ نظامی)

غرلیات نظامی گنجوی / پرفسور آزاده رستم:

کرد قبا جبه خورشید ماه

زین دو کله وار سپید و سیاه

دیوان نظامی گنجوی / دکتر برات زنجانی:

صد جامه قبا کردم در آرزوی وصلت

تا برکشت در بر یک دم چو قبای تو

سو اوستونده سجاده سالماق = صوفیانه

آغلاماق:

یارین عشقینده نظامی اودا سال خیرقه نی سن

صوفی سجاده اگر سالدیسا آب اوستونده

(دیوان شیخ نظامی)

چون سر سجاده بر آب افکنند

رنگ عسل در مئی آب افکنند (خمسه)

ملاط اوخو / تیر ملاط = ملاطه قالماق:

مئهرینده اول ملاط اوخونا نیشانه دیر

عئشقه نیشان دیلر لسه اول نیشان دخی

(دیوان شیخ نظامی)

ز تو کاری ندیده در زمانه

شده تیر ملاط را نشانه (خمسه)

حبش لشگری = محبوبون ساچلاری:

گر سریر چمنه اولمادی سرور نرگیس (دیوان شیخ
نظامی)

زهد نظامی که طرازی خوش است

زیر نشین علم زرکش است (خمسه)

سپر / کل نیل = نیلوفر گول:

لاجوردی سپری وئردی گول نیل الینه

اوردی اؤز باشینا آلتون سولو مغفر نرگیس

(دیوان شیخ نظامی)

نیلوفر از آفتاب گلرنگ

بر آب سپر فکنده بی جنگ (خمسه)

یار گندم گون = محبوب:

دانه-ی خال-ی سیاهی یار گندم گونمین

اودلارا یاندیردی غمدن خرمن جانی

دوروست (دیوان شیخ نظامی)

دیوان نظامی گنجوی / دکتر برات زنجانی:

جو به جو محنت من زان رخ گندمگون است

که همه شب رخ چون کاهم از آن پر خون است

مجمر تن / عود = اوره کدن یانماق:

مجمر-ی تنده نظامی دل و جان عود نی یاخ

گر دیلرسن کائده اطرافی موعطر نفسین

(دیوان شیخ نظامی)

از این جنبش آن بود مقصود من

که خوش بو کنی از مجمر عود من (خمسه)

گوزه بارماق قویماق (= اطاعت ائتمک):

اول شهین گرد سمندیندن ائدین سورمه، دئدیم

قویدو بارماق گوزه بر چشم!، دئیب هر نرگیس

(دیوان شیخ نظامی)

نهاد انگشت بر چشم آن پری وش

زمین را بوسه داد و کرد شب خوش (خمسه)

و

زبانش کرد پاسخ را فراموش

نهاد از عاجزی بر دیده انگشت (خمسه)

روزه مریم = سسی سیز دؤزمک:

یئلار آسمان: گۆیلرین

یئرلاماسی (فیرلانماسی):

مهر روخون فیتاده سی آنجاق زمین دنگیل
سرگشته اول هواده یئلار آسمان دخی
(دیوان شیخ نظامی)

زمین گشته چو آسمان بی قرار
معلق زن از بازی روزگار (خمسه)

حؤوض - ی کوثر (محبوبون زرخدانى):

اول لب مئیگون زینخدان اوزره ائی حور-ی
بئهیشت

جام-ی لعلین دیر قوموشلار حؤوض-ی کوثر
اوستونه (دیوان شیخ نظامی)

حوضی شده چون فلک مدور
پاکیزه و خوش چو حوض کوثر (خمسه)

«دیوان شیخ نظامی» ده اولان ضرب

المثلر و دئییم لر:

عفو ائت نظامی نین کرمیندن خطالرینی

«شه دن چو عطا عاده دیر، بنده دن خطا»

قانیمی تۆک ائتمه نالان هیجريله قانون کیمی

چون مثلدیر دئدیلمر: «قان ایله قانون ائيله مه»

شادمانم کی فراغین منه مخصوص دئییل

کی، دئمیشلر: «قره گون ال ایله دوگون کیمی دیر»

روز و شب زولف و روخون فیکری انیسیم اولالی

«نه گنجهم گنجیه بنزر، نه گونوم گون کیمی دیر

»

سؤکدوگونجه چیخمادی دیلدن خیالی زولفونون

گرچی دئرلر: «یاخشی سؤزیه ایلان ایندن چیخار»

جان و دیل میصرینی لوطفيله عیمارت ائده بیز

اولمادان رومه حبش لشکری پیروز هنوز (دیوان

شیخ نظامی)

شاهی آمد برون ز طارم خویش

لشگر روم و زنگش پس و پیش (خمسه)

آب-ی معلق = غبغب:

یئری دیر اولسا لقب جام-ی موروق لبینه

یاراشار آب-ی معلق دئرایسه م غبغبینه

(دیوان شیخ نظامی)

زنج را چو بر سازم از زلف بند

به آب معلق در آرم کمند (خمسه)

آتش در نعل = قیزغین اولماق، آلیشماق:

هر خم-ی زولفون منیم چون قیزدیرار آتش ده نعل

چون گول اوزره سونبولون اولور موشوش

باددن (دیوان شیخ نظامی)

نعلک گوش را چو کردی ساز

نعل در آتشم نهادی باز (خمسه)

و

به شرط آنکه گر بویی دهد خوش

نهد بر نام من نعلی در آتش (خمسه)

تونگ شکر = آغیز:

آغزینا نیسبت ائده رسه اؤزونو تونگ شکر

عالمی باشینا تونگ-ی و شکرین تنگ

ائده لیم (دیوان شیخ نظامی)

ملک بر تنگ شکر مهر بشکست

که شکر در دهان باید نه در دست (خمسه)

تپانچه اورماق: شیلله له مک:

حوسنون تپانچه اوردو مهه خشم ائدیب شها

اول پنجه نین نشانی یناغینده دیر دخی (دیوان

شیخ نظامی)

زنم چندان تپانچه بر سر و روی

که یارب یاربی خیزد ز هر سوی (خمسه)

سئوینیرسه نولا، سن ماہه ایرن کیم سئوینر
«گۆپده ایسته‌دیگی کیمین کالینه یئرده گیره»

یا من دوررام قاپیندا یا رقیبین
کی «بیر یئره سیغیشماز ایکی اؤلوه»

خسته ایستر گۆزلرین عاشیقلاری
«سایرو(خسته) اولان کیمسه‌نی ساغ ایسته‌مز»

دیل دیلر جؤور و جفاسین دوستون
«کونلو کیمین بال ایله یاغ ایسته‌مز؟!»

گول عاریضینه اولسا معارض عجب اولماز
کیم «یوزی آچیلیمیشدا حیا و ادب اولماز»
طوبا ایرهمز لوطف ایله سن سرو بولنده
«بد اصل اولان، همسر-ی عالی‌نسب اولماز»

لاییق یوزومه سورسه نظامی یوزونی دئی
«چون هر کیشی‌نین سوزی اولور یوزونه لاییق»

قدینه ایرمک دیلر لوطف ایله سرو-ی بوستان
دوغرو دئرلر: «بی‌نصیب اولماز حیماقتدن طویل»

رقیب ایله چیخار سئیرانه داییم
کی، «جان اونونلا چیخار کیم، توتا خو»

یئنه گۆردون واریب ائی دوست رقیبین ائوینه
چون بیلیرسن کی، «ملک وارماز ایت اولدوغو یئره»

دردی وار کایستر نظامی خالینی
«دردی اولمایان کیشی، داغ ایسته‌مز»

یئسین رقیب میوه-ی وصلین کی روزگار
«یئمشین ائیسینی دونوزا نصیب ائده‌ر»

کۆنلومه جان قاتی کونلوندن شیکایت‌لر قیلیر
گۆرنجه بی‌عقل دیر کیم، «ده لی یه داش
آندیرار»

کویوندا کئچدی هیجريله عؤمرو نظامی‌نین
«جنت ایچینده چکدی جهنم عذابینی»

باخمادان یاشیما جان وئرمه‌دی درد ایله رقیب
«گۆرمه‌دن اولمه‌دیگی گئرچک ایمیش اولدوزی»

یوزوندن یانا وورسا زولفی طنمی(دانمی)؟
«گۆزه‌للردن یانا وارار چو توتون^۱»
نظامی گۆزلریچون اؤل کی، دئرلر:
«اؤل اونونچون کاولا صیرو سنینچون»

لوطفونه اینانما بو دهرین، کی دهقان-ی فلک
«جو ساتار معنیده و صورتده گندوم گؤسترر»

عاریضیندن صنما اؤیله حیا ائیله‌دی سو
کی اگر «یئری دلیک اولسا کئچر ایدی یئره»

سئیر ائده‌رکن بویونون شیوه‌سینی گۆردو مگر
«کاو‌تانیب کئچدی حیادان یئره» سرو-ی چمنی

^۱ (اوستاد شهریار: "بللی دیر، توستو گنده ر گۆیچییه
ساری")

ائله جه ده خمسه ده نظامی گنجوی:
به هر جا کاتشی گردد زر اندود
«به سوی نیکوان خوشتر رود دود»

رقيب ايله چيخار سئيرانه دايمم
كى «جان اونونلا چيخار كيم توتا خو»

شو دكلو ياش تۇكر سنسيز نظامى
كى گۇرهن دئر: «بو گۇزده ن وار الين يو»

عارىزيندن صنما اويله حيا ائيلهدى سو
كى، «اگر يئرى دليک اولسا كئچر ايدى يئر»

قنى طالع كى گليبن ديزيمى ياسدينا سن
من اوپه م سنى و سن «كندين اوراسان او يئر»

اول دهانين وصلى سئوداسيندا جان ترك ائيله كيم
«هئچه آمازلار جهان مولكونو بو بازارده»

«سن منيم قانيمى ايچرسن و من «قان اوتارام»
نولا مئيل ائيلر ايسه ن لوظف ايله هم مشربينه

نيسبت ائتديگيچون لعينه ائى قۇنچه دهان
«سئوينيب گۇبه آتار لاله-ى نؤعمان كولهى»

دئرلر: «پرىلرين يئرى ويرانهلر اولار»
مسكن يئرى دير ائيلهسه كونلوم خرابيني

«يوزونه قاپو ياپارسان باجادان دوشر»
گۇرهلى آفتاب يوزون ماهتابيني

دوشهلى عشقين اودو جانا هوايى كۇنلومه
«يوز سويون تورپاغا سالديم آديم و سانيم كيمي»

جانا جفا بو ايسه كى قمز ن قيلير منه
چوخ كئچميه آيده لر: «اؤلموش فيلان دخى»

«عاريفه بير حرف بسدير» دئديلر اهل كمال
شه چو عاريفدير نه حاجت كيم سؤزو تطويل ائدم

شادمانم كى فراغين منه مخصوص دئييل
كى دئميشلر: قرهگون ال ايله دوگون كيمي دير»

خولق ايله ال بير ائديب توتدو جمالين عالمى
دوغرو دئرلر: ايتيفاق ائتسه كيشى، عالم توتار»
كونلوم اوچوب كويونا وارماق ديلر
«دونيدا كيمدير كى اوچماق ايسته مز»

ديل ديلر جؤور و جفاسين دوستون
«كونلو كيمين بال ايله ياغ ايسته مز»

من نئجهسى پرهيز ائدم اول يوزده لبيندن
«جنتده چون اولماز صنما كوثره پرهيز»

كونلومده گوزون فيكرى ايله ذؤوق و صفا يوخ
«بير ائوده كى بيمار اول، عئيش و طرب اولماز»

لايق يوزومه سورسه نظامى يوزونو دئ
چون «هر كيشى نين سؤزى اولور يوزونه لاييق»

يارين يوزون زنگار-ى قم توتدوقجا سورسون يوزومه
زيرا «كوله سورمك گره ك مرآتى دفع-ى زنگ اوچون»

ديل سر-ى كويون قويوب ائتمز هوس دارالسلام
«هر كيشى يه كندى شهري يئى گلر بغداددن»

ائى نظامى ايتلرى دالار رقيب، خود نولور
«آشينادن خئير گلمز، نه اومورسان ياددن»

دیل ساچین هۆردوگو یئرلرده قرار ائتدی دئدی
«گئجه هر قاندا کیم ایررسه، قریب اوندا یاتار»

دولاشیب دیل زولفونه چاه-ی زینخاندان قاچار
«ریسمان بولان کیشی البتّه زینداندان قاچار»

تیغ آلیب گلر گونش سنینله جنگ-ی حوسنه لیک
قورخوسوندان تیتیر اندامی و «مئیداندان قاچار»

«نه قدر اؤلوموش ایسه م، دوررام آیاغین اوپمه یه
سئیر ائدیین خسروا، باسسان قدم سین اوستونه

ائتمه نظامی یوزو گونش دیر دئییه بیان
«اول کیم عیاندیر آنه نه حاجت بیان دخی»

مجلسیندن خالی اولماز سا رقیب اولماز عجب
بو مثلدیر کیم «ائشیک باشینسیز اولماز بوستان»

نقد-ی دیل گیسولرینده خرج اولار دئدیم، دئدی:
«گئجه لرده خرج ائده لر نقد-ی قلبی بی گومان»

نظامی گۆزلر بچون اؤل کی، دئرلر:
«اؤل اونونچون کاولا صیرو سنینچون»

لوطفونه اینانما بو دهرین کی دهقان-ی فلک
«جو ساتار معنیده و صورتده گندوم گؤسترر»

آغزینی آچیبان سؤیله مه هر جاهیله کیم
«عاقل اولان کیشی آچماز صنما کیمسیه راز»

قانیمی توک ائتمه نالان هیجر یله قانون کیمی
چون مثلدیر دئدی لر: «قان ایله قانون ائیهله مه»

سئیر ائده رکن بویونون شیوه سینی گوردو مگر
کاو تانیب «کئچدی حیادن یئره» سرو-ی چمنی

نقد-ی دیل گیسولرینده خرج اولار دئدیم، دئدی:
«گئجه لرده خرج ائده لر نقد-ی قلبی بی گومان»

«گونلونو یاخما نظامی نین کی یاپیلماز دخی»
شیشه کیم اوشندی کیم دیر ائیهلین آنی دوروست

تن قالدی غارت ائتمه دیگی گۆزلر همین
گۆر نئجه «قاره چۆلده قوبدو منی عاقیبت!»

دوېغويا بو ايكي فرقلي ياناشمادان ايكي فرقلي پوئزيا يۇن آلير: ديداكتيك-اخلاقي و رومانتيك-اىستىتىك يۇن.

گۇرمه، دويماسافه سينده اولان هر شئى بيزده موعين بير تصورات يارادير، البته، بيز اؤزوموز تاثيرلنمك اوچون آچيغيقسا، يعنى همين حاديه يه كؤكلنميشيكسه (فئومئولوژى مئتود). بونون اوچون همين شئى/حاديه اوزرينده ايلكين بير عملياتا احتياج يوخدور. بيز طبيعتله، حتى ايجتيماي موحيطله تماسا گيرركن، اونلارى اولدوغو كيمي قبول ائديرىك؛ ينى نه بيزيم، نه ده اونلارين هانسيسا شرطلرى اؤدمه سى طلب اولنومور. بونا طبيعيليك و يا حتى كورطبييليك دئمك اولار؛ ينى هر شئى اؤز آخار-باخاريندا، اؤز ستىخياسيندادير. بيز طبيعتله و يا موحيطله ايچ-ايچگيك، اؤزوموزو اوندان آيرماميشيق. اما ائله كى آيرديق، موناسيبتلر ديشير. اصلينده سوبيئكت-اوبيئكت موناسيبتلرى بو آيريلما و طرفلشمه سايه سينده مومكون اولور. سيويليزاسيا دئديگيميز نچه مين ايلليك پروسئس ده محض اينسانين اؤزونو طبيعتدن آيرماسى ايله باشلانير. امك بؤلگوسو و ايتختيصاصلاشما گئنديكجه آرتير و بو آيريلمالار اوزريندن كؤرپولر سالينير، موناسيبتلر يئيدن قورولور، اولكى قاريشيق/سينكرتتيك موناسيبتلرين يئرلى ايتختيصاصلاشميش، مقصد يۇنلو موناسيبتلر توتور. علم و صنعت ساحه لرى ده بو موختليفليك سپئكترينده اؤزونمخسوس يئر آلير.

صنعتين، ادبياتين اوبيئكتين/پرئدمئتينه چئوريلمك اوچون هر هانسى بير شئى/حاديه خصوصى بير شكيلده سوسله نير، بزه ديلير، فرقلي شكيلده گئيينديريلير؛ علمين

علمى آراشديرما

صلاح الدين خليل اوو

چئويرن : على محمد نيا

بديعيليك

فيكرين ده اؤز شعيريتى وار...

سؤزون آهنگيندن دوېغو عالمينه، دوېغونون آهنگيندن فيكير عالمينه گزلى قاپيلار آچيلير. پوئزيا سادجه سؤز صنعتى دئيل. سؤز واسيطه دير، او، دوېغو دونياسى نين اينجيلرينى ايپه-ساپا دوزمك اوچون ال، اونون سماسيندا سوزمك اوچون قاناد اولور. اما بو اينجيلرين اؤز دونياسينا وارقاق، دوېغولارى ايدئيا ايشيغيندا سئير ائتمك اوچون، اؤنجه يولون ايشيقلانماسى لازيمدير. ايشيغين منبعى ايدئيادير، سؤز ايسه شوعاعدير، ايشيغين منبعدن منصبه چاتديريلماسينا خيدمت ائدير.

آهنگ/نظام/قايدا - اورتاق ديردير. سؤز، دوېغو و فيكير آنجاق اونين سايه سينده " ديل تاپير "

بديعی ایدراکین، چوخ وخت قاریشیق سالیسا دا، فرقلندیریلمه سی واجیبیدیر. هم ده بو فرق صنعتله ادبیات آراسینداکی فرقین ان موهوم مقاملاریندان بیریدیر. (ادبیاتین صنعت ایله فلسفه آراسیندا یئر توتماق ایمکانی نین، بوتون دیگر صنعت نؤولریندن فرقلی جهتلری نین اؤیره نیلمه سی ضرورتیندن آیریجا بحث ائده جیک).

بلی، ادبیات، قیسمن ده اولسا سوبیئکتیولییه مئیدان ساخالاییر؛ ان آزیندان، اوخوجو مووعین بیر اینتئرپرئتاسییا آزادلیغینا مالیکدیر. علمده بئله دئییل؛ علمده هر شئی بیرمعنالی، بیرقییمتلی اولمالیدیر. بوردا آنلاتماق دا، آنلاماق دا سرحدلیدیر. اوبیئکتین اؤنجه ایراده سیزلشدیریلمه سی، شخصسیزلشدیریلمه سی، بیر نؤو تیپیده کی کیمی، عملیات اؤنجه سی کیلشدیریلمه سی طلب اولونور.

حتی محورینده بديعی یارادیجیلیق دوران صنعت ده، ادبیات دا، اگر علمیشمک، علمین پرئدمئتینه چئوریلیمک ایسته بیرسه، اؤنجه روحونو تسلیم ائتمه لیدیر. (کیمسه سوروشا بیلر کی، بس " ادبیات علمی " دئدیگیمیز ساهه، او دا جانسیزلاشمیشمی؟ حاقلی سوالدیر و بو سوالا باشقا کونتئکستده یئنه قاییداجاغیق). حالبوکی، صنعت و ادبیات اوچون جانسیز، روحسوز هئچ نه یوخدور. داها دوغروسو، ادبیات اؤزو جانسیز اوبیئکتیو دونیانی دئییل، روحلا پروازلانمیش دونیانی، اینسانین معنوی عالمینی، اونون حیسس-هیجانلارینی، یاشانتیلارینی اله آلیر. علمیشمیش ادبیات و ادبیات علمی ایسه...

بیر سؤزله، علم ادبیاتی جانلی حالیندا، ایچ دونیاسی ایله بیرلیکده اؤیرنه بیلمز. بس فلسفه؟

فلسفه نین علمدن اساس فرقی ده ائله بوندادیر کی، او، اوبیئکتله سوبیئکتی، ایدئال اولانلا ماددی

اوبیئکتین/پرئدمئتینه چئوریلیمک اوچون ایسه، عکسینه، سوپوندورولور، بر-بزکدن و یا کنار تاثیرلردن تمیزله نیر. هم ده سادجه کنار تاثیرلردن دئییل، ایچده کی پروسئسردن، داخیلی آکتیولیکدن " تمیزله نیر " . بلی، علمده اوبیئکته چئوریلیمگین شرطی هر هانسی فورمادا سوبیئکت اولماقدان سیغورتالانماقدیر. صنعتده ایسه شئی/حادیثه محض سوبیئکت اولاراق اله آلینیر، ایچی اوزه چیخاریلیر، حتی جانسیزدیرسا - جانلانديريلير.

او باشقا مسله کی، ن//کیم ایسه اوبرازلاشیرسا، او، اصلینده، سوبیئکت دئییل؛ سادجه سوبیئکت کیمی گؤرونور. اصل سوبیئکت، اوبرازلاری یارادان و حرکت گتیرن، یؤنلندیرن، دیللندیرن صنعتکار، - صحنه آرخاسیندادیر. دوزدور، بعضا اوزه چیخیر، اؤز آدیندان دانیشیر، اما اصلینده " اؤزو " ده بیر اوبرازا چئوریلیر، نئجه دئیرلر، " آرتیستلیک ائدیر " . البته، بعضا گئرچک موداخیله لر ده اولور، - بونلار صنعتکارین اوسلوب اؤزلیکلریدیر. ایندی بیز بو مسله لره یوکلنمه یک. سادجه اولاراق علم و صنعتی داها بیر آپلوادا موقاییسه ائتدیک، - یئتر. مقصدیمیز ادبیاتین اؤزونون تدقیقات پرئدمئتینه چئوریلیمه سی، ادبیات علمی ایله ادبیات فلسفه سی نین و ادبیات فلسفه سی ایله ادبیاتدا فلسفه نین فرقلندیریلمه سیدیر. مقصدیمیز هم ده کونکرئت بديعی اثرین، بوتؤولوکده بديعی ادبیاتین و ادبی-بديعی یارادیجیلیق پروسئسی نین فرقلندیریلمه سی، علمی، فلسفی، بديعی و ادبی-بديعی ایدراک آراسیندا عمومی و فرقلی طرفلرین وورغولانماسیدیر.

بديعی ایدراک و بديعی یارادیجیلیق آراسیندا ائله بؤیوک فرقلر وار کی... هابئله بديعی و ادبی-

پسیخولوگیانین و یا آنتروپولوگیانین خیدمتی دئییل. بو مثله لر هله اورتا عصرلرده تصوووف فلسفه سینده گئیش میقیاسدا مذاکره اولونموشدور. سادجه، قرب بوندان خبرسیز اولدوغو اوچون، معلوملار یئیندن " کشف اولونور " و بیز ده اؤز مآخذلریمیزی قویوب، اونلارا ایستیناد ائدیریک.

شرقه پوئتیکیک - وارلیغین آتربوتودور. قرب ایسه بو قناعته گلمک اوچون چوخ مورککب بیر فلسفی آختاریش یولو کئچمیشدیر و نهایت، ۲۰- عصرده هایدنر " پوئزیا وارلیغین سؤزله یارادیلما سیدیر "، - دئییر.

نووالیس یازیر: " پوئزیا دوغرودان دا مطلق رئاللیقدیر. بو، منیم فلسفمین نووه سیدیر. نه قدر پوئتیکیک اولسا، او قدر حاقیقیدیر ". أما نووالیسدن خئیلی اؤنجه ج. برونو یازیردی: " پوئزیا قایدالارلا یارانمیر، قایدالاری یارادیر ". باشقا سؤزله دئسک، برونو، شلئیئرماختره گوره ده، دنیا/یارانیش علمین دئییل، پوئتیکیک تفککورون محصولدور. علم سونرادان یارانمیش و ایلهملا یازیلیمیشلاری منطیقله ایفاده ائتمک اوچون لازیم اولموشدور. یعنی علم اصلینده اؤنجه دن یازیلیمیشلاری اوخوماق اوچوندور. " طبیعت ایلک کیتابدیر "، أما اونون علمی و بدیعی اوخونوشلاری عئینی اولمور. هر بیر علمی کشف ده آنجاق بو ایکی تفککور طرزنی نین بیرلیکده لیگی سایه سینده مومکون اولور و اونلارین تاریخچه سی ده بونو ثوبوت ائدیر.

فلسفلیک

فلسفه نیمیزه لازیمدیر؟

اولانی، معنویاتلا ماددیاتی بیرلیکده، قارشیلیقلی موناسیبت و وحدت حالیندا احتیوا ائدیر. ینی دنیا محض جانلارکن، روحلارکن، اینسانیلشکن فلسفه نین پرئدمتینه چئوریلیر.

و بو آرائیق مکاندا عئینی یولون یولچوسو اولان فلسفه ایله ادبیاتین گوروشو قاجیلماز اولور. و بو گوروشدن ادبی تنقید دئدیگیمیز یئنی بیر ساهه دوغولور. اونون علمله هئج بیر علاقه سی یوخدور؛ او، قیسمن ادبیاتین اؤزونه، قیسمن ده فلسفه یه بنزه ییر. بعضا بیری نین گئنئتیکیک علامتلی اوستونلوک تشکیل ائدیر، بعضا ده او بیری نین. اؤرنگین، بئلینسکیده، شئستوودا، ائلیوتدا داها چوخ فلسفه یه، شیللرده، بورخئسده داها چوخ ادبیاتین اؤزونه بنزه ییر.

أما اونون دا ساختاسی اولور، اونون دا علمی- کوتلوی ژانرلا جالاعی اولور و یا حتتی نه اوندان، نه بوندان، یعنی سادجه معلومات و یا مدحیه خاراکتیرلی، بسیطلشدیریلیمیش و جیرلاشمیش " نومونه لری " اولور. بونلار تأسوف کی، اؤز آدینا لاییق دئییل و داها چوخ " ادبی پوبلیسیستیکا " و یا حتتی " ادبی تعریف " آدلاندیریلسا داها دوزگون اولار.

فلسفه ده و ادبیاتدا سوبئیکتیو عامل و یا " من " ین ایشتیراکی موعین عومومی و فرقلی جهتله مالیکدیر. جیسمانی و ایدئال دنیا بؤلگوسو اینسان حیاتیندا خیلی درجه ده فرقلی آمپلودا و چالارلاردا اوزه چیخیر. هر شئیدن اؤنجه، دنیا میقیاسیندان اینسان میقیاسینا کئچنده پروبلئمین قویولوشو دا دیشیر، ماتئریا و شورور قوتبلشمه سی بورادا روح و بدن میقیاسینا کئچیر. اینسانین بو میقیاسدا و بو کونتئکستده دیقت مرکزینه چکیلیمه سی ایسه هئج ده یئنی بیر حادثه اولماییب، قریده قبول اولوندوغو کیمی،

سانکی بو ایکسی نین وحدتیندن یارانیر. فلسفه ده میللیک مقامی دا اونون محض صنعت و پوئزیا ایله باغلیلیغیندان ایره لی گلیر.

هنگل یازیر: " پوئزیا اؤز پرئدمتی کیمی علمی آبستراکسییا فورماسیندا اولان ان عومومینی گؤتورمه دیگینه و اوبیئکتی اونون فردیلشمیش فورمالاریندا تصویر ائتدیگینه گؤره او، حؤکمن میللی خاراکتئرین موعینلیگینه احتیاج حیسس ائدیر "

هر هانسی بیر میلتن نوماینده سی اؤز میللی " من " اینی آنجاق یارادیجیلیق آکتیندا ایفاده ائده بیلر. معلوم اولانلارین اؤیره نیلمه سی، تسنیف ائدیلمه سی، سیستئملشدیریلمه سی پروسئسینده " من " دن هئچ نه گؤتورولمه دیگینه گؤره، بو جور " تدقیقاتلار " مؤلیفین میللی کیملیگینی ده ایفاده ائده بیلمز. آنجاق یارادیجیلیق پروسئسی " من " دن، حتّی مؤلیفین اؤزونه معلوم اولمایان نیی ایسه گؤتورور. و بو " نه ایسه " فردی و یا میللی سجییه داشییا بیلر. " فردی " - اؤز ستروکتوروندا میلینی و عومومبشرینی ده احاطه ائدیر. " عومومبشری " ایسه نه فردی، نه ده میللی کومپونئنته مالیکدیر.

معلوم اولدوغو کیمی، پوئزیا عادتت حیسسی اوبرازلار و متافورالارین کؤمگی ایله، علم ایسه تئرمینلر و آنلایشلارلا ایفاده اولونور.

فلسفه ایسه هم حیسسیات و تصوراتلاردان، هم ده منطیقی تحلیل و محاکیمه لردن ایستیفاده ائدیر. فلسفه نین دیلی، ایفاده فورماسی سانکی پوئزیا ایله علمین سینتئزیدیر.

مسله یه شرقده و قریده، اورینتال و اوکسیدئنتال مدنیتلرده ایفاده اوسوللاری نین موقاییسه سی مؤوقعیندن باخیلدیغیندا، یئنه ده

دوغرودان دا، اگر معنوی بوشلوغوموزو آنجاق شعر و موسیقی ایله دولدورماغا چالیشیریقسا، فلسفه نییمیزه لازیمدیر؟

اگر لازیمدیرسا، اخلاق فلسفه سی، موسیقی نین فلسفه سی و شئیرین فلسفه سی شکلینده اولمالی دئییلمی؟ و یا عصرلر بویو شئیرده فلسفه سؤیله یه بیلیمیشیکسه، ایندی بو تئرمینلرله و کاتئوریالارلا دولو اولان آغیر فلسفی متنلرله نه احتیاج وار؟

موعاصیر دونیا فلسفه سی کیمی قبول اولونان قرب فلسفه سی نه درجه ده بیزیمدیر و بیز دونیا اونون گؤزلری ایله باخارکن اؤزوموزمو، یوخسا باشقالارینیمی گؤروروک؟ دیگر طرفدن، بیزیم فلسفه پروفیسورلاری همین آغیر دونیا فلسفه سینی آدئکوات شکیلده تقدیم ائتمک ایقتیداریندادیرلارمی؟ اولارین تدریس ائتدیگی فلسفه میللی دئییل-دئییل، هئچ اولمازسا، موعاصیر قرب فلسفه سینه ائکویوالئننتدیرمی، یوخسا اونون سورروقاتیدیرمی؟ اگر بئله اولسا ایدی، فلسفه یه موناسیبت دییشردیمی؟

عومومبشری فلسفی فیکیر داها چوخ درجه ده علمیشمیش فلسفه دیر. چونکی بورادا کومولیاتویلیک پرینسیپی ایشله بیر. یعنی یئنی تدقیقاتلار کؤهنه لرین اوزرینده قورولور. سانکی هانسی ایسه واحد بوتؤو بیر فلسفی سیستئم یارادیلیر. نئجه کی، دونیانین بوتون علم آداملاری دونیانین علمی منظره سینی بیرگه سیله یارادیرلار. (دونیانین واحد فلسفی منظره سی ایسه یوخدور، اولدا بیلمز. چونکی فلسفه لر فردی " من " لرله باغلیدیر. و فلسفه نه قدر علمیشسه ده، هئچ واخت علم اولمور).

فلسفه تکجه علمین یوخ، هم ده صنعتین، پوئزیانین مئتود و فورمالاریندان ایستیفاده ائدیر،

تفککور واسیطه سیله چاتدیریلماسی عنعنه سی گوجلودور.

اورتا عصرلرده یارادیجی اینسانلار ایلاهیاتچی احکامچیلارین تعقیبلرینه معروض قالدیقلاریندان اؤز فلسفی ایدئیلارینی ایفاده ائتمک اوچون بدیعیاتین ایمکانلاریندان ایستیفاده ائتمیش، سیموولیکایا گئیش یئر وئرمیشلر. نتیجه ده فلسفی فیکیرلر آشکار شکیلده، راسیونال-منطیقی فورمالاردا دئییل، بدیعی ادبیات کونتکستینده ایشیق اوزو گؤرموشدور.

آما آنجاق اورتا عصرلرده می و آنجاق دینی موحافیظه کارلیق اوزوندنمی؟

سوؤت دؤورونده ده فلسفی فیکیر اوچون تک سیغیناجاق پوئزیا اولموشدور؛ بولشئویک ایدئولوگییاسی ایله آچیق مئیداندا توققوشمادان، یاد نظرلردن اوزاقدا بدیعیاتین لابیرینتلریندن کئچن موبهم صنعت موستویسینده. فلسفی فیکیر اوچون الچاتماز، اونیئتمز ایدئولوژی چیر چکیلدیگی بیر واختدا، نئچه مینیلیک تاریخی اولان میلی مفکوره آنجاق بدیعی ادبیات واسیطه سیله سیزیب کئچیر و گله جک نسیلره چاتدیریلماق اوچون اؤز واریشلیگینی، کسيلمزلیگینی تمین ائدیردی.

تصادوفی دئییل کی، جاوید، جاببارلی، وورغون کیمی بؤیوک صنعتکارلاریمیز اؤز گئچرک فیکیرلرینی چوخ واخت مجازلارلا یازمالی اولموشلار. ائلجه ده عیسی حسین اول تملی قویولان یئنی آختاریش مرحله سی... و بو گون بو مجازلاردان راسیونال دیله کئچنده ۲۰ عصر آذربایجان میلی فلسفی فیکری ده آچیغا چیخمیش اولور. ینی چاغین فلسفی فیکری فلسفه پروفسورلاری نین مونوقرافیالاریندان

آنالوژی فرقلر اورتایا چیخیر. شرقده فیکیرلرین و تفسوراتلارین پوئتیک واسیطه لرله، اوبرازللی شکیلده ایفاده اولونماسینا، قریده ایسه نقلی جومله لرله، منطیقی تفککور واسیطه سیله ایفاده یه اوستونلوک وئرلییر. تصادوفی دئییل کی، ایسلام دونیاسیندا فلسفی فیکیر ان چوخ شاعیرلرین یارادیجیلیغیندا، پوئزیا ایله قاریشیق شکیلده ایفاده اولونموشدور. بؤیوک شرق (اسلام) شاعیرلری خیام، نظامی، احمد یسوی، مؤولانا، سعدی، حافظ اؤز فلسفی ایدئیلارینی دا پوئتیک واسیطه لرله، شئیر دیلی ایله چاتدیرماغا چالیشمیشلار. لاکین بو شاعرلر لوکرتسی کارین " شئیرین طبیعتی حاقیندا " نظمله یازدیغی فلسفی تراکتاتلا عئینی اوسلوبدا دئییل.

پوئزیالیبریکا حیسیسی تجروبه دن، سیردن، گئچرک حیات حادیه لریندن دوغان تصوراتلارین ترنومو اولسا دا، اینیعیکاسی دئییل، - بوردا ایفاده اولونان هئچ ده اوبیئکت یوخ، اونون تاثیر آلتیندا کؤکلنمیش سوئیئکتین اؤز ایچ دونیاسیدیر. بوردا تفسورات هله سینکرئتیک حالدادیر و تفککور پریماسیندان، اینتئلئکت سوزگجیندن کئچمه دن، حیاتین، دونیانین ان عومومی پرینسیپلرینده ایپه-سپا دوزومه دن اله آلینیر. حیسس، دوغو نئجه یارانیبسا اوخوجویا ائلجه، هله اؤز طراوتینی ایتیرمه دن، اؤز باکیره لیگینده تقدیم اولونور. بو، پوئتیک ایفادنن اوستونلوگودور.

آما پوئتیک ایفادنن باشقا اوستونلوکلی ده واردیر.

فلسفی ایدئیانین پوئتیک واسیطه لرله چاتدیریلماسی ساحه سینده ایسلام شرقینده بؤیوک عنعنه واردیر. قریده ایسه داها چوخ درجه ده فلسفی ایدئیانین فیکر فورماسیندا، منطیقی

- هانسی داها ایلکیندیر؟
 - بدهت تفکوردن، بدیعلیک منطیقندن داها
 قدیمدیر. اما یاشادیغیمیز دؤور علم ائیفورییاسینا
 قاپلیدیغیندان، سئزگی و بدعییات منطیق و
 علمین غصبکارلیغینا معروض قالیر.
 " فلسفه نی علمیلشدیرمک " آزمیش کیمی،
 دینی ده، دیلی ده، ادبیاتی دا علمیلشدیرمک
 جهدلری - اصلینده اونلارین اؤز وارلیغینی غصب
 ائتمکدیر.
 ائله بیر دؤور گلیب کی، دیل دیلچیلیگین، ادبیات
 ادبیاتشوناسلیغین، دین دینشوناسلیغین/ایلاهیاتین
 کؤلگه سینده قالیر.

ان آزی، تحصیلین مضمونو علم ائیفورییاسی نین
 تاثیرینه معروض قالمیش، اینسانین بیر اینسان
 کیمی یئتیشمه سینه خدمت ائدن ساهه لر ایسه
 تحصیلین ستروکتوروندان چیخاریلیمیشدیر.

علمین غصبکارلیغی

نه اولسون کی، قرده علم وار، بیزده ده سئوگی
 وار: حتی علمه ده.
 دئییرلر، کیمده نه چاتیشمیرسا، اونا حسدله
 باخیر و بعضا حتی پرستیش ائدیر.
 بیزیم علمه هئیرانلیغیمیز، علمسزلیکدن
 چکدیگیمیز زیاندان داها بؤیوک زیان وورور.
 علمه الیمیز چاتمادیغینا گؤره، بیلگی، معلوماتی
 علمین یئرینه قویوب، اونا سیتاییش ائده جک
 درجه ده موطیع اولوروق. سانکی هر شئین چاره
 سی علمده ایمیش.

علمده اؤنه چیخماق چوخ چتیندیر. علمی
 تجربیه لر کیچیک دؤولتله اوچون الچاتماز
 اولاجاق درجه ده بؤیوک خرج طلب ائدیر. اونا
 گؤره ده علمه ان چوخ اوندان قازانچ گؤتورن
 دؤولتله مایا قویور. او بیرلر ایسه یا سادجه

دئییل، بؤیوک ادیبلریمیزین بدیعی-فلسفی
 یارادیجیلیغیندان بویلانیر.

بیرینده بولشئویک ایدئولوگییاسیندان، او
 بیرینده ایلاهیاتچی دوقلاردان خیلاص یولو.
 فیکرین گیزلنه بیلمه سی اوچون ناشی گؤزلری
 قاماشدیران پارلاق صدف؛ تشبیه لر، سیمووللار...
 اما بعضی ایدئولار ائله مهارتله گیزله دیلمیشدیر
 کی، تهلوکه آرادان قالخدیقدان سونرا دا
 آشکارلانماسی مومکون اولمامیشدیر. نئجه دئییرلر،
 " سؤزون گؤزلیگینه مفتون اولانلار فیکرین
 سیقلتیندن خبرسز قالیرلار " .

علملیک

علم - شوبهه و تحلیل، فلسفه - تحلیل و
 سئوگی، دین - سئوگی و اینام اوزرینده قرار
 توتور.

فلسفه علم، صنعت و دین آراسیندا اینتئقراتیو
 بیر رول اویناییر. تسادوفی دئییل کی، " فلسفه
 عالیملر اوچون اورک، شاعیرلر اوچون عاغیلدیر " ،
 - دئییرلر. او، دینی حیسی منطیقله، راسیونال
 ایدراکی روحلا، دوشونجه نی سئوگی ایله
 تاماملاییر.

- بس ادبیات، پوئزیا؟

- فیکرین یویه نی سؤزون الینده اولاندا - شئیر،
 سؤزون یویه نی فیکرین الینده اولاندا - فلسفه
 یارانیر.

اصلینده سؤز اؤزو ده معنا داشیییجیسی
 اولدوغوندان، هر سؤزون بیر فیکیر یوکو ده وار. بو
 حالدا یول آچان سؤزدور، فیکیر ایسه اونون یوکو.
 ائله ده، هر بیر فیکیر سؤز(لر)له ایفاده اولونور.
 بو حالدا یؤن وئرن فیکیر، سؤز(لر) ایسه واسیطه
 اولور.

درک ائتمگین یئترسیزلیگینی آنلاپیر. اؤزونه دؤنمگین یولو سادجه اؤزونو درک ائتمکدن دئییل، اؤزونو دویماقدان، اینسانی تمللرین برپاسیندان کئچیر.

دویغو ایله راسیوناللیغین یئنی کسیشمه پوستویسینده یئنی فلسفه یارانماقدادیر. کیم بو پروسئسه واختیندا قوشولا بیلسه و گله جگین تمه لی اولان یئنی ایدئیا حدفلری نین ایشله نیب-حاضیرلانماسیندا ایشتیراک ائده بیلسه، گله جک اونوندور.

علمین پوئزیاسی

علمین اساس اینسترومننتی عاغیل سایلییر. آما...

بیر وار، علمی ایدئیا لارین علمی بیلک حالینا سالینماسی، سیستئملشدیریلمه سی و علمی-آکادئمیک اوسلوبدا تقدیماتی، - بوتون علمی نشرلر، علمی ژورناللار اوچون بو آکادئمیک طلبلر ضروری شرطدیر. و بیر ده وار، - کشفین اؤزو.

علمی کشفلر سادجه منطیقی تفککورله مومکون اولمور. بوردا علمی و بدیعی تفککورون سینتئزی لابوددور. ینی علمین آشاغی سوییه سینده هافیزه، عاغیل، منطیقی موحاکیمه یئترلیدیر، آما یوکسک سوییه سی - داهیلرین یارادجیلیق بؤلگه سی تخیولسوز اولمور. بوردا قاپینی ایلهام آچیر، بلدچیلیگی ذؤوق و شؤوق ائدیر. اونا گؤره ده علمی کشفلرین سادجه منطیقی دئییل، هم ده پوئتیک موندریجه سی اولور.

ایکینجیسی، علمین ده، پوئزیانین دا اساس ایلهام منبعی طبیعتدیر. طبیعتده هر شئی عالیمین تدقیقات اوبیئکتینه چئوریلمزدن اؤنجه، اونا یارادانین سئوگیسی ایله یوغرولموش، بسلمیشدیر. علم بو ایزلره دوشمه سه ،

گؤرونوتو یارادیر، یا دا نتیجه اعتیباریله قلوبال گوجلرین دییرمانینا سو تۆکور، اؤزلری ده فرقینده اولمادان، اونلارین آلتینه چئوریلیرلر.

و بو علم جانفشانلیغی فعالیتلری، آرزو و ایستکلری، خیاللاری یانلیش ایستیقامته یؤنلیدیر. پرپوریتئتلر دوزگون سئچیلیمیر، تحصیل باشدان-باشا لازیملی-لازیمسز بیلککلرین ازبرلنمه سینه، علملرین اساسلاری نین اؤیره نیلمه سینه یؤنلیدیلر. اسل دیرلر دیرسیزلیشیر؛ فلسفه، دین و بدیعی ادبیات تحصیل دایره سیندن کناردا قالیر، اونلارا سوسیال طلبات آزالیر؛ نتیجه ده اونلارین یؤنلندیریلمه سی نزارتدن چیخیر و میلی ایدئولوگیا خاریجینده اولان ناملوم قوووهر طرفیندن یؤنلندیریلیرلر. علمین تحصیل مضمونوندا توتدوغو هئنگئمون مؤوقع ایجتیماعی شوورون بوتون ساهه لرینه پیس تاثیر ائدیر، منلیگی، معنوباتی فورمالاشدیران اساس ساحه لر باشلی-باشینا بوراخیلیر. فلسفه و ادبیاتین، حتّی دی نین " علمیلشدیریلمه سی " کیمی یانلیش بیر مئیل ده ان چوخ بو سببدن باش قالدیریر.

علم آنجاق اوبیئکتیو رئاللیغی اؤیره نیر. علمین لابوراتوریاسیندا حتّی اینسان دا اؤز یارادیجی، سوبیئکتیو اؤزللیکلریندن " تمیزلنه رک " اوبیئکتلشدیریلیر. تکجه طبیعت دئییل، ایجتیماعی وارلیق دا، بوتؤولوکده سیویلیزاسیا و مدنیت ده، صنعت و علمین اؤزو ده علمین ایینه دوشنده اؤنجه نفسینی و نفسینی تحویل وئرمه لی اولور.

۱۹-۲۰ جی عصرلر علمین فئتیشلشدیریلمه سی دؤورو...

بیز بشریتین عاقیبیتی، قلوبال پروبلئملر حاقیندا دوشونرکن، علمین عاجیزلیگی ده گئتدیکجه داها چوخ اوزه چیخیر. بشریت اؤزونو تکجه علمله

مقاملاری آشکار ائتمیشدیر. و بیزیم میلی خالچالارداکی ناخیشلارین آهنگیندن چیخیش ائده رک، او واختا قدر عالیملرین عاغیل گوجونه آچا بیلمه دیکلری بیر چوخ استروکتورلاری کشف ائتمیشدیر. بورادا آختاریشین ایستیقامتی اینسانین بدیعی تخییولونون محصولو اولان ناخیشلاردان ماددنین قورولوشونا دوغرودور. ینی بوتون دونیا عئینی بیر آهنگده قرار توتور. و بوردان دا وحدتی-وجود تعلیمینه، داها سونرا حروفیلییه یوللار آچیلیر.

" علم، بیلیک صنعتکارا عاغیلین گؤزلی ایله گؤرونن عالمین اوفوقلرینی آچیر " ، - دئییردی خودو ممدوو. ائلجه ده صنعت، ادبیات عالیمه قبله دیولان عالمین اوفوقلرینی آچیر. دویوقلاریمیزی داها اؤنملیدیر، یوخسا آنلادیقلاریمیز، - بیزجه، بو ایکی دونیانی قارشیشلادیرماق یوخ، اولارین بیر-بیرینی تاماملاماسینا نایل اولماقدیر اصل مقصد.

بلی، بیر سیرا علمی پروبلملرین آچاری صنعتده " گیزلنمیشدیر " .

پوئزییا - سادجه سؤزون، دیلین آهنگینی دئییل، - فیکرین ده آهنگینی اوزه چیخاریر. فیکرین آهنگی ایسه هم ده علمین یولونا ایشیق سالیر. سونرا، بیز علمه منطق و یا سئوگی دئییل، سئوگی نظرلی ایله باخندا اونون بطنینده کی بو پوئتیکی/به دیی قاینقلاری دا گؤره بیلیریک.

" ادبیات علمی "

علم و ادبیاتین اؤزلی نین و اولارین حاقینداکی علملرین سوسیال تشکیلاتلانا درجه لری موقاییسسه ائدیلدیکده ماراقلی بیر دیسبالانسلا اوزلشیریک. علمشوناسلیق و یا " علم حاقیندا علم " نهنک علم اینستیتوتو ایله موقاییسسه ده

یارادیلیشی اؤیرنه بیلمز. و بو ایزلرله گئدیپ، نهایت، بؤیوک آسفالت یولا چیخاندا منطق/ راسیوناللیق یئترلی اولور. گئرییه دؤننده، درینه گئدنده ایسه یئنه همین ایلك تصوراتلارا، دویغولارا دؤنورسن... و بو مقامدا علمین پوئتیکی قاتی اوزه چیخیر.

بو یئرده عئینشتئینین مشهور دئییمینی ده خاطرلرماق پیس اولمازدی: " منیم علمی آختاریشلاریم یازچی دوستویئوسکی ریاضیاتچی قاوسسدان داها بؤیوک تاثیر گؤسترمیشدیر " . بو، علمی یارادیجیلیقدا بدیعی ایزلردیر... اما ایزلر ائله-ئله ایتیب گئتمیر. اولار علمین استروکتوروندا دا اؤزونه یئر ائدیر و ایتی نظرلر، حساساس تماسلار علمین نینکی پوئزییاسینی، حزین نغمه لرینی، هم ده سیمفونییاسینی دینله مه یه ایمكان وئریر.

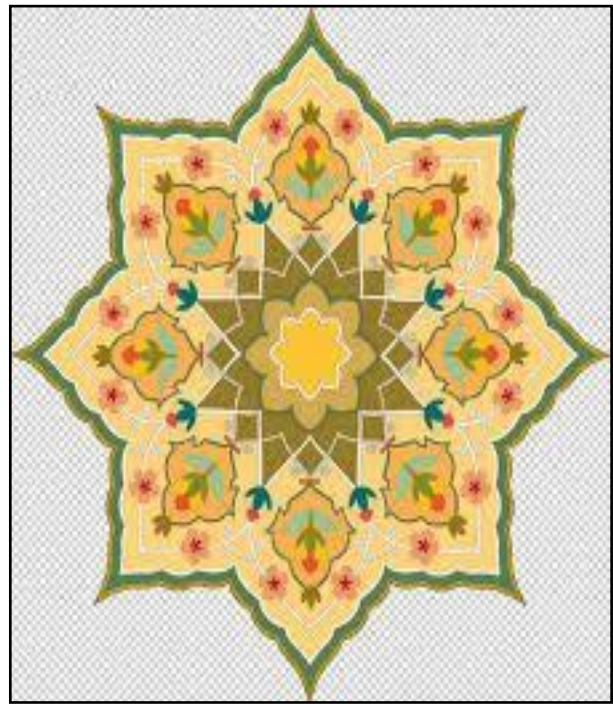
اوپتیکادان معلوم اولان ایشیغین اینتئرفئرنسییاسی حادیته سینده ایکی ایشیغین گؤروشوندن آلینان منظره دن صؤحبت گئدیر. ایشیق دا دالغا اولراق یاییلیر و دالغالار بیر-بیرینی یا گوجلندیریر، یا دا سیفیرلاییر: پارلاق زولقلار قارانلیق زولقلارلا عوضله نیر و بیر موزایکا یارانیر. ائلجه ده، ایکی سس دالغاسی - توپلاناندا فرقلی بیر سس ائففئکتی اورتایا چیخیر. موختلیف موسیقی آلتلری عئینی واختدا سسلندیریلنده خاوس دا عمله گله بیلر، موسیقی ده.

یعنی ماده نین قورولوشو دا آهنگ پرینسیپلرینه اویغون گلیر، سس و ایشیق ائففئکتلری ده. و بو مقامدا ان بؤیوک سؤزو آذربایجان علمینین نوامینده سی دئمیشدیر: خودو ممدوو ماددنین قورولوشو ایله خالچا ناخیشلاری آراسیندا حئیرتامیز بیر اوخشارلیق، حتی عئینیت

فورماسی، " ادبیاتین ییبه سی " آیب اولدوغوندان، بونون دیشیندا اینستیتوتلاشما فورمالاری " آغلا گلیمیر " . آما سوونت دؤورونده ادبی پروئسئسین، بدیعی ادبیاتین سوسیال-اقتیصادی و تشکیلاتی آسپکتلرینی، کیتابلارین نشری و ساتیشینی، تبلیغات و رنکلام خیدمتینی دؤولت نشریات کومیتته سی، " آذرکیتاب " ایستحصالات بیرلیگی کیمی ناظرلیک ستاتوسوندا دؤولت قوروملاری حیاتا کئچیریدی. بدیعی ادبیاتین، تئاترین تقدیماتی و تبلیغی تئلوویزییا و رادیو کومیتته سی نین ده موهوم وظیفه لریندن بیرى ایدی. جمعی بیر تو کانالی نین اولماسینا باخماپاراق، تانینمیش ضیالیلاریمیزین، شاعیرلریمیزین سیماسی هامییا تانیش ایدی، اونلارین انئفیرده گؤرونمه سی، یئنی اثرلره تانیشلیق، شئیرلرین ایفاسی گؤزل بیر عنعنه اولماقدان باشقا، آز قالا رسمیشمیشدی. بازار ایتتیصادیاتینا کئچید دؤورونده بازاردان خبرسیز بو صاف، معصوم ادبیاتی بازارین عؤدهسینه بوراخماق اولمازدی، طبیعی کی... آما بو ساحه ده گؤرولن تدبیرلر رئال احتییاجا آدنکوات اولمادی. اصلینده بو احتییاجلارین اؤیره نیلمه سی ده هله تشکیل اولونماییب.

اگر او کئچمیش عنعنه لردن میراث قالمیش آذربایجان میلی علملر آکادئمیا، " ادبیات علمی " فونکسییاسینی اوزرینه گؤتورموش ادبیات اینستیتوتلارینا و اونیورسیتتیلرین فیلولوژی فاکولته لرینه، اونلارین علمی شورالارینا موراجیعت ائتسک، بللی اولار کی، اونلار ادبیاتین تشکیلاتی، سوسیال، ایتتیصادی پروبلملری ایله مشغول اولمور... اوندان بلکه فلسفه، ایتتیصادیات اینستیتوتلارینا، دؤولت ستراتژی آراشدیرما مرکز لرینه موراجیعت ائدک؛ اونلار دا ادبیات

چوخ جیلیز گؤرونور. علمشوناسلیغین سوسیال حجمی نینکی بوتؤولوکده علم، آیریجا فنلرله موقاییسسه ده ده چوخ کچیکدیر. آذربایجاندا بو ساهه آیریجا بیر واحد کیمی تشکیلاتلانمیش، علمشوناسلیغا دایر آز سالیی تدقیقاتلار ایسه "فلسفه چارداغی " نین آلتیندا، آاک-نین تصنیفاتیندا ایسه " علم/بیلیک فلسفه سی نین " ایچریسینده یئرلشدیریلیمیشدیر. ادبیات فلسفه سینه دایر فردی تشببوس قیسمینده راست گلینن تک-توک تدقیقات(چی)لار دا فلسفه اینستیتوتوندا دئییل، ادبیات اینستیتوتوندا

سیغیناجاق تاپمیشدیر. ینی فلسفه چیلریمیز ادبیاتی سانکی اونودوبلار؛ یقین، بئله دوشونولور کی، اونون اؤز صاحیبی وار، - ادبیات اینستیتوتو. ادبیاتدا ایسه دوروم خئیلی فرقلیدیر. ادبیات علمی، ادبیاتشوناسلیق اؤز سوسیال میقیاسینا گؤره حتّی ادبیاتین اؤزونو ده آشمیش کیمی گؤرونور. ادبیاتین اؤزونون (بدیعی ادبیاتین) سوسیال تشکیلاتلانماسی ایسه آجیناجاقلی گونده دیر. سوونتدنقالما، " عنعنه وی " تشکیلاتلانما

بوندان عیبارتدیر کی، یازیچی اونا آیردیغی سربستلیک درجه سینی، باشقا سۆزله دئسک، اوخوجو تخییولو اوچون ساخلادیغی یارادیجیلیق میدانینی هانسی اوپتیمال حدده قدر آتیرا بیلر؟ بلی، اثر تاماملاندیقدا سونرا، اوبراز اۆز حیاتی نی اوخوجو تخییولونده داوام ائتدیریر. و بورادا فرقلی سیتواسیالارلا قارشیلاییشیر: عئینی دؤورون و عئینی ایجتیماعی مکانیمی اوخوجوسو، یوخسا... یعنی ترجمه لر سایه سینده اثرین داخل اولدوغو هر یئنی مکانین اۆز آوراسی وار و بو یئنی مکان-زامان کونتینیومونون یئتیشدیرمه سی اولان اوخوجو کئچمیشدن و اوزاق/یاد ائللردن گلن اوبرازی موعاصیرلیگین رنگینه-روحونا بورومیه جکمی و نتیجه ده اوبراز اۆز ده سادجه یئنی قیافت دئییل، یئنی معنوی-استتیک چالارلار الده ائتمیه جکمی؟ فلسفی اونیورسوملارین، کاتئقوریالارین زامان-مکان دییشیکلیکلرینه قارشى پئیوندی، کئچرلی ایمنونیتتی وار؛ بس ادبی-بدیعی اوبرازلارین؟! باخ، تام دا بو زامان " کلاسیکا " آنلاییشی دؤوره یه گیریر. هانسی اثرلر، هانسی اوبرازلار جاری حیات، لوکال موحیط اوچوندور، هانسیلار مکان-زامان کونتینیومونون سرحدلرینی کئچه رک اۆز اولاراق قالماق عزمینده دیر؟ کلاسیک اثرین و کلاسیک اوبرازلارین اۆزلیگی محض بو کئچید قاپیسیندا اوزه چیخیر. زامانین سیناغیندان چیخماق، زامان آشینماسینا قارشى داواملیلیق - کلاسیکا اوچون ضروری شرطدیر. مکانین سرحدلرینی آشماق باخیمیندان ایسه کلاسیکا اۆزونو ایکی فرقلی میقیاسدا تصدیقله بیر: میلی و عومومبشری کلاسیکا.

© مؤلیف حقوقلاری قورونور! متندن ایستیفاده ائتدیگده ایستیناد موطلقدیر (باکی شهری ادبیات قزتی)

بیزلیک دئییل، - دئییه جکلر. بس اوندا نئجه اولسون؟ من بیر علمشوناس کیمی، علملرین تصنیفاتى و ستاتوسو ایله مشغول اولان موتخصیص کیمی بئله حساب ائدیرم کی، دؤولت قارشیسیندا مثله قالدیرماق، اساسلاندیریلیمیش لایحه لر حاضیرلاماق بیز عالیملرین، ضیالیلارین ایشیدیر؛ یوخسا دؤولت بونلاری نئجه آراشدیرا بیلر و اورتایا چیخاریلما میش، یئترینجه اساسلاندیریلما میش احتییاجلاری نئجه تامین ائده بیلر؟

بدیعی اوبرازا قارشى ویرنوال اینسان

اوبرازی گنوملا و یا هئچ اولماسا صنعی اینتئلکتله موقایسه ائتسک...

موعاصیر مرحله ده صنعی اینتئلکت بؤیوک اوغورلارا ایمضا آتیر. موباحیسه لی مقام: او آنجاق وئرلیمیش پروقرام اوزره می چالیشیر، یوخسا اۆز ده یئنی پروقراملار حاضیرلاماق و اۆزونو یئنیندن، باشقا سپکیده کؤکله مک کیمی قابیلیتره ده مالیک اولا بیلر می؟ بعضی تجروبه لر، سیناقلار گؤستریر کی، بو روبات/گنومون اۆزونو پروقراملاشدیرماسی پئرسپکتیوی وار. و بو ایمكان بؤیوک تهلوکه لردن، ناراحات گله جکدن خبر وئریر.

اوبرازین نیسبی موستقیللیگینی، آرتیق اولوشموش خاراكتئر اۆزلیکلرینی نظره آلساق، بئله بیر سوال اورتایا چیخیر کی، اۆزونو پروقراملاشدیرماق قابیلیتی بدیعی اوبراز اوچون ده کئچرلیدیر می؟ یئنی اوبراز اثرده یازیلانلاردان کنارا چیخا بیلر می؟ اوبرازین اۆز فالیت مئیدانینی گئنیشلندیرمه سی، طبیعی کی، گلیشمیش تخییوله مالیک اوخوجونون اثره ایکینجی نفس وئرمه سی سایه سینده مومکون اولور. سوال ایسه

قید ائتمه لیم کی اونون مرآت، فاضل، آغلار گولن، ابونصر شیبانی، سودایی، بوینوبوروق، هوپ هوپ و صابردن علاوه بیر امضاسی دا دین دیره گی ایدی.

صابر ایکی جبهه ده ساواشان بیر مبارز مسلمان شاعر ایدی. ایلك جبهه آوروپا و روس تبلیغاتینا آلدانلار کی ظاهرده اؤزلرینی ترقی پرور گؤسترسه لرده، مسلمان ملتترین بیری - بیریندن آیریلما سینی اؤزلرینه هدف ساییردیلاز. ایکینجی جبهه خلقین پاک و معصوم مذهبی احساساتیندان سوء استفاده ائدن خرافه و اوهام تبلیغ ائدن ملانمالار کی حتی نجه کی سید عظیمی، صابری ده تکفیر ائتدیلر.

او سون نفسلرینده فارسجا بیر رباعی ده دئییر:

راهم بدهید رو به راه آمده ام،

بر درگه حضرت الاله آمده ام.

بی تحفه نیامدم، نه دستم خالی است،

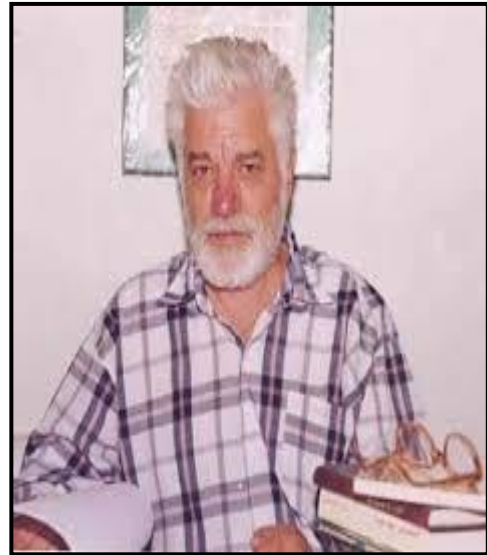
با دست پر از همه گناه آمده است.

۲. ایکینجی بو کی صابر اؤز نفسی ایله جهاد ائتمیش یعنی «جهاد نفس» اصلینه رعایت ائتمیش و مجاهد بیر مسلمان کیمی فداکارلیغا باشلامیشدیر. علی اکبر دهخدا بو ساحه ده یازیر:

«صابر مجدد بزرگ ادبیات ترکی آذربایجانی است. وی، اشعار را وسیله ی ستایش و تملق گویی به این و آن قرار نداد و به روش مستقیم رئالیزم و حقیقت پرستی به اصلاح جامعه و انتقادات مؤثر پرداخت و طبع خلاق و مصور او به نقاشی و مجسم کردن عیوب معاصر در شکل و مقیاس بسیار برجسته و جالب توجهی آغاز کرد و با ریزه کاری های بسیار دقیق و ظریف حقایق را برملا ساخت و مبتکر طرز ادا و شیوه ی بیان خاصی شد. وی از افکار و از نویسندگان عصر خود، قرن

میرزا علی اکبر صابر

دکتر حسین محمدزاده صدیق (دوزگون)

صابر تخلص ائدن میرزا علی اکبر طاهرزاده ۱۲۷۸ هـ. ده دنیا یا گلیمیش و ۱۳۲۹ هـ. ده وفات ائتمیشدی.

۱. اولاً بو کی صابر مسلمان شاعر دیر، داهای دوغروسو او اهل بیت^(ع) شاعری ایدی. مذهبی بیر عائله ده دنیا یا گلیمیشدی اوشاقلیق و یئنی یئتمه ایلرینی مکتب خانادا قرآن و ادبیات اوخوموشدور، جوانلیغیندان نوحه یازماغا باشلامیشدیر و بیر طرفدن ده سید عظیم شیروانی نین شاگردی اولموش و حقیقی اسلامی یاخشی تانیمیشدی هم اسلام دشمنلری و همده اؤزلرینی مسلمانچیلیغا ووران ریاکارلاری و همده جوره جوره خرافه لری اسلام دینی آدینا تبلیغ ائدنلری افشاء ائدیردی. او، فلسفی، تعلیمی و مذهبی شعرلری یانیندا طنزی اؤزو اوچون ان مهم مبارزه سلاخی سئچمیشدی.

.۴

۱. مزاح	۷. استهزا	۱۳. ریشخند
۲. مطایبه	۸. مسخره	۱۴. ظریفلیک یا ظرافات
۳. شوخلوک	۹. نیشخند	۱۵. کندی
۴. هزل	۱۰. یانشاقلیق	۱۶. اله سالما
۵. هجو	۱۱. گه وده زه لیک	۱۷. طنز یا آجی گولوش
۶. جوک	۱۲. فکاهی	۱۸. اوغزا قویما

۱۹. لاغ ائتمه

۱. هر بیرری اؤزل و خاص بیر موضوع و محتوا داشییر. **مزاح** ساده جه گولدورمک و طرف مقابلده بشاشلیق و سئوینج ایجاد ائتمه اوچون ایشله نر و اوندا هئج بیر سیاسی، اجتماعی، توهین، تهجین اولماز. مثلا عالیملر و معلملر اوزون موعظه و درس زمانی، سؤزون اورتاسیندا، موضوع ایله او یغون بیر گولمه لی جمله دئمکله، هامی نین هم گولمک و بشاشلیقلارینا سبب اولارلار و همده دانشیلان سؤزه توجه و دقت چکرلر.

۲. **هجو** ایسه مدح سؤزونون ضدی کیمی ایشله نیر. هجوده ده گولوش وار، لکن اونون موضوعو بیرینی و یا هر بیر زاده تعریفلمه یئرینه پیسلمه و آشایلاما واردیر. یامان یاووز و مسخره لر ایله دولودور و حتی اوندا توهین و تهجین واردیر.

۳. **هزل** ایسه جدّ سؤزونون ضدی دیر. بورادادا یانشاقلیق و یاوا دانشما و گه وه زه لیک اوستونلوک داشییر و هزل یازانین هئج بیر انسانی و تعلیمی قصدی اولماز.

۴. **جوک** گولوش مقوله سی نین ان آشای سویه لی دالی و شاخه سی ساییلیر. جوک دئییه ین قصدی اؤزونون منسوب اولدوغو توپلومون، بحث

ها پیش افتاد و در تشریح مسائل اجتماعی و سیاسی ید بیضا کرد و یکی از طرفداران جدی آزادی و حکومت مشروطه بود و در ریشه کن کردن استبداد، همه را تحریض و ترغیب کرد. جرائد و مجلات وقت مانند: حیات، فیوضات، رهبر، دبستان، ملانصرالدین، الفت، ارشاد، گوش صدا، حقیقت، یئنی حقیقت و معلومات از نبوغ قلمی وی استفاده می کردند.»

مرحوم شیخ آقا بزرگ تهرانی **الذریعه** اثرینده و مرحوم مدرس تبریزی **ریحانه الادب** تذکره سینده اونو اصیل ایرانیلی ساییرلار. مرحوم مدرس یازیر: «صابر در مدیحه گویی دروغ اکابر صرف وقت نموده و در جواب اشخاصی که به عدم قدرت او در این باب طعن می کرده اند. می گفته است:

«اگرچه در مدیحه گویی دروغ به طمع پول مقتدر نیستم. لکن در هجو صادق بسیار مقتدر هستم.» و این اشعار را انشاء نمود:

شعر بیر گوهر یکنده می ذقیمتدیر،
سالمارام وصف دروغ ایله اونو قیمتدن.

دئییرم هجو، سؤزوم دوغرو، کلامیم شیرین،
اهل ذوقه وئررم نشئه بو خوش شربتدن.

۳. اوچونجو بو کی صابر اؤزونون دئدیگی کیمی «آجی گولوش» و یا طنز شاعریدیر. آوروپالیلارین ساتیرا Satire دئدیگری بیر ادبی قول، بیز **طنز** دئییریک. یعنی **طنز**، «گولوش» مقوله سی نین بیر قولو ساییلیر. لکن ایراندا بو کلمه بیرری بیرله چوخ فرقلی اولان معنالار داشیمیشدیر. ادبیاتین **گولوش** بؤلومو و قولوندا ایچه ریک، محتوا و اوینادیغی رول باخیمیندان نچه فرعی **دالار** و شاخه لر واردیر. مثال اوچون:

اعتراض گولوشودور و اصلینده اجتماعی بیر تنبه دیر.

صابرین طنزینده آشاغیداکی مقصدلر هدف توتولوبدور:

۱. ظلم و فسادا و ریاکارلیغا اعتراض و تنقید.

۲. موجود وضعیتینی اصلاح ائتمه و دگیشمه قصدی.

۳. جهالت اساسیندا قورولان عادت و سنتلرین افشاء ائدیلمه سی. طنزده توهین، تهجین و تنبلیکدن حاصل اولان گولوش یوخدور. طنز یازانین مقصدی خدمت و اصلاحدیر. طنز یازان عیب لری نمایش وئرمیر بلکه مخاطبینی اونلاری رفع ائتمگه تحریک ائدیر.

سمبولیزم و تیپیک طنز

طنز، هجو کیمی بیر خاص شخصی نظره آلمیر و قصدی بیر منفور و گولونجک اجتماعی تیپی افشاء ائتمکدیر. مثلا اگر صابر محمد علی شاهین عمللری و ایشلرینه طنز یازیر، اونو تیپیک بیر اجتماعی عامل کیمی و ظلم و فسادین سیمبولو کیمی نظرده توتور.

اصلینده طنز، اعتراض و فریاددان دوغور، ائله اعتراض کی ادبی و صنعتکارانه بیر دیل ایله بیان اولور.

شاهلیق استبدادی، اربابلیق و فئوداللیق حاکمیتی، جهالت و ساوادسیزلیق، خرافه لره اینانماق، خصوصیه خرافه پرست، قادین لار، ریاکار ملانمالار، اعتیاد و آلیشقانلیق، چوخ آروادللیق، تاجرلرده انصاف سیزلیق، باهالیق، یئنی علملره یئیلنمه حرکاتی و بو کیمی مسألر، اونون طنزی نین اساس موضوعلاری سایلیر.

موضوعو ائدن بیر باشقا توپلوم قارشیسیندا کیچیک لیک و آلچاقلیق حسّ ائتمه سینی جبران مقصدی ایله او قوم، ملت و توپلومو آشاغیلا ما قصدی ایله قوراشدیردیغی بیر گولمه لی سؤزه دئییریک کی البته بورادا یالنیز بیر طرف گولور و ایکینجی طرف یعنی مخاطب و یا بحث موضوعو اولان هر کس ناراحت و اینجیک حالا گلیر. نئجه کی مرحوم شهریار «الا تهرانیا» شعرینی بو اینجیک لیک اساسیندا یازمیش. جوکدا تهجین، توهین و آشاغیلا ما واردیر.

لاکن طنز، درین و بؤیوک معنا داشییر و طنز یازما اوچون فداکارلیق، شجاعت، قایغی کئشلیک و اجتماعی - سیاسی مبارزه روحولازمدیر. جمعیت آراسیندا اولان هر بیر توپلوم و هر بیر صینیفین ظلم، فساد و اگریلیک لری نتیجه سینده بروز ائدن آجی حقیقت لری گولوش یولو ایله افشاء ائتمک سایلیرکی جدی و رسمی شکیلده دیله گتیرمک اولماز.

طنزده انسان اول گولمگه باشلاییر و یاواش یاواش گولوش دوداقلاریندا سولور و انسان دوشونجه یه دالیر و فساده پرده سی نین دالینی گؤرور، غم، غصه و غضب حسلری کئچیریر.

طنزین مهم اؤزللیگی بودور کی صنعتکارلیق ایله یکی ضدّ بیر اینانج، عقیده، رسم و عادت بییری - بییری نین قارشیسیندا قویور و ایکیسیندن بییری نین ایگرنج اولدوغونو آندیریر.

صنعتکار شاعر طنز مقوله لی شعر و نثر اثرینی ائله یازیب یارادیرکی اوخوجو اورادا طنزی حس ائدیر و یکی ضد اولان ایده یانی قارشی قارشی قویور.

طنزده سئوینج قهقهه سی یوخدور، بلکه آجی گولوش واردیر. طنزده اولان گولوش، شماتت و

باشلانغیجینی اون اوچ یاشیندان حساب ائتسک، او، ایگیری می ایله یاخین، یعنی اوتوز اوچ یاشینا قده ر (۱۲۸۴ ش. / ۱۹۰۵ م.) یالیز شاماخی شهرینده تانینان بیر یاخشی نوحه، مرثیه، طنز، غزل و قصیده یازان یئرلی شاعر کیمی ایدی.

اونون چاپ اولان ایلك شعری ۱۹۰۵ سنجی ایل شرق روس روزنامه سی نین نشری مناسبتی ایله یازدیغی تبریک شعری دیر. همین روزنامه بو شعرین باشیندا بئله یازمیشدیر:

«شاماخیلی علی عظیم اف برادریمیزین اداره میزه خیرخواهانه مکتوبوندان لقینده کی صابر تخلص لو بیر شاعرین کلامیدیر.»

ایلك چاپ اولان شعر بئله باشلایردی:

شکر لله کی آفتاب سخن،

شرق معنادان اولدو چهره نما.^۲

اونون ملانصرالدین مجله سینده نشر ائتدیگی ایلك شعر بودور:

سس سالما یاتانلار آییلار قوی هله یاتسین،

یاتمیشلاری راضی دگیلم کیمسه اویاتسین.

تک تک آپیلان وارسادا حق دادیمه چاتسین،

من سالم اولوم، جمله جهان باتسادا باتسین.

ملت نئجه تاراج اولور اولسون نه ایشیم وار،

دشمنلره محتاج اولور اولسون نه ایشیم وار؟

بو شعر ایله صابر یارادیجیلیغی نین ایکینجی دؤورانی باشلاییر. خصوصیه بیر ایل سونرا ملانصرالدین نشریه سی و اونون آردینجا چیخان نشریه لرده دواملی و دالبادال چاپ اولان صابرین شعرلری بو دؤورانی محصولودور.

صابر یارادیجیلیغی نین ایکینجی دؤورانی بئش ایل چکدی و بو بئش ایله، او، عباس صحت

آذربایجان ادبیاتیندا طنز بیر چوخ شاعرلریمیزین اثرلرینده ایشله نییدیر.

صائب اعتقادی بیر طنزده دئییر:

اعتقاد تو به زر بیشتر از اعجاز است،

فال مصحف پی تدهیب طلا می بینی!

و اجتماعی سیاسی طنزده:

شرم و حیا چو لازمه ی چشم روشن است،

این کور باطنان ز چه شرم و حیا کنند؟

بر هر طرف که روی نهند این سیه دلان،

در آبروی ریخته ی خود شنا کنند.

دنبال زرد رویی حرص اوفتاده اند،

چون برگ کاه پیروی کهربا کنند.

مصحف به زیر پای گذارند از غرور،

دستار عقل از سر جبریل واکنند.

هر جا که بگذرد سخن از سوزن مسیح،

خود را به زور جاذبه، آهن ربا کنند.

صائب بیر شعرینده طنزی اصلینده نصیحت آدلاندیریر و اونون مدح، هجو، هزل و طمعدن فرقلی اولماسینا - تأکید ائدیر:

از مدح و هجو و هزل و طمع شسته ام ورق،

پند و نصیحت است سراسر کلام من.

میرزا علی اکبر صابرین اوستادی سید عظیم شیروانی نین یارادیجیلیغی نین گؤزه چارپان بیر حصه سی طنز و ساتیریک شعر و نشرلریدیر. حتی او بو مقوله ده «سیچان و پیشیک» منظومه سینی ده یاراتمیشدیر.

۴. صابر یارادیجی و خلاق بیر شاعر دیر.

۱-۷. ایکی دوره

صابرین ادبی یارادیجیلیغی ایکی دؤورانا بؤلکم اولار:

بیرینجی دؤوران ایگی می ایله یاخین سورموشدور.

یعنی اونون شعر دئمه گی و شاعرلیگی نین

^۲ بو معلومات اوچون باخ: صابر گولور، ص ۱۳.

چرخین عجا سیری ده مین بابت اولورموش،
ملت آیلیب طالب حریت اولورموش.

ملتده ده یاهو بئله بیر غیرت اولورموش،
یالنیز نه دئییم گئندی منیم ملت الیمدن،
توپراق باشیما چیخدی بوتون عزت الیمدن.
۲-۷. هر جوره ابتدالان اوزاق گزمه. بئله
کی شاعر اوزونو مجبور و موظف ائدیردی درین
اجتماعی - سیاسی مضمونلاری شعره داخل ائله
سین. اونا گۆره هر مصرع و هر بیت اوخوجونو
فکره و دوشونجه یه وادار ائدیردی.

۲-۷. تکرار اولونمازلیق. بئله کی صابر شعر
مکتبینه مضمونلار یئنی دیر، تکرار اولونماز دیر و
قاباجادان اوخوجو مضمونون نه اولدوغون حدس
وورا بیلیمیر. حال بوکی صابردن قاباکی شاعرلرین
شعرلری نین مضمونلاری، یار و دلداردا خلاصه
اولوردو و اوخوجونون قولاغی دولو ایدی.
مثال اوچون بعضی غزللری نین مطلعلری:
المنه لله که دبستان دا قاپاندی،
بیر باد خزان اسدی گلستان دا قاپاندی.

*
من بئله اسراری قانا بیلیمیرم،
قانماز اولوب دا دولانا بیلیمیرم.

*
بیر مرحمت اعیانلارینا شکر خدایا،
بو صاحب میلیونلارینا شکر خدایا!

*
دش قلبلی انسانلاری نئیلردین الهی،
بیزده بو سویوق قانلاری نئیلردین الهی!

*
ای خواجه چالیش، صورت ظاهرده قشنگ اول،
ایسترسن اوزون سیرت معنادا جفنگ اول.
۲-۷. صابر بوتون شعر فورمالاری، خصوصاً
غزل فورماسینی بی مزه مغالزه لردن نجات

دیلیجه دئسک: شعرده عظیم بیر انقلاب وجودا
گتیردی.

صابرین بو بئش - آلتی ایلیک دؤورانین دا
یازدیغی شعرلری، اوندان قاباق بوتون قرنلر یازان
شاعرلرین هئچ بیرسی نین شعرلرینه بنزه
میردی. اونون شعرلری، تاممیله، هم شکل و قالب،
و هم مضمون و محتوا باخیمیندان یئنی ایدی و
بئله لیکله یئنی صابر مکتبی یارانماغا
باشلامیشدیر.

۲-۷. صابر شعرلری نین خصوصیت لری

صابر شعر مکتبی نین ایلك اؤزه للیگی و
خصوصیتی، اسکی شعر فورمالاریندا دگیشیکلیک
لر یاراتماقلا برابر، فورمالارا عائد اولان سنتی
مضمونلاری دگیشدیرمه ایدی. صابر شعر مکتبی
نین سبک و اسلوبوندا دانیشارکن بعضی اؤزه
لیک لرینی بئله سایا بیله رم:

۱-۲-۷. شعر مصراعلارینی آرتیقلی
(=مستزاد) حالینا گتیرمک و بونولا برابر، قافیه
لری دگیشیک حالا سالماق و دالی قاباق ائتمک.
بو اؤزه لیک صابردن قاباکی شاعرلرده گؤرونمه
ین و سابقه سی اولمایان بیر حال ایدی.

سن کی شریعت چی سن، ای بینوا، قیل حیا!
شعرده آخر نه بیر احسان دا وار،
حق مسلمان دا وار، ایندی گئت انصاف ائله.

۲-۲-۷. بوتون شعر فورمالاریندا طولی
وحدت یاراتماق. بئله کی بیر قطعه شعرین
بوتون بیتلرینده معنا باغلیلیغی ساخلانیلیر. حال
بوکی قاباکی شاعرلر هر بیتده خاص مضمون و
معنا حفظ ائدیردیلر و شعرده عرضی وحدت وار
ایدی.

من بیلیمز ایدیم بختده بو نکبت اولورموش،
عزت دؤنوب آخردا بئله ذلت اولورموش.

*

قارداش بيله جک بير - بيريني شيعه و سنی،
هر امرده هم رای و هم افکار اولاجاقدير.

*

۷-۲-۸. صابر سبب اولدوکی منحرف و ساپیق
عشقدن سؤز ائدن ابتدالچی شاعرلر، ياواش -
ياواش قیراغا چکیلسینلر و فیلسوفلار، متفکرلر،
واعظ لر، ناصح لر و دوشونجه صاحبلری شعر
دئمگه باشلا سینلار.

وئردی، قورودو و ساخلادی. اونون سلفی صائب
تبریزی ده بئله ایش گؤرموش ایدی. صائب ایله
صابرین بو ایشده فرقلری اوندان عبارت ایدی کی
صائب شعرى تعلیمی و اخلاقی مضمونلار ایله
دولدوردو، صابر ایسه شعره، طنزی و سیاسی -
اجتماعی معنالار گتیردی.
۷-۲-۶. صابر، شعرى یوکسک درجه لره
چاتدیردی، بئله کی دوشونجه، تفکر و عقل
چیلیگی شعره داخل ائتدی و شاعری دنیايا

۷-۲-۹. صابر شعر مکتبی نین ان مهم و گۆزه
چارپان اۆزه للیگی، سیاسی و اجتماعی مسأله لره
اعتنا ائتمک دیر. شعر شاهلارین قصرلریندن و
درویشلرین مورگوله دیکلری خانقاهلاردان
چیخیب قارا جماعتین ایچینه گلدی.

۷-۲-۱۰. صابر دیلیمیزده اولان مثلر، کنایه لر و
آتالار سؤزلریندن بوللوجا استفاده ائتمگه
چالیشدی و فولکلوروموزدن نواعلارینی شعره
چاغیردی. عارف شاعرلرین ایشی یالنیز عرفانی

سطحی باخماقدان قورتاردی و شعرده فلسفی
گؤروشلر و اجتماعی دوشونجه لره یول آچدی.
۷-۲-۷. صابر شعر وسیله سی ایله اسلام دینی
نین حقیقی و ایچ اوزونو گؤستمگه چالیشدی و
دینیمیزه داخل اولان خرافات و موهوماتی افشاء
ائدرک اوخونو اسلامین عظمتینه ساری آپاردی
و حقیقی دینی اینانجلاری محکم لندیرمگه
چالیشدی.

هر نه وئرسن وئر مبادا وئرمه بیر درهم زکات،
قوی آجیندان اؤلسه اؤلسون بینوا کندلی وقت.

کهنهچی شاعرلرین هنج بیرسی اونا قارشی
چیخا بیلمه دی. هامی اونو بگندی و سئودی.

ای فلک! ظلمین عیاندیر،

بو نئجه دور زماندیر،

که ایشیم آه و فغاندیر،

منی یاندیرما اماندیر،

گؤزومون اشکی رواندیر،

اوره گیم دوپ - دولی قاندیر،

هامی غمدن بو یاماندیر،

کی نئجه اهل قلملر، بوراخیب جانیم غملر،

قاریشیب درد به هم لر،

اوره گیم ایندی ورملر،

غازتته، ژورنال بو کفرشیم لر،

نئجه جراتله رقم لر یازیب،

اسلاما ستملر ائله بیرلر کی،

گره ک عالم اسلامدا، هر اؤلکه ده،

هر شهرده، دینار و درملر ساچیلیب،

مکتب نسوان آچیلیب.

صابر عمومیتله شعرلرینی عروض بحر و وزنلرینده
یازمیشدیر. لاکن موضوعلاری نین یئنی لیگی و
تکرار اولونمازلیغی سبب اولموشدو کی بیر سنت
اولارق ردیف و قافیله لری ایسته دیگی کیمی
دگیشسین و کهنه قایدا - قانونلاری یئنی لتسین.
گرچه مخمس، مسدس، رباعی و بو کیمی
قالیبلاردا شعر یازمیشدیر، آنجاق اونلاری خلقین
باشا دوشمه دیگی سؤزلر ایله یوخ، بلکه تام عادی
دانیشیق دیلینده اولان کلمه لر و جمله لر ایله بزه
میشدیر. اونلاری خلقین مالی ائتمیشدیر.

۷-۲-۱۵. صابرین بیر هنری ده شعر قهرمانینی
دیندیرمه، و اونلارین دیلیجه دانیشما و شعر
یازمادیر. اونون شعرینده خان، بیگ، قوجا، جوان،
شاه، وزیر، عوام، قارا جماعت، قادین و هر کس اؤز
دیلی و شیوه سی ایله دانیشیرلار و هر کس اؤز

شعرلر یازماق، نوحه یازانلارین ایشی فقط مرثیه
قوشماق و ... ایدی. قصیده یه میل گوسترلر
قصیده، غزلچیلر غزل و رباعی قوشانلار ایسه یالنیز
رباعی قوشوردولار. ولاکن صابر، هم مضمون و هم
فورماجا هر جوره فکره و هر جوره قالیبا یول وئرن
بیر شاعر حساب اولونور.

۷-۲-۱۱. صابرین شعرلری نین بیر باشقا مزیتی
بودورکی اونلار چوخ ساده و آنلاشیلان دیلده
یازیمیشدیر. بیر صابرشناس سین دئدیگینه گؤره،
اونلاری بئش یاشیندا اوشاق بئله اوخوسایدی،
آنلاشیلماز بیر سؤز تاپماز ایدی.^۳

۷-۲-۱۲. ان مهم اؤزه لیک بوکی، او زمان، هر
کس صابرین شعرلرینی اوخوماغا و ازبرلمگه
باشلادی. هنج کیمسه اؤزونو اوندان احتیاج سیز
گؤرمه دی. هر کس صابره احتیاج حس ائتدی و
صابرین شعر باره سینده دئدیگی آشاغیداکی سؤز
تحقق تاپدی:

خلقین اوخومادییغی و ازبرلمه دیگی شعر،
شعر دگیلدیر.

۷-۲-۱۳. صابرین خلاقیتینده، موضوع
گئنیشلیگی واردیر. بئله کی او، عائله حیاتی نین
ان عادی مسأله لریندن توتوموش، دنیانین مهم
سیاسی حادثه لرینه قده ر میدان آچیر و
شعرلرینده هر بیر مسأله یه یول وئره بیلیر. بیز
بیلیریک کی مداح شاعرلرین ایشی یالنیز
مداحلیق، عاشق پیشه شاعرلرین ایشی فقط
عاشقلیک ایدی.

۷-۲-۱۴. صابر اؤز زمانیندا بیرینجی دفعه
اولارق شعر قالیبلارین آلت اوست ائله مگه و
سیندیرماغا باشلادی. بو ایشی ائله مهارت و
جسارت ایله یئرینه قویدوکی اؤز زمانیندا یاشایان

^۳ حاج ابراهیم قاسم زاده، اقبال نشریه سی، ش. ۴۰۹.

احمقم من گر ز قزوین آورم یاد، ای پدر!

إشْهَدُ بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ،

باز شده وقت سخن پروری،

صاحب ایمانم، آشیروانلیلار!

جعفری ام، جعفری ام، جعفری،

یوخ یئنی بیر دینه یقینیم منیم،

اشهد بالله العلی العظیم،

کهنه مسلمانم، آشیروانلیلار!

در خط اسلام منم مستقیم!

- گورمه! - باش اوسته، یومارام گوزلریم.

- دست مزن! - چشم، بیستم دو دست،

- دینمه! - مطیعم، کسه رم سوزلریم.

- راه مرو! - چشم، دو پایم شکست.

مولدایی، سالمادی ائل دیل بوغازا.

حاجی، بازار رواج است رواج،

عیبی یوخ، گرچه قویولدوق لوغازا،

کو خریدار؟ حراج است حراج!

یاز بو اعلانیمی ده بیر کاغازا:

می فروشم همه ی ایران را،

آچمیشام ری ده گئیش بیر ماغازا،

عرض و ناموس مسلمانان را،

چوخ اوچور قیمته هر شئی ساتیرام،

رشت و قزوین و قم و کاشان را،

آی آلان! مملکت ری ساتیرام!

بخرد این وطن ارزان را،

یزد و خوانسار حراج است، حراج!

کو خریدار؟ حراج است حراج!

بیر قوجایام چاق نر کیمی یاشارم!

گرچه من پیرم و خم گشته ز پیری کمرم،

از جهان بی خبرم!

دورد آروادی بیر - بیرینه قوشارام!

چار زن دارم و در فکر عیال دگرم،

از جهان بی خبرم!

سوزلری ایله اوزونو افشاء ائدیر. ساتیرام، فهله،

اوخوتمورام ال چکین ا، ایکینجی، آخ نجه

کئف چکمه لی ایام ایدی و باشقا شعرلری بو

اسلوب ایله یازیلیمیشدیر.

صابر، ایران فارس و تورک ادبیاتینا اوز عصرینده

درین و یارادیجی تأثیر بوراخمیشدی. بیر چوخ

مبارز شاعرلر اونون آردینجا گئدیپ، حتی اونون

طنز شعرلرینی فارسجا یا ترجمه ائدیپ گئیش

یایدیلار. مثال اوچون روحانیت لباسیندا اولان

سید اشرف گیلانی اونا چوخ حرمت بسله میش

و شعرلرینی ترجمه ائتمیشدیر.

مثلا صابر دئییر:

بو ایسه پس او لعینین ده ایشی قلابی دیر،

دینی - ایمانی دانیب یولدان آزیبیدیر بابی دیر.

سید اشرف گیلانی ده بئله یازیر:

پس یقین آن سگ بی دین عملش قلابی است،

ایها الناس بگیریید که معلون بابی است.

البته نسیم شمال صابرین شعرلرینی گاه ترجمه،

گاه اقتباس ائتمیش و گاه دا استقبال ائدرک

اونلارا نظیره یازمیشدیر.

مثلا:

پاه آتونان نه ته هر یاتدی بو اوغلان اولوبه!

نه ده ترپنمه بیر اوستونده کی یورقان اولوبه!

شعری اصلینده ۱۰ بیتدیر. سید اشرف ایسه اونو:

وای بر من مگر این ملت نادان مرده،

داد و بیداد مگر این همه انسان مرده.

باشلیغی آلتیندا ۲۷ بیت اولراق تنظیر

ائتمیشدیر.

و یا صابرین بو شعرینی:

وار ایمیش روسیه ده مین - مین پریزاد، اردبیل،

بیرده نامردم اگر ائسم سنی یاد، اردبیل.

صابر بئله تنظیر ائتمیشدیر:

حال در روسیه می بینم هزاران نازنین،

صابرین دوستو محمود عمی توسطی
ایله بوراخیلیمیشدیر.

2. ایکینجی چاپ، بیر ایل سونرا (۱۹۱۳ م.)
حجمی بیر کتاب شکلینده رسمی
اولاراق بوراخیلدی.

3. اوچونجو چاپ، حبیب صمدزاده نین
نظارتی ایله ۱۹۴۸ نجی ایله ۱۹۴۸ نجی
ایله نشر اولدو.

4. دوردونجو مکمل نشر ایسه ۱۹۶۳ نجی
ایله عباس زمانوف و حمید
محمدزاده طرفیندن حاضرلانیب مصور
اولوب و ۴۸۴ صحیفه ده چاپ اولدو.
متنی چاپا حاضرلایان مرحوم حمید
محمدزاده یازیر:

«شاعرین منظوم اثرلرینی و مکتوبلارینی احاطه
اادن بو کتاب چاپا حاضرلاناکن، بوتون متن
(ایلك منبع لری هله معلوم اولمایان بیر نئچه
شعر استثنا ائدیلمکله)، بیرنجی دفعه نشر
اولدوغو غزئت و ژورناللارداکی متنلر ایله،
همچنین هوپ هوپ نامه ایلك اوچ نشری ایله
توتوشدورولموش، کئچمیش نشرلرده کی بیر سیرا
تحریفلر اصلاح ائدیلمیش، هابئله صابره مخصوص
اولمایان، لاکن هوپ هوپ نامه نین مختلف
نشرلرینه سهوا داخل ائدیلمیش بیر نئچه ساتیرا
(= طنز پارچاسی) کتابدان چیخاریلیمیشدیر.»^۴
ایندییه قده ر دفعه لر ایراندا و خارجدا همین چاپ،
افست طریقای ایله چاپ اولموشدور.

5. کریل و لاتین الفبالارینا کؤچورولوب نشر
ائدیلمی هوپ هوپ نامه لرده یوخاریدا قید

بلای فقره دوشدون، راضی اول، بیچاره، صبر ائيله!
صبر کن، آرام جانم، صبر کن...
اوزون اولدویسه گر کلفت یانیندا قاره، صبر ائيله.
صبر کن دردت به جانم، صبر کن ...
بیر آی سونرا نسیم شمال یں ۴۵ نجی نمره
سینده بو شعرى چاپ ائله دی:
حاجی، بازار رواج است رواج،
کو خریدار؟ حراج است حراج.
می فروشم همه ی ایران را،
عرض و ناموس مسلمانان را،
رشت و قزوین و قم و کاشان را،
بخرید این وطن ارزان را،
یزد و خوانسار حراج است حراج!
هابئله شهریار اونون بیر نئچه شعرینی فارسجایا
ترجمه ائتمیشدی. مثلاً:

ای در به ر گزیب اوره گی قان اولان چوچوق
شعرینی بئله ترجمه ائتمیشدی:
ای پا برهنه دربدر کوچه ها یتیم،
گوید زبان حال تو با من چه ها یتیم.
چون در اشک خود چه شدی بی بهای یتیم،
دامان آبرو مکن از کف رها یتیم.
اشک بین و حسرت بی انتها یتیم،
ای پا برهنه در بدر کوچه ها یتیم.
هوپ هوپ نامه نین نشرلی

میرزا علی اکبر طاهرزاده صابرین شعرلی اوز
حیاتیندا کتاب حالیندا چاپ اولمادی. سید
حسین اؤز خاطره لرینده یازیرکی، صابر
اؤلوموندن قاباق اونا دئمیشدی:

«گؤرونور، من ده حاج سید عظیم کیمی اؤز
کتابیمی گؤرمه دی حسرت ایله اؤله جه گم.»

1. هوپ هوپ نامه نین ایلك چاپی ۸۰
صحیفه ده ۱۲۱۹ ش. (۱۹۱۲ م.) ایلینده

^۴ صابر، میرزا علی اکبر، هوپ هوپ نامه، به کوشش حمید محمدزاده، باکو،
۱۹۶۲، ص III.

بوکی صابر کتابین هر یئرینده ملا،
ملاداى، ملاعمو و بو کیمی کلمه
لردن قصدی، **ملانصر الدین** نشریه
سى و اونون باش یازاری **جلیل**
محمدقلی زاده دیر.

2 - بعضی بیتلری تحریف ائتمیشدیر. مثلا:

اصل هاردا مسلمان گورورم قورخورام.
تحریف داردا مسلمان گورورم قورخورام.
(ص ۱۳۳)^۵

اصل ملا ایله بگ خان قاپیسیندا سپلنگ اول
تحریف میرزا ایله ... (ص ۲۱۰)
هابئله «نئچون مکتبه رغبتیم اولماییر» شعرینده
(ص ۳۱۲) ^۶ بئش مصراعلی بیر بندى،
«قورخورام» شعرینده (ص ۱۳۳) ^۷ بیر بیت،
«بوندان سورا» شعرینده (ص ۲۲۳) ^۸ بیر بیت و ...
حذف ائتمیشدیر و بعضی شعرلری «یاللعجب»^۹
شعری کیمی تامامیله حذف ائتمیشدیر. هابئله ای
عمو (ص. ۲۵۴) و **فسنجان** (ص. ۲۵۳)
شعرلرینی کلا حذف ائتمیشدیر.

3 - بعضی یئرلرده یئرسیز اولاراق کلمه لری

دگیشمیشدیر. نمونه اولاراق:

سؤیله مه ← سؤیله (ص ۱۹۲)، عبد ← عهد
(ص ۱۵۵)، اونون ← او گون (ص ۱۷۰)،
چامازدی ← چامازدی (ص ۱۷۵)، سنین ←
سنه (ص ۱۷۶)، عمر ← عصر (۲۱۲)، ائل ←
اول (ص ۲۵۰)، طمعین ← طعمینی (ص ۲۵۳)،
سیئزد ← قورولتای (ص ، ۱۳۸)، هاردا ←
داردا (ص. ۳۱۲) ائتمیشدیر.

^۵ صحیفه نمره لری اردبیل، (شیخ صفی الدین انتشاراتی) چاپینا اشاره دیر.

^۶ اوخور بوندا هر کس... (حاضرکی نشر، ص ۳۳۹).

^۷ گاه شفق تک ... (حاضرکی نشر، ص ۴۹۴)

^۸ دین گندیر، مذهب گندیر ... (حاضرکی نشر، ص ۲۴۷).

^۹ حاضرکی نشر، ص ۳۲۵.

ائتدیگیمیز ۴ نجو چاپین اوزوندن
کؤچورولموشدور.

6 . دفعه لر هوپ هوپ نامه دن سئچمه لر و
«گزیده» لرده ایراندا و خارجه چاپ
ائدیلمیشدیر.

7 . ۱۳۵۸ نجی شمسی ایلینده تهراندا
مرحوم محمد علی فرزانه طرفیندن
هوپ هوپ نامه رنگلی تصویرلر ایله ۳
نجو چاپ اساسیندا یئنی دن چاپخانادا
دوزلوب نشر اولوندو.

8 . ۱۳۸۱ نجی ایله **مرحوم حمید آرش**
آزاد طرفیندن کؤچورولوب ۳۹۲ صحیفه
ده بیر داها تیریزده چاپ اولدو.

9 . ۱۹۹۲ نجی ایله بیر داها باکی شهرینده
هوپ هوپ نامه یازیجی نشریاتی
طرفیندن چاپ اولموشدور. بو نشره، او
زمانا قده ر چاپ اولمامیش بیر نئچه
شعرده سالیتمیشدیر.

۱۰. هوپ هوپ نامه اثری بیر داها
اردبیلده **شیخ صفی الدین** انتشارتی
طرفیندن ۱۳۸۷ نجی ایله نشر اولدو. بو
نشرین قاباکی نشرلرده گوره هئج بیر
یئنی لیگی یوخدور. یالنیز اونا **رسول**
اسماعیل زاده طرفیندن یازیلان بیر اؤن
سؤز واردیر. او، ناشر اولاراق اصلینده
حمید محمدزاده نین ترتیب ائدیگی
هوپ هوپ نامه نی، اونون یازدیغی
ایضاحات ایله و اوندان هئج آد آپارمایاراق
چاپ ائتمیشدیر. بو نشرده تحریفله
ده راست گلمک اولار. مثال اوچون:

1 - **بیر چوخ** یئرده «ملا» کلمه سینی
«میرزا» یا تبدیل ائتمیشدیر. حال

بیر دفعه صینیف یولداشیم، تانیمنیش بدیعی قیرات اوستاسی فرید ایلکینله پاریسده - سئنا چایی نین ساحیلینده اوتوروب اورتا مکتبین ایتیدای صینیفنده بیزه درس دئین علی موختار موعلیمی و اونون ناخیشلی نار چوبوغونو خاطرلاییردیق.

فریده دئدیم کی، اگر علی موختار موعلیمین او نار چوبوغو اولماسایدی، یقین کی، بیز نه ائیفل قوئلله سیندن، نه ده چین سددیندن دونیایا بویلاناردیق...

فرید دئدی کی، کیم بیلیر، بلکه علی موختار موعلیمین ائله شاگیردلری وار کی، سسی-سوراغی دونیانین ان یوکسک زیروه سیندن گله جک...

ظرافاتلا دئدیم کی، من بیلن علی موختار موعلیمین شاگیردلریندن هله کی، آلپینست (داغچی) یوخدور...

بلی، بیزه گۆره نار مئیوه آغاجییدی، اما علی موختار موعلیم اوچون نار چوبوقلاری شاگیردلرینه درس اؤیره دن آلت ایدی. چوخ واخت او چوبوقلاری خیطلرینده نار آغاجلاری اولان شاگیردلرینه گتیزدیردی. هردن او، نار چوبوغونو موعلیملر اوتاغیندا اونوداندا، درسینی یاخشی بیلن شاگیردلریندن بیرینه سسلندردی: "

چابوک اول، قاچ، منیم نار چوبوغومو گتیر! "

صینفیمیزین دجل اوغلان اوشاقلاری الیموختار موعلیمین نار چوبوغونا ائله اؤیرشمیشدیله کی، سانکی بدنلرینده اونون آغری - آجیسینی ذره قدر ده حیص ائتمیردیله. الیموختار موعلیم ده حیرصلننده ائله بیل کۆرپه، توپپوش اوشاقلاری دئییل، یون چیرپیردی. نار چوبوغونون ضربه سیندن اوفولدامایان، گۆزلریندن یاش چیخمایان شاگیرده دئیردی کی، آی گۆروم سنی ائششک آریسی سانجسین!

گۆرونور، ائششک آریسی نین سانجماسی نار چوبوغوندان دا پیس گۆینه دیر آدمی...

...و گون فریده ده، اؤزومه ده بئله سوال وئردیم:

- علی موختار موعلیمین اؤزو زالیم ایدی، یوخسا نار چوبوقلاری؟

حکایه - اویکو HEKAYE - ÖYKÜ

نار چوبوغو

NAR ÇUBUĞU

Nurəddin Ədil oğlu

یازان : نورالدین عدیل اوغلو

برگردان : تانای شرقی دره جک

عئینی آدلی کیتابین مؤلفی ایلها ۴ نوروز اوغلو و عمیم،
موعلیمیم آیرین بابائینون اونورولماز قاطیره سینه

...عۆمروموزون شیرین، ناغیلا بنزه ین قایغیسیز اوشاقلیق چاغلاریندان سۆز دوشنده، روحوم دینجه لیر، ایچیمده بایرام احوال-روحیه سی یارانیر. طالع ائله گتیریب کی، پئشملة باغلی هر ایل دونیانین یکی-اوج اؤلکھسینی گزیب-دولاشیرام. بئله ایشگوزار سفرلرده اوشاقلیق یولداشلاریملا راستلاشاندا سئوینجیمدن اوچماغا قاناد تاپمیرام.

یالقیز گزمه، دولانما...
داغا-داشا دیرمانما...

ان غریبه سی او ایدی کی، هر گون دانلانیب، نار چوبوغو ایله دؤیولنده گؤزلریندن بیر دامجی یاش چیخمایان دجل اوغلانلار دا دولوخسونموشدولار. فریدسه هیچقیرا-هیچقیرا شئیرین آردینی سؤیله بیردی:

بیر قورد چیخسا قارشینا...
سن نه ائدرسن اونا؟..

آرتیق بوتون صینیف آغلا بیردی، ائله بیل هامیمیز هم فریدین، هم ده کئچی نین حالینا یانیردیق.

چوبان آچینجا گؤزون،
قالار ایکی بوینوزون...

بو مقامدا بیردن باشیمی قالدیریپ علی موختار موعلیمین گؤزلرینه باخدیم. فریدین باشینی، بیزیم اورگیمیزی گؤینه دن اوزون نار چوبوغو ائله بیل علی موختار موعلیمین باغری نین باشینی جیزمیشدی. بلکه چوبوغون وییلتیسی اونو کئچمیشه - قانلی- قالدالی موحاریبه ایلرینه آپارمیشدی. أما علی موختار موعلیم گئتدیگی او اوزاق یئرلردن تئز قاییتدی و فریده آجیقلا نیب: - اوتور، کئچینی نین بیر کئچی، - دئدی، - ددم اؤلنده هئچ بئله کؤورلمه میشدیم...

بیز او گون علی موختار موعلیمین ایلك دفعه کؤورلدیگینه شاهد اولدوق. و ندنسه ائله دوشوندوک کی، موحاریبه ده هیتلرچیلره قالب گلن قوچاق عسگرلرین هامیسی علی موختار موعلیمین شاگیردلری اولوب. بلکه نار چوبوغونون وییلتیسینی گولله وییلتیسینا بنزه دن علی موختار موعلیم موحاریبه دن گئری دؤنمه یهن شاگیردلرینی یادا سالیب کدرلنمیشدی!؟

...نم دئییردی کی، علی موختار موعلیمین او نار چوبوغو کندیمیزده چوخونون باشینا عاغیل قویوب، آدام جرگه سینه قاتیپ. حتی کندیمیزدن دئپوتات (نماینده) سئچیلن تروزی اسبت خالا دا، کند سووتتی احمداغا دا، عمی-دایی، خالا-بییبیمیز علی

فرید بیر آن فیکره گئتدی، سونرا اوزونه قونان خفیف تبسسومله دئدی:

-یادیندادیر، بیر گون چوبوق گتیرمک نؤوبه سی منه چاتدی. آنام خیطیمیزده یئنیجه بودانمیش نار آغاجی نین اوزون بیر چوبوغونو منه وئردی. یقین بوتون آنالار کیمی منیم آنام دا او نار چوبوغونون زهمیندن درسلیمی داها یاخشی اوخویاجاغیمی دوشونوردو. دوزو، من ده اؤزومه چوخ آرخایندیم. درسیمی یاخشی بیلدیگیمه گؤره امین ایدیم کی، علی موختار موعلیم نار چوبوغو ایله هئچ واخت منی وورنایاجاق! أما...

- هه، یادیمدادیر، سنین گتیردیگین او اوزون نار چوبوغویلا علی موختار موعلیم ائله اوتوردوغو یئردن سنی مؤحکمه ووردو. سانکی نار چوبوغو او گون سنین تزه قیرخیلمیش باشینا یوخ، هامیمیزین اورگینه چیرپیلدی. اورگیمیز سنین باشیندان دا بئتر گؤینه دی.

- " کئچی " شئیرینی ازبر سؤیله ینده منه آجیقلاندى: " شعیری اوجادان دئ، بیلیرسن کی، قولاغیم آغیر ائشیدیر! " دئدیم، أما...

قوربتده او صحنه یئنیندن گؤزلریمیزین اؤنونده جانلاندى. علی موختار موعلیمین اوزون نار چوبوغونون وییلتیسی یئنه قولاقلاریمیزدا عکس- صدا وئردی. فرید ده، من ده دؤنوب باپبالاجا اوشاق اولدوق. ایلاهی، صیفیمیز نئجه ده سوکوتا غرق اولموشدو. هامی علی موختار موعلیمین نار چوبوغونون قورخوسوندان کیریمیشجه باشینی آشاغی سالمیشدی. فرید هیجانلا، هم ده آغلا-آغلا " کئچی " شئیرینی اوجادان دئمه یه چالیشیردی .

آلا-بول... بوز کئچی...

آی... قوشا بوینوز کئچی!..

بو زامان پارتا یولداسی، اوزونساچلی، چلیمسیز قیز دا اونا قوشولوب آغلادی.

خورلا، هم ده اوجادان دئدیک:

- بلی، موعلیم!

- ائله ایسه مککه زیارتینه چکه جگینیز خرجه سیزین اوچون دونیا یا اوچوش زولاغی اولان بو مکتبین حَیْطینه آسفالت دؤشتدیرین! من ده تاواب قازانیم، سیز ده!

بیز بیر-بیریمیزین اوزونه باخدیق، فرید آسفالت زاوودوندا باش ایش ایجراچیسی ایشله ین صینیف یولداشیمیز ممدجعفره باخا-باخا دئدی:

- منجه، نینکی مکتبین حَیْطینی، علی موختار موعلیمین ائویندن مکتبه گلن یولو دا، کندین مسجدینه، قبرستانلیغینا گئدن یوللارینی دا آسفالت ائلتدیره بیلرک...

...او گون علی موختار موعلیم اورکدن هامیمیزا " آفرین! " ، " ساغ اولون! " دئدی.

...ایندی کندیمیزده علی موختار موعلیمه " حاجی " دئییه خطاب ائدیرلر. آغساقال و آغبیرچکلر دئییرلر کی، علی موختار موعلیمین نار چوبوغونون سحیرلی قدرتینه باخین کی، کیشی مکه یه، مدینه یه گئتمه دن حاجی تیتولو قازانیب، حالال اولسون!

۷ آوقوست ۲۰۱۷-جی ایل. بیلگه.

موختار موعلیمین شاگیردی اولوبلار و اونون نار چوبوغونون " لذتینی " دادیلار...

او گون پارسیده علی موختار موعلیمین نار چوبوغونو و فریدین احوالاتینی یادا سالاراق دئدیم:

- آی فرید گلسنه، بو دفعه وطنه دؤنن کیمی کنده گئدک، علی موختار موعلیمله گؤروشک؟!

- هه، چوخ یاخشی اولار! ائله بوتون صینیف یولداشلاریمیزی مکتبه دعوت ائدریک...

...بئلجه اوتوز ایلدن سونرا علی موختار موعلیمله مکتبه گؤروشدوک. کیشی عمللی - باشلی قوجالمیشدی. تقاعوده چیخیب درس دئمه سه دا،

آغساقال و تجروبه لی پنداقوق کیمی هر گون مکتبه گئدیپ-گلیردی. فریدی گؤرچک، دئدی کی، بالا سن همیشه تئلئویزوردا تار-کامانین موشایتیله شئیر

دئینده کؤوره لیرم، فخر ائدیرم کی، منیم شاگیردیم اولوبسان!

سونرا بیزه - کئچمیش شاگیردلرینه باخیب:

- سیزین هامینیز منیم فخریمسینیز...

بامزه نامیق هاردانسا بیر نار چوبوغو گتیردی، علی موختار موعلیمه وئریب دئدی:

- قوربان اولوم، اللریوه آی موعلیم، منی ده بو چوبوقلا وور، قوی فرید کیمی او تئلئکانالاردا منی ده

گؤسترسینلر...

هامیمیز گولوشدوک. سونرا نامیق بیزی کنار چکیب دئدی کی، اوشاقلار گلین علی موختار موعلیمی بو

ایل مککه زیارتینه گؤنده رک. قوی بو تاواب ایش اونا بیزیم حدیییه میز اولسون! کندین یاریدان چوخو

حججه گئدیپ. بو کیشی نین اولاردان نیی اسکیکدیر کی؟

علی موختار موعلیم تشبوسوموزدن خبر توتاندا سوروشدو:

- اوشاقلار، سیز گئرچکدن منیم مککه زیارتینه گئتمگیمی ایسته بیرسینیز؟

بیلیک و تجربه‌لرینی ایندیکی نسل منیمسه‌ییب،
اؤیره‌نیر و گله‌جک نسیل‌له چاتدیرا بیلیرلر.
بئله‌لیکله اجدادلارلا تۆرمه‌لر آراسیندا معنوی
کۆرپو یارانیر.

دیلین کومه‌یی ایله انسانلار علم، تکنیک و باشقا
مدنی ثروت‌لری الده ائده بیلیرلر. دیلین وارلیغی
ایله، مدنیت‌لر یارانیر. دیلین واسطه‌سی ایله
مدنیت‌لر بوتون بشریتین مالینا چئویریلیر. یئر
کوره‌سی‌نین ملت‌لری، مدنیت‌لری، دیل
واسطه‌سی ایله بیر - بیرلری ایله علاقه ساخلایا
بیلرلر. علمی‌کشف‌لر، بدیعی صنعت اثرلری،
فلسفی، اخلاقی نظریه‌لر و... دیل واسطه‌سی ایله
دونیادا یاییلیر. بئله حال‌لاردا زامان و مکان‌لا
علاقه‌دار اولاراق دیلین یازیلی شکلیندن داها
گئنیش استفاده اولونور. جمعیتین علمی - مدنی
حیاتینین انکشافیندا دیل قدر باشلیجا رول
اوینایان باشقا بیر اجتماعی وارلیق یوخدور.
هر بیر خالقین دیلی اونون، ملی اؤزونه
مخصوص‌لوغونون تجسم‌دور. او خالقین بوتون
مدنی کئچمیشینی محافظه ائدن ان مهم واسطه،
دیل‌دیر. پروفیسور آغاموسی آخوندون فکرینجه:
«دیل بیر چوخ اجتماعی حادثه لردن فرق‌لنیر.
دیل هئچ بیر حالدا عموم بشری اولماییب؛ دیل
ملی سجه‌ده داشیییب. دیل بیر اونسیت واسطه‌سی،
فکرین افاده واسطه‌سی کیمی مختلف خالق‌لارین،
ملت‌لرین دیلی کیمی موجوددور. هر دیلین
اؤزونون سجه‌وی خصوصیت‌لری وار.»

یئر اوزونده، چوخ ملت‌لر، خالق‌لار، قوم‌لار
یاشاییر. اونلارین اؤز یوردو، مدنیتی، عادت -
عنعه‌سی اولدوغو کیمی، اؤز دیل‌لری ده واردیر.
هر خالقین دوغما دیلی اونون «آنا دیلی» ساییلیر.
آنا دیلی، او دیل‌دیر کی، انسانلار اونونلا دیل
آچیر، اونونلا دانیشیر، اونونلا یاشاییر، اونونلا

تورک دیلی TÜRK DİLİ

قسمت اول

تاریخ و فرهنگ ترکها

دیل اجتماعی بیر وارلیق‌دیر. انسانلار دیل
واسطه‌سی ایله بیر-بیرلرینی آنلاییر، باشا
دوشور. بو باخیمدان دیل، انسیت واسطه‌سی، تفکر
قالبی، هم ده دنیانی درک ائتمه آلتی‌دیر. باشقا
بیر سؤزله دئسک، انسانلار دیل واسطه‌سی ایله
دوشونور، فکرلرینی تجسم ائدیر و باشقالاری ایله
انسیت‌ده اولور. دئمک، دیل انسان حیاتینین،
انسان جمعیتی‌نین هم معناسی هم ده او وارلیغین
انعکاسی‌دیر.

دیل، جمعیتین مالی‌دیر. جمعیت یوخدورسا، دیل
ده یوخدور. انسان جمعیتی ایله دیل بیرگه
یارانیب، بیرگه انکشاف ائدیب و بو گونگو وضعیته
چاتیبدیر. انسانلارین حیات طرزی، دنیا
گوروشلری یالنیز دیل واسطه‌سی ایله آیدینلاشا
بیلر. دوز دئییرلر کی، دیل جامعه‌نین
گوزگوسودور. دیل ائله بیر مثل‌سبز اجتماعی
حادثه‌دیر کی، انسان جمعیتی‌نین الده اولونموش
علمی - مدنی تجربه‌لرینی محافظه ائدرک،
اونلاری یاشاتدیریر، انکشاف ائتدیریر. دیل
واسطه‌سی ایله‌دیر کی، کئچمیش نسل‌لرین

ائتمه، آیینما، ایتیرمه، معیارلاشما عملیاتلاری نتیجه‌سینده اوسلوب‌لار سیستمینه دوشور. بو عملیاتلار اجتماعی - مدنی دیشیک‌لرله سیخ باغلی‌دیر. آنجاق هر بیر اوسلوب، دیلین ملی خصوصیت‌لری اساسیندا قورولور، تکمیل‌لشیر. آذربایجان تورکجه‌سی انکشاف ائتمیش دیل‌لر سیراسیندادیر. اونون دا یوکسک کیفیتته مالک اولان ادبی دیلی واردیر.

دوینا خالق‌لاری ادبی دیل‌لر واسطه‌سی ایله بیر-بیرلری ایله ادبی، مدنی، اجتماعی علاقه ساخلاییر و فکر مبادله‌سینه گیریشیرلر.

بو مبادله‌لرده عالم‌لر، یازیچی‌لار، مطبوعات ایشچی‌لری و معلم‌لرین و... بؤیوک رولو اولور. بو ساحه‌ده هنج کیم خالق دیلی ایله یازیچی و شاعرلر قدر باغلی اولمور. چونکی بدیعی سؤز صنعتی‌نین اساسی سؤز اوسته قورولور. سؤز اونلارین هم افاده آلتی، هم ده اثرلری‌نین جوهری، مایاسیدیر. اونلار سؤزه سویوق قانلی مناسبت بسله‌یه بیلیمیرلر. سؤز شاعر - یازیچی اوچون، دیری و جانلی بیر وارلیق‌دیر. اونلار اوچون سؤز چوخ معنالی، چوخ یؤنلودور.

اونلار سؤزو بیلیر، دویور، لمس ائدیر، سؤزون رنگینی، عطری‌نی، چکی‌سینی سئزه بیلیرلر و سؤز یارادیجیلیغیندا بو قابلیت‌دن اولدوقجا یئرلی-یئرینده فایدا‌لانماغی باجارا بیلیرلر. پروفیسور توفیق حاجی‌چوخ گؤزل دئییر: «او (سؤز اوستاسی)، سؤز ماتریالی‌نی یونور، جیلا‌لاییر، صنعت فاکتینا چئویریر. اونو اوسلوبی داورانیش اوچون چئویک‌لشدیریر، حساس‌لاشدیریر.

یازیچی - شاعر بو استقامتینده یارادیجیلیق فعالیت‌نی موافق بدیعی - اوسلوبی ایشله برابر ان چوخ ادبی دیلین خیرینه یؤنه‌لیر.» ...

اؤلورلر. بیزیم ده آنا دیلیمیز، آذربایجان دیلی (آذربایجان تورکجه‌سی)‌دیر. آنامیزین بطنینده آنامیزین قانی‌ایله، دویغولاری ایله بیرگه دامارلاریمیزدا دولاشیب. اونون سئوگی و محبتی‌نین ایشیغیندا، بیزیم جانیمیزدا کؤک سالیب و دوغولارکن دوداق‌لاریمیزدا چیچک‌لنیب، لایلالارلا، نازلامالارلا، بوی آتیب و عؤمروموز اوزونو بئینیمیزین، اوره‌ییمیزین، ایش‌لریمیزین، آرزو و ایستک‌لریمیزین ترجمانی اولوب. دئمک بئشیک باشیندان - قبر داشیناجان دویغو و دوشونجه‌لریمیزین بوتون چالارلارینی قلبیمیزین ان درین قات‌لاریندا گیزلنن احتراض‌لاریمیزی، هیجان و اضطراب‌لاریمیزی تجسم و افاده ائدیر. آغی‌لارلا، اوخشاملار بیزی سون منزله تاپشیریر.

آکادئمیک میرزه ابراهیم یازیر: «هر خالقین آنا دیلی، اونون ملی وارلیغینین، معنوی عالمی‌نین افاده‌سی‌دیر. بئله‌لیک‌له هر دیل بیر خالقین، ملتین وارلیغینی بیلدیرن، قوروپان ان مهم عامل‌لردن بیریدیر.»

هر بیر خالقین، ملتین آنجاق بیر آنا دیلی واردیر. همین دیل، او خالقین و ملتین عمومی‌دیلی اولدوغو اوچون، او دیله عموم خالق دیلی دئییرلر. مثال اوچون بیزیم آنا دیلیمیز، عموم خالق دیلیمیز آذربایجان تورکجه‌سی‌دیر. بو دیل، آذربایجان خالق‌نین معنوی واری و کیملی‌یی‌دیر. عموم خالق دیلی ایکی مهم قولا آیریلیر: دانشیق دیلی و ادبی دیل. ادبی دیل عموم خالق دیلی‌نین ان یوکسک فورماسی‌دیر. داها دوغروسو ادبی معیارلارین، اوسلوب‌لارین واسطه‌سی ایله فکرین دقیق، آیدین، سراسر و آنلاشیلان شکیلده افاده اولماسینا ایمکان یارادیر. ادبی دیل، عموم خالق دیلینده، سئچمه، عوض

X	x	خ	خ	خ	خ
I	i	□	□		-
İ	ı	ی	ی	ی	ی
J	j	ژ	ژ		
K	k	ک	ک		
Q	q	ق	ق		
L	l	ل	ل		
M	m	م	م		
N	n	ن	ن		
O	o	و	و		
Ö	ö	ؤ	ؤ		
P	p	پ	پ		
R	r	ر	ر		
S	s	س(ص)	س		(س)
Ş	ş	ش	ش		ش
T	t	ت(ط)	ت		(ت)
U	u	ۇ	ۇ		اۇ
Ü	ü	ؤ	ؤ		اؤ
V	v	و	و		و
Y	y	ی	ی		ی

Zz		ز(ذ)ظض			
qismən	قسماً(قسماً)	قسماً	قسماً	قسماً	قسماً
bə'zən	ع	ع	ع	ع	ع
müə'llim	(مؤعلیم)	(مؤعلیم)	(مؤعلیم)	(مؤعلیم)	(مؤعلیم)
əla	ع	ع	ع	ع	ع
məsələ	مسئله	مسئله	مسئله	مسئله	مسئله
sual	سؤال	سؤال	سؤال	سؤال	سؤال
ilham	إلهام / icra	إلهام / icra	إلهام / icra	إلهام / icra	إلهام / icra
ecaz	ع = اعجاز	ع = اعجاز	ع = اعجاز	ع = اعجاز	ع = اعجاز
ifa	إيفاء / şəfa	إيفاء / şəfa	إيفاء / şəfa	إيفاء / şəfa	إيفاء / şəfa
imla	(إملاء)	(إملاء)	(إملاء)	(إملاء)	(إملاء)
elm	علم = ünvan	علم = ünvan	علم = ünvan	علم = ünvan	علم = ünvan
osman	عثمان	عثمان	عثمان	عثمان	عثمان
آیراج (پارانتیز) ایچینده گؤسته-ریلن حرفلر آنجاق عرب کؤکلؤ و بعضاً فارسجا سؤزلرده یازیلار.					
azim	اؤرنک	اؤرنک	اؤرنک	اؤرنک	اؤرنک
əziyət	اذیت	اذیت	اذیت	اذیت	اذیت
sülh	صؤلح	صؤلح	صؤلح	صؤلح	صؤلح
zalımlar	ظلالم	ظلالم	ظلالم	ظلالم	ظلالم
sabah	صباح	صباح	صباح	صباح	صباح

دنیا نین بؤیوک یازچیسی ماکسیم گورکی نین افادهسی ایله دئسک: «ادبیاتین اساس ماتریالی سؤزدور. بیزیم بوتون تأثیرات لاریمیزی، دوغولاریمیزی، فکرلیمیزی فورمایا سالان سؤزدور.»

دئمهلی: «یازچی نین ان عالی مقصدی سؤزله حیاتا کئچیر، بدیعی اثرین ان یوکسک مطلبی، علوی فکرلری سؤزله افاده اولونور.»

یازچی لار، شاعرلر و هرهانسسی بیر فکر آدامی، قلم صاحبی یوخاریداکی کیفیتلری بییه لنمک اوچون اؤز نطق مدنیتی نی انکشاف ائتدیرمه لی دیر. بونون اوچون، او دیلی دریندن، هر طرفلی اؤیرنمه لی و سؤزون سیرلر خزینه سینه یول تاپمالیدیر.

چونکی دیلین داخلی قانونلارینی، اونون سؤز قورولوشو، سؤز بیرلشمه لری و جمله قورولوش لارینی سحیته لرینی اؤیرنیب، منیمسه مه دن، او دیلین گوزل لی بینه، افاده لی لی بینه بییه لنمک امکان سیزدیر. هر کیم بو کیفیتلری اؤیرنیب و اونلاری منیمسه بیرسه، او آدام یوکسک نطق مدنیتی نه صاحب اولایلیب.

الفبای ترکی آذربایجانی

A a	А а				
B b	б б	б	б	б	б
C c	с с	с	с	с	с
Ç ç	ç ç	ç	ç	ç	ç
D d	д д	д	д	д	д
E e	е е	ئ(ع) ع	ئ(ع) ع	ئ(ع) ع	ئ(ع) ع
Ə ə	ә ә	ع(ع) ع	ع(ع) ع	ع(ع) ع	ع(ع) ع
F f	ф ф	ف	ف	ف	ف
G g	г г	گ	گ	گ	گ
Ğ ğ	ğ ğ	غ	غ	غ	غ
H h	һ һ	ح(ح) ح	ح(ح) ح	ح(ح) ح	ح(ح) ح

Baxış	باخیش = نظر / نگاه
Bağimsız	باغیمسیز = مستقل
Buğda	بوغدا = گندم
Biğ	بیغ = سیبیل
Buğ	بوغ = بخار
Barış	باریش = صلح
Boyun	بویون = گردن
Boğaz	بوغاز = گلو
Boran	بوران = برف، باران همراه طوفان
Boy	بوی = قد/طول
Böyük	بؤیوک = بزرگ
V.s.	و ...

C c ج ج

Can	جان = جان
Cam	جام = شیشه
Cük	چۆک = جوانه
Cücarti/cükerti	چۆجرتی/چۆکرتی = جوانه
Cılız	چالیز = نهیف
Cücə	چۆجه = جوجه
Cızıq	چۆزوق = خراش
Cızmaq	چۆزماق = خراشیدن
Cırcırama	چۆرچیراما = جیرجیرک
Çaymaq	چایماق = لغزش / انحراف
Calaq	چالاق = پیوند
Calamaq	چالاماق = پیوند زدن/ریختن
Cındır	چۆندر = پلاس / کهنه
Cib	جیب = جیب
Cecim	جئجیم = جاجیم
Cüyür	چۆیور = شوکا/نوعی آهو
Cəhrə	چهره = چرخ = نخریسی
Com	چۆم = جمع
Cələ	چله = تله برای پرندگان
Cöngə	چۆنگه = گاو نر جوان
Camış	چامش = گاومیش
Cuyuq	چۆیوق = مایع / آب دار
Coşqu	چۆشقو = شور و شوق/اشتیاق
Coşmaq	چۆشماق = هیجان/به جوش آمدن

hürriyyət	مداح = حۆررییت
güzəşt	ضمیمه گۆذشت = سərraf صراف
elm	علم
ətraf	اطراف zərbə ضربه
osman	عثمان sürəyya شۆریا
....	و ...

A a ا ل آ

Alma	سیب = آلما
Ata	پدر = آتا
Ayaq	پا = آیاق
Alı	آلو = آل
Almaq	گرفتن = آلماق
Atmaq	انداختن = آتماق
Atışmaq	شلیک = آتیشماق
At	اسب = آت
At	بیانداز = آت
Arı	زنبور عسل = آرا
Arı	تمیز = آرا
Ayıq	بیدار = آئیق
Alqış	تشویق = آلقاش
Aslan	حیوان شیر = آسلان
Arpa.	جو = آرپا
Açıq.	باز = آچیق
Alın	پیشانی = آلین
Aqça	سکه / پول = آقچا
Anlaq	عقل / اخلاق = آنلاق
Anlam	معنا = آنلام
Anı	خاطره = آنی
V.s.	و ...

B b ب ب

Bal	عسل = بال
Boyaq	رنگ = بویاق
Boya	رنگ = بویا
Bilim	علم / دانش = بیلیم
Bilmək	دانستن = بیلمک
Bildiri	گزارش = بیلدیری
Barmaq	انگشت = بارماق

Eşitmək	شنیدن	=	انشیتمک
Eşit	مساوی	=	انشیت
Eşitli	تساوی	=	انشیتلیک
En	عرض	=	ائن
Enli	گسترده	=	ائلی
Etmək	دادن	=	ائتمک
Etki	تأثیر	=	ائتکی
Etkin	مؤثر	=	ائتکین
Eyləmək	کردن	=	ائیله مک
Eyləm	فعل	=	ائیلیم
Elçi	خواستگار	=	ائلچی
Evrən	دنیا	=	ائورن
Eyitim	پرورش	=	ائگیتیم
Eyitmək	پروراندن	=	ائگیتیمک
Eydirmək	آماده کردن	=	ائیدیرمک
V.s.	...	=	و

F f ف ف

Fırça	قلم‌مو	=	فَرچا
Fırçalamaq	کشیدن	=	فَرچالاما
Fırfıra	فرفره	=	فَرقرارا
Fırıldaq	زلزل	=	فَرلداق
Fırlanmaq	چرخیدن	=	فَرلانماق
Fırtına	طوفان	=	فَررتانا
Fors	گرفتن	=	فورس
Fit	سوت	=	فیت
Fışqa	سوتی	=	فَاشقا
Fərə/ fərik	جوان	=	فَره / فَریک
Fər	فَر	=	فَر
Fərli	خوردن	=	فَرلی
Fərsiz	نخوردن	=	فَرسیز
Fincan	فنجان	=	فینجان
Fışqırmaq	کردن	=	فَاشقارماق
Fışqıra	فوران	=	فَاشقاراق
Fışqırtı	صدای	=	فَاشقیرتی
Fısıltı	فس‌فس	=	فَاسیلت
Fısıldamaq	کردن	=	فَاسیلداماق

Ç ç چ چ

Çay	رودخانه	=	چای
Çaqqal	شغال	=	چاققال
Çadır	چادر	=	چادَر
Çəlik	عصا / فولاد	=	چلیک
Çörək	نان	=	چۆرک
Çanqıl	شن بادامی	=	چانقیل
Çəngəl	چنگال	=	چنگل
Çüy	میخ	=	چۆی
Çıraq	چراغ	=	چَیراق
Çiyələk	توت‌فرنگی	=	چییه‌لک
Çağdaş	هم‌عصر	=	چاغداش / معاصر
Çalışmaq	تلاش کردن	=	چالاشماق
Çöl	بیرون / صحرا	=	چۆل
Çölgə	جلگه	=	چۆلگه
Çömçə	ملاغه	=	چۆمچه
Çölmək	دیزی سنگی / سفالی	=	چۆلمک
Çor	آفت	=	چۆر
Çatlaq	تَرک	=	چاتلاق
Çuxur	جای پست / گودال	=	چۆخۇر
Çaxır	شراب / مشروب	=	چاخَر
Çarpı	ضرب	=	چارپا
Çap	قَطَر	=	چاپ
Çalğı	موسیقی	=	چالغ
Çağlayan	آبشار	=	چاغلایان
Çakır	آبی فیروزه‌ای	=	چاکیر
Çatı	بالای / سقف	=	چات
Çolaq	علیل / معلولیت	=	چولاق
Çözüm	حلّ	=	چۆزۆم
Çözülgen	محلول	=	چۆزۆلگن

E e ائی ئی

Ev	خانه	=	ائو
El	سرزمین، طایفه، ایل	=	ائل
Elçə	شهرستان	=	ائلچه
Evlilik	ازدواج	=	ائولیلیک
Evlənmək	ازدواج کردن	=	ائولنمک
Eşşək	خراللاغ	=	ائششک

işıltı	ایشلت	
Işınım	ایشنم=راد یاسیون،	پرتوافشانی
işınım	ایشنم	
Işıq, işi	ایشل، ایشل=الماس،	برلیانت
işıldaq	ایشلداق=تشنع	
işıldaq	ایشلداق	
ırmaq	ایرماق=رودخانه	بزرگ
ıldırım	یلداق=رعدوبرق	
ildirim	ایلدیریم	
ılıq, iliq	ایللق=ولرم	
ılığım, ilğım	ایلغم=سراب	
ılmanqı	ایلمانق=ولرم	
ılmanqı	ایلمانق	
ıslanmaq	ایسلانماق=خیس	شدن
ıslanmaq	ایسلانماق	
ıslaq	ایسلاق=مرطوب،	خیس
ıslaq	ایسلاق	
ısmaric	ایسماراج=سفارش،	سپرده
ısmaric	ایسماراج	
ısmarlama	ایسمارلاما=سفارش،	سپردن
ısmarlama	ایسمارلاما	
ılxı, ilxı	ایلخ=رمه،	رمه اسب
ısıрмаق	ایسیرماق=گاز	گرفتن، نیش/گزند
ısı, isti	ایستی=گرم،	گرما
ısırğan	ایسرغان=گزنه	
Qıç	قچ=ساق	پا
Qırıq	قراق=پاره-پاره،	شکسته
Sarıq	ساراق=باند،	بانداز
Sırıq	سیراق=بخیه	
Yırğa	یرغا=ریتیم،	حرکت ریتیمیک

ژ ژ

Jet	جت	=	ژئت
Jele	ژله	=	ژئلئ
Joker	جوکر	=	ژوکر
Jurnal	مجله، ژورنال	=	ژورنال
Jurnalist	روزنامه نگار	=	ژورنالیست
Jalə	ژاله	=	ژاله
Jaket	ژاکت	=	ژاکنت

Fil (yağan)	فیل	=	فیل(یاغان)
Fırtıq	آن دماغ	=	قارتاق
Final	فینال	=	فینال
Firma	شرکت / اور تاقلیق	=	فیرما
Film	فیلم	=	فیلم
İ i	ای ی ی		
İynə	سوزن	=	ایینه
İnci	مروارید	=	اینجی
İnam	ایمان	=	اینام
İnanc	باور	=	اینانج
İyrənc	منزجر، نفرت		ایگرنج/اییرنج=کثافت،
İçərilk	محتوا، درون	=	ایچهریک
İçəri	داخل		ایچری=
İz	اثر، رد	=	ایز
İlbiz	شیطان	=	ایلبیز
İlginc	عجیب	=	ایلگینج
İtkin, itik	گم گشته		ایتکین، ایتیک=گمشده،
İti	تند	=	ایتی
İydə	سنجد	=	اییده
İçgüdü	حس غریزی	=	ایچگودو
İri	درشت	=	ایری
İncimək	و ناراحت شدن	=	اینجیمک
—			
İzin	اجازه	=	ایذین
İdarə	اداره	=	ایداره
İşkəncə	شکنجه	=	ایشکنجه
İfa	ایفاء، اجرا	=	ایفاء

İrəli	به پیش، رو به جلو	=	ایرهلی
İpucu	سرنخ	=	ایپاوجو
İmrənmə	حسادت، حسد	=	ایمرنمه=رغب،

||

ışıq	ایشلق=روشنایی
ışıq	ایشلق
ışın	ایشن=پرتو، أشعه
ışın	ایشن
ışiltı	ایشلت=تالو-درخشش

Küsmək	کردن قهر	=	کۆسمک
Köçəri	مهاجر کوچنده،	=	کۆچری
Kənd	ده روستا،	=	کند
Köy	روستا	=	کۆی
Küçə	خیابان کوچه،	=	کۆچه

ل ل

Ley	پرنده تزررو	=	لئی=نوعی شاهین و
Leylac	قمارباز	=	لئیللاج=شخص تیز،
Laçın	چشم سیاه	=	لاچن= شاهین
Leysan	باران تند و کوتاه	=	لئیسان :
Lav	نازک موم	=	لاو
Lavaş	لواش	=	لاواش
Lavaşa	لواشک	=	لاواشا
Lüt	برهنه لخت،	=	لۆت
Lomba	گرد شده	=	لۆمبا
Lötkə	قایق کرجی	=	لۆتکه
Lüy	نهنگ	=	لۆی
-			
Lakin	لاکن	=	لاکین
Lider	لیدر	=	لیدئر
Liqa	لیگ	=	لیقا
Lampa	لامپ	=	لامپا
Lüğət	لغت	=	لۆغت
Lüks	لوکس	=	لۆکس
-			
Lam	آرام	=	لام
Lil	دریا/دریاچهها کف	=	لیل=رسوب
Leh	لای و گِل	=	لئه
Lehmə	شُل گِل	=	لئهمه
Lılıq	مخلوط آبه	=	للیق
Liğ	لجن	=	لیغ
Ləçər	کثیف	=	لچر
Lətdi	نهیف و اندام	=	لئدی=شخص لاغر
Lağ, Lağlğ	مسخره	=	لاغ، لاغلاغ
Loğaz	مسخره	=	لۆغاز
Lağlamaq	مسخره کردن	=	لاغلاماق

Janr	هنر گونه	=	ژانر
Jüri	منصفه هیت	=	ژوری
Jandarma	ژاندارم	=	ژاندارما
Jandarmeriya	ژاندارمیری	=	ژاندارمیری یا=ژاندارمیری
Jest	ژست	=	ژست
Əjdaha	اژدها	=	اژدها
Qaraj	قاراژ	=	قاراژ
Müjdə	مؤشتو / مشتلق	=	مؤده
Montaj	مونتاژ	=	مؤنتاژ
Qıjıltı	صدای ققژ	=	ققژلت
Qıjıldamaq	ققژ کردن	=	ققژلداماق

ک ک

Keyimək	بی حس شدن	=	کئیمک=سست
Key	سستی	=	کئی
Keyidici	بی حس کننده	=	کئیدجی
Kərtənkələ	سوسمار	=	کرتنکله=مارمولک
Kəvər, kavar	تره	=	کوار=سبزی تره
Kəpənək	پروانه	=	کپهنگ
Kömür	سنگ زغال	=	کۆمۆر
Kir	چرک	=	کیر
Kəpir daşı	سنگ آهکی	=	کپیر داش
Kilim	گلیم	=	کیلیم
Kişnəmək	کشیدن	=	کیشنهمک
Küt	کند	=	کۆت
Kötük	ریشه، کنده	=	کۆتۆک
Köynək	پیراهن	=	کۆینک
Kürək	پارو، پشت	=	کۆرک
Kürk	پرز خز،	=	کۆرک
Kürt	پرندهگان مرغ و	=	کۆرت=کُرچ
Kül	خاکستر	=	کۆل
Kimlik	شناسنامه هویت،	=	کیملیک
-			
Kədər	غم	=	کدر
Kafir	کافر	=	کافیر
Kəlmə	کلمه	=	کلمه
Kasa	کاسه	=	کاسا
Kaşı	کاشی	=	کاشی
-			

N n نـن	
Nar	نار = انار
Nə	نه = چه، چی
Niyə	نییه = برای چه
Niyəlik	نییه‌لیک = چرایت، علت
Nəyə	نیه = به چه چیزی
Nəyi	نیه = چه چیزی را
Neynək=ok!	نئینک = اوکی، باشد
Nədən	ندن = دلیل، سبب، چرا
Nədənlik	ندنلیک=علیت، سببیت، چرایی
Necə	نئجه = چگونه، چطور
Necəlik	نئجه‌لیک=کیفیت، چگونگی، وصف
Neçə	نئچه = چه قدر، چند
Neçəlik	نئچه‌لیک=کمیت، چندیت
Nite	نیتته = کیف، چگونه
Nitelik	نیتته‌لیک = خاصیت، صفت
Nitəl	نیتل = کیفی
Nitəkim	نیتته‌کیم=چنان، اینگونه، همانگونه
-	
Normal	ن‌فرمال=عادی، معمولی، اولاغان
Nazik	نازیک = نازک، اینجه
Nəfəs	نفس = نفس، سولوق
Naz	ناز = ناز، عشوه، تومار، سیغال
Nanə	نانه=نعناع، داغ‌بارپیزی، نارپیز
Neytral	نئیترال=خنثی، قیسیر ، یانسیز
Naringi	نارینگی = نارنگی
-	
Nəsnə	نسنه=ماده، ذات جسم، شئی
Nəysə	نئیسه=به هر روی، در هر صورت
Nəsə	نسه = چیزی
Naqqa	ناققا = بویوک بالیق
Narın	نارن = ریز، ریزه
Nənə	ننه = ننه، مادر بزرگ
Nənni	نننی = نننو
Nargilə	نارگیله، نارگیل=قلیان، نارگیل
O o	اوو = اوو
Ov	اوو = شکار، صید
Ox	اوخ = تیر
Oğul	اوغۇل = فرزند، فرزند پسر

لاق، لاق = لاق، لق، شل Laq, lax

M m مـم

Mən	من = من
Mənçil, mənçil	منچیل، منچیل=خودخواه
Man	مان = عیب، نقص
Manqurd	مانقۇرد = خود فروخته
Mut	مۇت = خوشبختی، بخت
Mutlu	مۇتلۇ = خوشبخت
Muştu	مۇشتۇ = مزده
Muştuluq	مۇشتۇلۇق = مزدگانی
Mələmək	ملهمک = مومه کردن
Mələrti	ملرتی = صدای مومه، ناله
Mərçi	مرجی = عدس
Mərcimək	مرجیمک = عدسی
Min	مین = عدددهزار، سوار شو
Minmək	مینمک = سوار شدن
Miniş	مینیش = سواری
Muncuq.	مۇنچۇق = منجق
Mışıl-mışıl	میشال=آسوده، خرامان
Mişovul	میش‌فوۇل = نوعی سنجاب
Moruq	مفرۇق = تمشک
Mırsıq	میرسۇق=قسمت انتهایی لب
Mırıq	میرۇق=خط بالای سیبیل
Matan	ماتان = زیبارو
Mətə, Mo-tun	مته، مو-تون=مائوتان هون
-	
Məşın	ماشین = ماشین
Münasib	مۇناسیب = مناسب
Mübarək	مۇبارک = مبارک
Müqəddəs	مۇقۇدۇس = مقدس
Mexanika	مئخانیکا = مکانیک
Maaş	معاش = معاش، حقوق
-	
Maymaq	مایماق = گیج
Moçük	مۇچۇک = دنبالچه
Mürgü	مۇرگۇ = چرت

Öyüd	نصیحت	پند،	=	اویود
Ötək	تاریخ		=	اوتک
Ödəv	تکلیف	مشق،	=	اودو
Ödül	جایزه	مدال،	=	اودول
Ödəniş	پرداخت		=	اوده نیش
Ödəşmə	حساب	تصویه	=	اودشمه
Ödünc	قرض	وام،	=	اودونج
Ötünmək	کردن	خواهش	=	اوتونمک
Örgüt	تشکیلات	سازمان،	=	اورگوت
Öpkə	سفید	شش، جگر	=	اوپکه
Öfkə		خشم	=	اؤفکه
Öd	صفر	کیسه	=	اؤد
Öc	انتقام	قصاص،	=	اؤج
Örtü		پوشش	=	اورتو
Öykü	داستان	حکایت،	=	اویکو
Ön	پیش	جلو،	=	اؤن
Önəm		اهمیت	=	اؤنم
Önəmli	اهمیت	با	=	اؤنملی
Önəri	پیشنهاد		=	اؤنری
Öndər	رهبر		=	اؤندر
Önçü	پیشگام		=	اؤنچو
Ölçü	اندازه		=	اؤلچو
Ölçün	معیار		=	اؤلچون

P p پ پ

Palçıq	گل		=	پالچق
Parlaq	درخشان		=	پارلاق
Pardağ	جلا	پرداخت،	=	پارداق
Para	کاغذی	پول	=	پارا
Pozan	کننده	پاک	=	پوزان=پاک کن،
Pozğun	پاشیده	از هم	=	پوزگون=داغون،
Pozuq	شده	ابطال	=	پوزوق=باطله،
*Paralel	قوشوت	=موازی،		پارالل
Piçin	میمون		=	پیچین
Pambıq	پنبه		=	پامباق
Pürçük	؟		=	پورچوک
Pürçüm	پرز	تراشه،	=	پورچوم

Oğlan	پسر		=	اوغلان
Olğu	فاکت	فنومن،	=	اولغۇ
Olğun	تکمیل	رسیده،	=	اولغۇن=بالغ،
Oraq	داس		=	افراق
Orman	جنگل		=	اورمان
Ordu	ارتش		=	اوردو
Onurğa/omurğa	افن	فُرغا/اؤم فُرغا		
	فقرات،	ستون فقرات،		
Oynaq	بازیگوش		=	اویناق=مفصل،
Omba	ران	یا هیپ	=	اومبا
Otlaq	چراگاه		=	اوتلاق
Orta	وسط،	بین	=	اورتا
Ortalama	متوسط،	مابین	=	اورتالاما
Ortaq	شریک		=	اورتاق
Ortaqlıq	شرکت،	شراکت	=	اورتاقلیق
Ortam	محیط،	اطراف	=	اورتام
Olağan	شدرنی	عادی،	=	اولاغان
Olağanüstü	افلاغان	اؤست و فوق	=	
Oturum	نشست،	اقامت	=	اوتوروم
Ot	علف		=	اوت
Od	آتش		=	اود
Otraq	اسکان،	اتراق	=	اوتراق=زمین گیر،
Otaq/oda	اتاق		=	اوتاق/اودا
Oda, özək	سنتر	اؤزک=مرکز،		
Odaqsal/özəksəl	اؤزکسل=مرکزی			
Odaqlıq	سنترال	مرکزیت،		
Odaq	سنتر	فوکوس،		
Odaqlanma	فوکوس	تمرکز،		
V.s.				

Ö ö اؤ وؤ

Öz	خودی،	اصل	=	اؤز
Özgə	دیگری	بیگانه،	=	اؤزگه=غیر خودی،
Özləm	حسرت		=	اؤزلم
Özgün	اصلی	اصل،	=	اؤزگون
Özgü	خاص		=	اؤزگو
Özdək	ماده		=	اؤزدک
Özərk	مختار	خود	=	اؤزرک
Özdəş	یکسان		=	اؤزدش

Qovaq	صنوبر - تبریزی	=	ق فواق
Qırtlaq	حنجره	=	قارتلاق
Qucaq	بغل، آغوش	=	قۇچاق
Qas	عضله	=	قاس
Qoşun	ارتش، لشکر	=	قوشۇن
Qayra	مهربان/مهر/مهربانی	=	قایرا
Qat	طبقه، مرتبه	=	قات
Qatman	لایه	=	قاتمان
Qoşa	جفت	=	قوشا
Qutlu	مبارک، مقدس	=	قۇتلۇ
Qutan	مرغ، سقا	=	قۇتان
Qaric	وجب	=	قارچ
Qapalı	بسته، قفل	=	قاپال
Qabırğa	دنده	=	قابرغا
Qabıq	پوسته	=	قابق
Qıov	شبنم یخزده	=	قاراو=یخبندان
Qumral	قرمز	=	قۇمرال=قهوه‌ای
Qonur	قهوه‌ای	=	قونۇر
V.s.			

R r ر ر

Radikal	رادیکال، کوکتنجی	=	رادیکال
Ruh	روح - تین	=	رۇح
Radiator	رادیاتور	=	رادیاتور
Refrens	رفرنس، قایناق	=	رئفرنس
Rəf	قفسه	=	رَف
Rəy	رأی	=	رأی
Rəm	رم	=	رَم
Rol	نقش، رول	=	رول
Roz	رُز	=	رُز
Rica	رجا، خواهش	=	ریجا
Rifah	رفاه	=	ریفاه
Radar	رادار	=	رادار
Rəndə	رنده	=	رنده
Robot	ربات	=	رۇبۇت
Reform	رفورم	=	رئفورم
Rahlamaq	حاضر کردن	=	راحلاماق
-			
Irmaq	رودخانه	=	ایرماق
Irq	فاله، بخت	=	ایرق

Pay	سهم	=	پای
Paylaşım	اشتراک، پست	=	پایلاش=م
Pas	زنگ، آهن	=	پاس
Paxır	مس	=	پاخیر
Palaz	پالاز، زیر انداز	=	پالاز
Palto	پالتو	=	پالتو
Paltar	لباس	=	پالتار
Papaq	کلاه	=	پاپاق
Pınar	چشمه	=	پینار
Pəlmə	مه‌آلود، غیر شفاف	=	پلمه
Pinti	بدسلیقه، شلخته	=	پینتی=نوعی گیاه
Püşk	قرعه	=	پوشک
Piləmək	فوت کردن	=	پیلهمک
Püfləmək	فوت کردن	=	پؤفله‌مک
Pillə	پله	=	پیلله
Pəltək	لکنت‌دار	=	پلتک
Pətə	نسخه	=	پته
Pətək	موم زنبور عسل	=	پتک =نوشته
Padar	فراوان، خیلی	=	پادار
Pusu	دام، کمین	=	پۇسۇ
Pusmaq	کمین کردن	=	پۇسماق
Püskürmə	افشاندن	=	پۇسکۇرمه

Q q ق ق

Qəmzə	غمزه	=	غمزه
Qürbət	غربت، دوری	=	غۇربت
Qurbət	نزدکی، قربت	=	قۇربت
Qıfıl	قفل	=	ققال
Qəhvə	قهوه	=	قهوه
Qəsb	غصب	=	غصب
Qəsd	قصد	=	قصد
-			
Quzu	بره	=	قۇزۇ
Qılıq	قلق	=	قالق
Quda	قۇدا	=	قۇدا
-			
Qorunc	والدین عروس و داماد	=	نسبت فامیلی
Qorunc	بیمه	=	قۇرۇنچ
Quşqu	شکت	=	قۇشقۇ
Quşqulanma	شکاکی	=	قۇشقۇلانما

Süls	ثلث	=	ثولث
-			
Sürgün	تبعید	=	س فرگ ورن
Sürüngən	خزنده	=	س فر ونگن
Sürtük	فاحشه، مالیده،	=	س قرت وک
Sömürgə	مستعمره	=	سؤم فرگه
Sömürgəçilik		=	سؤم فرگه چیلیک=استعمار
Sonuncu	آخرین	=	س فن ونج و
Sərinləndirici	سیرینلندیریحی		
	خنک کننده	-	سرمایش، انرژى سرمايشی
Soyuq	سرما	=	س فوی ووق
Sərt	محکم، سخت	=	سرت
V.s.			

ش ش

Şaman	شمن	=	شامان
Şölən	مراسم جشن،	=	شؤلن
Şaşmaq	شاشماق		
	متعجب شدن،		شگفت زده شدن،
Şaşqın	متعجب		شاشقن=شگفت زده،
Şaşırtı	غافل گیری		شاشرت=سورپرایز،
Şaşılıq	لوچ چشم،		شاشلاق=انحراف
Şit	بی نمک	=	شیت
Şaxta	خشک		شاختا=سرماى
Şaxmaq	درخشیدن		شاخماق=تابیدن،
Şaxlanmaq	راست شدن	یا	شاخلانماق=قائم
Şax	قائم		شاخ=بتاب، شق،
-			
Şah	شاه	=	شاه
Şeyx	شیخ	=	شئیخ
Şıq/şık	شیک	=	شاق/شاک
Şok	شوک		شوک=شوک، شوکه شدن
Şirin	سوجو		شیرین=شیرین،
şirniyyat			شیرنییات=شیرینی جات
Şivə	شیوه	=	شیوه
Şeytan	آلبیز		شئیطان=شیطان،
Şampun	شامپو	=	شامپون
Şaka	شوخی	=	شاکا
Şuxluq			ش وخل ووق=شوخی
Şum	بد یمن	=	شوم

Dar	تنگ	=	دار
Damar	رگ	=	دامار
Ar	ناموس	=	آر
Axar	در جریان	=	آخار
Arx	جوى، آب، کانال	=	آرخ
Arxa	پشت	=	آرخا
Arpa	جو	=	آرپا
Ard	ادامه	=	آرد
Ardıcıl	پشت سر هم		آردیجل=ادامه دار،
Artış	افزایش	=	آرتاش
Orman	جنگل	=	اورمان
Oraq	داس	=	افراق
Onarım	تعمیر	=	اوناروم
V.s	و ...		

س(س) ص ص، ث ث

Satış	فروش	=	ساتش
Satıcı	فروشنده	=	ساتج
Saç	گیسو	=	ساج
Sol	چپ	=	سؤل
Sancı	درد	=	سانج
Sancaq	سنجاق	=	سانجاق
Soncuq	جفتک	=	س ونج ووق
Səsləm	هجا	=	سسلم
Səsli	صدا دار	=	سسلی
Saçaq	ریش ریش، حاشیه،	=	ساجاق
Sarğı	پانسمن، باند پانسمن	=	سارغ
Sarma	پاکت، بسته بندی	=	سارما
Sarıq	عمامه	=	ساراق
Sırtıq	پُر رو	=	سورتاق
Sıyrıq	خراش	=	سویراق
Sürtmə	سورتمه	=	س ورتمه
Sürücü	راننده	=	س وروج و
-			
Saat	ساعت	=	ساعات
Səhər	فردا، صبح	=	سحر
Sabun	صابون	=	صابون
Sakit	ساکت	=	ساکیت
Səməra	ثمره، بهر	=	ثمره
Saniyə	ثانیه	=	ثانیه

Tasar	لايحه	=	تاسار
Tasarı,	tasarım	تاسارام=طرح	تاسارار،
Tasma,	təsmə	تسمه=تسمه	تاسما،
Təpə		تپه	تپه=
Tel	سیم	تار،	تئل=
Taxı		آویزه	تاخ=
Toz	پودر	گرد،	تفز=
Tər	رطوبت	عرق،	تَر=
Tərlik		دمپایی	تَرلیک=
Tasa	کدر	درد،	تاسا=
Tamu,	damu	دام=جهنم	تامو،
Tapdıq	معبود	=	تاپدِک
Tapınaq		معبد	تاپِناق=
Top	توپ	=	توْپ
Toplu	جمع	=	توْپلُو
Toplam	مجموع	=	توْپلام
Toplum	جامعه	=	توْپلُوْم=اجتماع،

U u اُو اُو اُو

Ulduz	ستاره	=	اُلدُوْز
Ulus	مِلّت	=	اُلوْس
Uyum	هماهنگی	=	اُویْوْم=
Uyuşdurucu	مخدر مواد	=	اُویْوْشْدُوْرُوْج=دُرو،
Uyarı	هشدار	=	اُویْاری
Uyğun	مناسب	=	اُویْغُوْن
Uyğar	متمدن	=	اُویْغار
Uygulama	اپلیکیشن	=	اُویْغُوْلاما=کاربرد، عمل،
Ucuz	ارزان	=	اُوجُوْز
Uc	اوج	=	اُوج
Uca	بلند	=	اُوجا
Usta	استاد	=	اُوستا
Us	هوش	=	اُوس
Uğraşı	شغل	=	اُوغْراشِی=مشغله،
Uçuq	هوایما	=	اُوْچاق
Uçmağı	فردوس	=	اُوْچماغِی
Uçarı	پوچ	=	اُوْچاری
-			
Ultrasəs	فراصوت	=	اُولْتراسَس
Universitet	دانشگاه	=	اُونیُوْرسیتت

Şüşə	شیشه	=	شُوْشه
-			
Şüş	صاف،	راست	شُوْش
Şümşə	شمشه	=	شُوْمْشه
Şum, şoxum	شخم	=	شُوْمْ، شُوْخُوْم
Şumlamaq			شُوْمْلاماق
Şiş	تورم،	تورمور	ریش، شخم زدن، هموار و آباد کردن
Şişlik	شده		شیش=سیخ،
Şişman	متورم		شیشلیک=سیخی
Şişik	ورم	کرده،	شیشمان=چاق،
Şişmək	شدن	متورم	شیشیک=باد
Şişirmək	کردن	متورم	شیشمک=باد و
Şişək	یک	ساله	شیشیرمک=باد و
Şapalaq			شیشک=گوسفند
Şimşək	رعد		شاپالاق=سیلی
V.s.			شیمشک=برق،

T t (ت) ط - ه

Tənqri,	Təngri	تنگری=خداوند	تنقری،
Tanrı,	Tarı	تار=خدا	تانرا،
Tuğ	علم،	علامت	تُوْغ
Tətik	تفنگ	ماشه	تَتیک=ماشه،
Tanıq	شاهد	=	تَانِق
Tanıtim	شناساندن	=	تَانِتِمْ=ترویج،
Tanış	آشنا	=	تَانِش
-			
Tolerant	شخص	تُلرانس	تولرانت=مداراگر،
Tolerantlıq	تُلرانس		تولرانتلیق=مداراگری،
Təbiət			طبیعت=طبیعت
Təxmin			تخمین=تخمین
Tarix	تاریخ	=	تاریخ
Təqvim	تقویم	=	تقویم
Əşirət	عشیره	=	عشیره=
Təşkilat			تشکیلات=تشکیلات
Texnologiya			تخنولوجی=تخنولوجی
Texnika	تکنیک	=	تخنیکا=
-			
Təkərlək			تکرلک=چرخ
Təkər	چرخ	لاستیک،	تکر=تایر،

Üç boyutlu	سه بعدی	=	اوچ بویوتلو
Üşümə	لرزیدن	=	اوش ومه=از سرما
Üşütmək	چاییدن	=	اوش و تمک
Üşənmə	ترس	=	اوشنمه
Üşünmə	شبه کردن	=	اوش و نمه
Ürprənmə	جا خوردن	=	اوپرپنمه=ترس و لرز و
Üz	صورت رخ،	=	اوز = روی، رخ، صورت
Üzmək	شنا کردن	=	اوزمک = شنا
Üzey	سطح	=	اوزئی
Üzəngi	رکاب	=	اوزنگی
Üzgün	متأسف	=	اوزگون
Üzük	انگشتر	=	اوزوک
Ütmək	؟	=	اوتمک
Ütü	اوتو = اتو		

و و V v

Veri	داده	=	وئری
Veriləmək	دادن	=	وئرله مک
Vergi	مالیات	=	وئرگی
Verimli	بهره ور	=	وئریملی=کارا، کارآمد،
Verimsiz	بی بهره	=	وئریمسیز=ناکارآمد،
Verim	بازده	=	وئریم
Vəzi	غذّه	=	وژی
Vəzəri	شاهی(گیاه)	=	(وژهری)
Vaxt	وقت	=	واخت
Vədə, vəd	وعد، وعید، وعد	=	وعدّه، وعد=وعدّه، ، وعید، وعد
Verisiya	ورسیون	=	وئرسییا
Variyant	دیگر	=	واریبانت
Vəhşi	وحشی	=	وحشی
Viza	روادید	=	ویزا
Vali	فرماندار، شهردار	=	والی
Vasitə	میانجی گر	=	واسیطه
Vacib	واجب	=	واجیب
Vəkil	وکیل	=	وکیل
Voleybol	والیبال	=	وولئیبول
Vuruş	برخورد	=	وئرۇش
Vuruşma	مبارزه	=	وئرۇشما=برخورد، زدو خورد،
Vuruq	زده	=	وئرۇق = ضربه،
Vurğu	تأکید	=	وئرغۇ=

Uniform	لباس فرم	=	اونیفورم
-			
Ur	قوز	=	اؤر
Uz	ریاضی	=	اؤز
Uzam	هندسه	=	اؤزام
Uzay	فضا	=	اؤزای
Uzaq	دور	=	اؤزاق
Uzun	دراز	=	اؤزون
Uzlaşma	مصالحه، سازش	=	اؤزلاشما
Uzman	متخصص	=	اؤزمان
Uşqun	ریواس	=	اؤشقون
Usanma	بیزاری، بریدن، شدن،	=	اؤسانما=خسته شدن،
Udlaq	حلق	=	اؤدلاق
Ulaşım	حمل و نقل	=	اؤلاشیم
Uydurma	ساختگی، جعلی،	=	اؤیدۇرما
Uyduruq	جعل	=	اؤیدۇرۇق
Uydu	پیک ماهواره،	=	اؤیدۇ
V.s.			

ا و و Ü ü

Üst	بالا	=	اؤست
Üstün	والا، برتر	=	اؤستون
Ürək	قاب	=	اؤرک
Ürün	محصول	=	اؤرؤن
Ürəmə	تکثیر	=	اؤرهمه
Ürətmə	تولید کردن	=	اؤرتمه
Ürətim	تولید	=	اؤرتهیم
Üçəm	سه قلو	=	اؤچم
-			
Ücrət	أجرت	=	اؤجرت
Üfūq	أفق	=	اؤفوق
Ünsiyət	أنسیت	=	اؤنسیت
Ümmət	أمت	=	اؤمت
Ün	ندا، نوا، صدا،	=	اؤن
Ünlü	معروف، مصوت، صدادار،	=	اؤنلۇ
Ünləm	ندا، حرف	=	اؤنلهم
Ülkü	آرمانی، آرمان، ایده آل،	=	اؤلکۇ
Ülkücü	آرمان گرا	=	اؤلکۇچۇ=ایده آلیست، آرمان گرا
Ülkücülük	آرمان گرایی،	=	اؤلکۇچۇلۇک
مینو گروهی	ایده آلیسم،		

Yaxşı	یاخشى = خوب
Yaxa	یاخا = یقه
Y y ی ی	
Yay	یای = تابستان، کمان
Yaygın	یایغىن = شایع، بطور گسترده
Yaylıq	یایلىق = روسرى
Yaz	یاز = بهار، بنویس
Yazıq	یازىق = بیچاره، مظلوم
Yey	یئی = خوب، برتر
Yel	یئل = باد
Yelac, yelləngəc	یئلج، یئللنگج = بادبزن
Yaniq	یانىق = سوختگی
Yanğın	یانغىن = آتش سوزى
Yanğinsöndürən	یانغىن سؤندۆرن = آتشنشان
Yobaz	یوباز = متعصب، کم فکر
Yoluxma	یولۇخما = سرایت کردن
Yoluxucu	یولۇخۇجۇ = مسرى، سرایت کنند
Yoluxum	یولۇخۇم = سرایت
Yoğurma	یوغۇرما = ورز دادن
Yoğurğa	یوغۇرغا = خمیر
Yoğurt	یوغۇرت = ماست چکیده
Yoxlama	یوخلاما = بازرسی، کنترل
Yoxlayıcı	یوخلايىچى = بازرس، کنترل کننده
Yoxlac	یوخلاج = دستگاه کنترل
Yaxın	یاخىن = نزدیک
Yuva	یۇوا = لانه
Yığar	یىگار = غیرت، باغیرت
Yırğa	ییرغا = راه رفتن اسب
Yorum	یورۇم = شرح، کامنت
Yozum	یوزوم = شرح، تعبیر
Yozlaşmış	یوزلاشمىش = فاسد
Yozlaşım	یوزلاشیم = فساد
Yozlaşma	یوزلاشما = فسادى
Yara	یارا = جرح، زخم
Yaraman	یارامان = جراح
Yaramanlıq	یارامانلىق = جراحى
Yalvarma	یالوارما = التماس

Vurğun	مجنون، عاشق = وۇرغۇن
Vuru, vuruntu	وۇرۇنتۇ = ضربان وۇرۇ، وۇرۇ
Vurnuxmaq	وۇرنۇقماق = پلكيدن
Varğı	تصميم = وارغى
Varğılı	مصمم = وارغىلى
Varğısız	بی ثبات، نامصمم، = وارغىسىز
Varğılamaq	گرفتن = وارغىلاماق = تصميم

X x خ خ

Xanım	خانم = خانىم
Xan	خان = شاه
Xaqan	خاقان = شاه شاهان، شاهنشاه
Xatın	خاتن = خاتون، خانم
Xoş	خوش = خوش
Xosanlaşma	خوسانلاشما = احوالپرسی يواشكى و پىچ پىچ کردن =
Xalça	خالچا = فرش، قالى
Xaç	خاچ = صليب
Xıxmaq	خىخماق = خوابیدن شتر
Xarıltı	خارلىت = صدای خش خش
Xoca	خوجا = دانا
Xocalı	خوجالى = شهر خوجالى
Xana / xanlıq	خانا / خانلىق = خانه
Xəşil	خىشال = اسم غذا
Xodək	خودک = کودک، شاگرد چوپان
Xuday(qutay)	خۇدای(قۇدای) = خدا
Xonça	خونچا = خنچه
Xəzər	خزر = دریاى خزر

Xəyanət	خىانت = خیانت
Xala	خالا = خاله
Xalq	خالق = خلق، مردم
Xəmir	خمیر = خمیر

Yaxın	یاخىن = نزدیک
Tıxac	تىخاج = ترافىک
Ox	اوخ = تیر
Xaral	خارال = گونى بزرگ
Saxsı	ساخلىق = کوزه

واژه های تورکی ، درهنگام ساخته شدن صدادارها با ترتیب معینی شکل می گیرند.

به این ترتیب ، پشت سرهم آمدن و یا قانون هماهنگی ترتیب آمدن صدادارها پشت سرهم گفته می شود . گفتنی ، اگر در زبان تورکی در واژه صدادار اولی را تشخیص بدهیم ، با کمک قانون هماهنگی اصوات ، در هجاهای بعدی صدادارهایی که خواهند آمد را می توانیم تعیین کنیم .

بخش اول (صدادارها به دو بخش صدای ضخیم و صدای نازک تقسیم میشوند

۱- حروف صداداره قالین (ضخیم)

ĀAa

oOo

uUu

ııı

۲-حروف صداداره اینجه (ظریف)

ē ē ē :

ē ē ē :

ī ī ī :

ö ö ö :

ü ü ü :

بخش دوم - صدادارها به دو بخش غنچه ای و غیرغنچه ای هم تقسیم میشوند

۱- دوداقلانان سسلیلر (صداهاى غنچه ای) (در تلفظ این صداها لبها غنچه میشود)

o-ö-u-ü

۲-دوداقلاننمایان سسلیلر(صداهاى غیرغنچه ای) (در تلفظ این صداها لبها شکل غنچه نمیگیرد

Aa-Ee-Əə-li -lı

◆ ۹ دنه سسلی حرف وار

◆ ۴ دنه سی قالین دی

◆ ۵ دنه سی اینجه دی

◆ ۴ دنه سی تلفظی غنچه ای دی (دوداق غنچه

اولور)

◆ ۵ دنه سی غیرغنچه ای (دوداق لار غنچه

اولمور

◆ واژگان ترکی یا کلا با صداهاى قالین ساخته

میشوند یا کلا با صداهاى اینجه ساخته

z z (ز ز) ض،ض، ظ

zığ = غل و لای

zığlı = گل آلود

zabaq = جلبک آبی

zor = زور، سخت

zil = صدای زیر و نازک، پشگل پرندگان

zingildəmək = صدا دادن

zarımaq = مویه کردن

zırıldamaq = زر-زر کردن

zağar = تازی، نوعی سگ تازی

zərər = ضرر

zalım = ظالم

zəka = ذكاء، ذهن، هوش

əziyət = اذیت/اذیت، رنج

zaman = زمان

zavod = فابریکا، کارخانه

zolaq = باریکه، راه باریک، باند

zəli, zalı = زالی، زالو، سؤلۆک

zınqırov = زنگوله

zəngin = زنگین

zəvzək = پر حرف

zuğ = ریشه

zurna = سُرنا

zumar = آذوقه

züvmək, züymək = زؤیمک

سُر خوردن، لغزیدن

züyüldək = سُر سُرّه

züymə = زؤیمه = لغزش، سُر خوری

zəhlə = زهله = تنفّر

zəhləsiz = زهله سیز = منفور

zəhm = زهم = وحشت، سهمگین

ziyil, zigil = زیگیل = زگیل

zindan = زندان، آهن محکم

مهمترین قانون در ترکی قانون بسیار زیبای اصوات میباشد ، که در واژگان ترکی واژگان دودسته هست

۱- واژگان یا کلا با صداهاى قالین (ضخیم) ساخته میشوند

۲-واژگان یا کلا با صداهاى اینجه(نازک) ساخته میشوند

حروف خ-ق-ğ (x-q-ğ) همیشه با صداهای ضخیم (قالین) همراه هستند
 حروف ک-گ (k-g) همیشه با صداهای نازک همراه هستند
 A o u i ↔ x q ğ
 E ə i ö ü ↔ k g

مثال

Ki

Gəlmaq

Gəlmək = (G) (ə) l m (ə) (k)

Qalmak x

Qalmağ ✓

Qilx

Qil ✓

Qiriqx

Qırıqğ ✓

Çokx

Çoxğ ✓

Geymaq

Geyməğ ✓

Kusmaq

Küsmək

Kumurx

Kömürğ ✓

A - i - u - ö [?] x-q-ğ

E-ə-ö-ü-i [?] k-g

(Ək پسوند)

به صداها و هیجایی که که برای

تشخیص نقش واژگان در

جمله و یا برای ساخت واژگانه جدید به

واژگان اضافه میشوند پسوند (Ək) میگویند

(Ək) پسوند

پسوندها به طور کلی به دو دسته بزرگ تقسیم

شده اند:

۱-پسوندهای ساختاری (düzəldici əklər)

۲-پسوندهای تصریفی (çəkım əklər)

((1)) پسوندهای ساختاری: (yapım əklər)

میشوند

از صدادارها o , ö , e در جملات اصیل تورکی

در نخستین هجا می توانند بیایند

Döz+ömx

Döz+emx

Doğ+omx

Doğ+emx

Ge+decəmx

Yox+ox

Döz+üm ✓

Doğ+um ✓

Ge+dəcəm ✓

Yox+u ✓

صداهای (eoö) در هیجای اول می توانند باشند ،

هیچگاه در هیجاهای بعدی نمی توانند باشند

۱- واژه هایی که حروف آخرشان به q یا ğ یا x ختم

شوند اگر تک هجائی باشند : به صورت ğ یا x و اگر دو و

یا چند هجائی باشند به صورت q نوشته می شوند.

مثال:

Çox , yağ , bax , zığ , uşaq ,

qaçmaq, axtarmaq, soyuq, tox, ç

ağ, ağ, dağ, sazaq ve...

۲- مصدر صدادارهای ضخیم به q و مصدر صدادارهای

ملایم به k ختم می شود.

مثال :

yazmaq , olmaq , yemək ,

sönmək, dağılmaq, çəkmək, üzmək, çax

maq, axtarmaq, silinmək

۳-در واژه هایی که در آخر شان حرف q دارند ، اگر مابین

دو حرف صدادار قرار بگیرد به حرف ğ

تبدیل می شود.

uşaq + ı = uşağ

Qairmaq+a = qırmağa

Qıraq +ı = qırağ

Ve.....

Dağçı=dağ+çı✓

Yolçu = yol+çu✓

Üzümçü=üzüm+çü✓

Elçi= el+çi✓

(Lı - li - lu -lü) :

Saçlı= saç+lı ✓

Evli =ev+ li✓

Qollu = qol +lu✓

Dözümlü =dözüm +lü✓

(Daş)

Yurddaş =yurd +daş✓

Soydaş =soy +daş✓

Boydaş = boy+daş✓

cıq-cik-cuq-cük-cığaz -ciyaz:

anacıq =ana+ cıq✓

evcik= ev+ cik ✓

gözcük =göz+ cük✓

qızcığaz = qız +cığaz✓

nənəciyaz = nənə+ ciyaz✓

(Sız -siz-süz-suz) :

yağsız=yağ+sız✓

işsiz= iş+siz ✓

susuz =su+suz✓

sözsüz= söz+süz✓

(Cıl -cil-cül-cul) :

Ağcıl= ağ+cıl✓

evcil = ev+cil✓

sözcül =söz+cül ✓

pulcul =pul+cül✓

(İnci-İnci -üncü-uncu) :

Altıncı=altı+ıncı✓

üçüncü =üçüncü ✓

onuncu =on+uncu✓

۲- پسوندهایی که از اسم ، فعل میسازند:

Addan feil düzəldici əklər:

◆(-la-, -lə-) :

۱-پسوندهایی که از اسم ، اسم میسازند

(addan Ad düzəldici əklər)

۲-پسوندهایی که از اسم فعل میسازند

(Addan feil düzəldici əklər)

۳-پسوندهایی که از اسم، فعل میسازند

(Addan feil düzəldici əklər)

۴- پسوندهایی که از فعل ، فعل میسازند

(Feildən feil düzəldici əklər)

(بخش اول)

(Addan ad düzəldici əklər)

۱-پسوندهایی که از اسم ، اسم میسازند

-lıq, -lik, -luq, -lük: dağlıq, çərçilik, ucuzluq, düzlük

-ça, -çə: qazança, dəftərçə-laq: duzlaq, çaylaq

-çı, -çi, -çu, -çü: yazıçı, çörəkçi, odunçu, üzümçü

-lı, -li, -lu, -lü: dadlı, evli, duzlu, sözlü

-daş: yoldaş, əməkdaş, vətəndaş

-cıq, -cik, -cuq, -cük, -cığaz, -ciyaz:

anacıq, evcik, yavrucuq, gözcük, qızcığaz, nənəciyaz

مروری بر پسوندهایی که از اسم ، اسم میسازند:

اسم +پسونده اسم ساز = اسم

(Lıq-lik-luq-lük) :

Yaxşılıq =yaxşı+lıq✓

Evlik =ev+lik✓

Ucuzluq=ucuz+luq✓

Yüzlük = yüz+lük✓

(Ça -çə) :

Bağça =bağ+ça ✓

Qazança=qazan+ça ✓

Mıxça= mıx+ça✓

(Çı-çi-çu-çü) :

◆(-ilda-, -ildə-, -ulda-, -üldə-)

piçilda= piç + ilda✓

cingildə = cing + ildə✓

xorulda = xor+ ulda✓

cürüldə = cür +üldə✓

◆(-ıq-ıx-, -ik-, -uq-, -ux-):

darıx = dar +ıx✓

gecik = gec+ ik✓

yolux = yol+ ux✓

karıx= kar+ ıx✓

◆(-imsə-, -ümsə):

mənimsə= mənım+ sə✓

qəribmə =qərib +sə✓

gülümsə= gülüm+ sə✓

özümsə =özüm+ sə✓

◆(-var-):

suvar =su+ var✓

پسوندهای ساختاری

توضیحی مختصر از پسوند هایی که وقتی با اسم ترکیب

میشن ، اسم رو به فعل تبدیل میکنند

بعنوان مثال : پسونده la-la-

زخم Yara

زخمی کن Yara+la

بستگی گره Bağ

بند، گره بز Bağ+la

بخ Buz

بخ بز Buz+la

بخ زدن Buz+la+maq

باد Yel

باد (lə) Yel + (lə)

باد بز Yellə

باد زدن Yelləmək

duzla = duz+ la✓

işlə= iş+ lə✓

qarala =qara+ la✓

cütlə =cüt+ lə✓

yarıla =yarı +la✓

◆(-laş-, -ləş-):

ayaqlaş =ayaq laş✓

birdəş= bir+ ləş✓

şirinləş= sərin+ ləş✓

sözləş = söz+ ləş✓

hazırlaş = hazır + laş✓

◆(-lan-, -lən-):

yollan = yol + lan✓

güclən = güc + lən ✓

evlən = ev + lən✓

süslən = süs + lən✓

xumarlan = xumar + lan✓

dillən = dil + lən✓

◆(-al-, -əl-, -l-):

boşal = boş + al✓

düzəl = düz + əl✓

çoxal = çox + al✓

dincəl = dinc+ əl✓

◆(-ar-, -ər-):

otar = ot+ ar✓

göyər = göy + ər✓

yaşar = yaş + ar ✓

◆(-a-, -ə-):

yaşa = yaş + a ✓

boşa = boş+ a ✓

ələ= əl +ə✓

dilə = dil + ə✓

◆(-ı-, -i-, -u-, -ü-):

bərki= bərk i✓

turşu = turş + u✓

اسم Buz یخ

یخ بز Buz+lan فعل

یخ زدن Buzlanmaq مصدره فعل

موج Dalğa

موج بز Dalğa+lan

موج زدن Dalğa+lan+maq

پسوندهای ساختاری

توضیحی مختصر از پسوند هایی که وقتی با

اسم ترکیب میشن ، اسم رو به فعل تبدیل

میکنن

بعنوان مثال ;

پسوند (al-əl-l)

Sağ سلامت (اسم)

Sağ+al سلامت باش

Sağ+al+maq سلامت شدن

Qısa کوتاه

Qısa +l

Qısa+l+maq

Çox زیاد

Çox+al زیاد شو

Çox+al+maq زیاد شدن

Qısa کوتاه

Qısa +l کوتاه شو

Qısa+l+maq کوتاه شدن

Yekə

Yekə +l

Yekəlmək

Diri زنده (اسم)

Diri+l زنده شو (فعل)

Diri+l+mək زنده شدن (مصدره فعل)

پسوندهای ساختاری

Düyüm گره

Düyüm+lə گره بز

Düyümləmək گره زدن

پسوندهای ساختاری

توضیحی مختصر از پسوند هایی که وقتی با

اسم ترکیب میشن ، اسم رو به فعل تبدیل

میکنن

بعنوان مثال laş-ləş :

Yaxın نزدیک

Yaxın+laş نزدیک شو

Yaxın+laş+maq نزدیک شدن

Baha گران

Baha+la گران شو

Baha+laş+maq گران شدن

Abad آباد

Abad+laş آباد شو

Abad +laş +maq آباد شدن

Gözəl زیبا

Gözəl+laş زیبا شو

Gözəl +laş+ mək زیباشدن

پسوندهای ساختاری

توضیحی مختصر از پسوند هایی که وقتی با

اسم ترکیب میشن ، اسم رو به فعل تبدیل

میکنن

بعنوان مثال lan -lən

Ev خانه

Ev+lən خانه دار شو (ازدواج کن)

Ev+lən+mək ازدواج کردن

Bağ بست ، گره

Bağ+lan بسته شو

Bağ+lan+maq بستن

Süzmək =süz+ mək✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 (aq, -ək, -q, -k):
 yataq =yat+ aq✓
 sürək= sür+ ək✓
 daraq =dar +aq✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 (ələk-caq, -cək):
 sancaq= san+ caq✓
 yelləncək =yellən+ cək✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 (-im, -im, -um, -üm):
 yığım= yığ+ im✓
 içim= iç+ im✓
 udum =ud+ um✓
 ölüm= öl+ üm✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 (-qa, -gə) :
 qovurqa = qovur+ qa✓
 süpürgə =süpür +gə✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 (ar, -ər) :
 açar= aç+ ar✓
 gülər= gül+ ər✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 -tı, -ti, -tu, -tü:
 qışqırtı =qışqır +tı✓
 göyərti =göyər+ tı✓
 gurultu= gurul+ tu✓
 üzüntü =üzün+ tü✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 -qın, -kin, -qun, -gün, -ğın, -ğun:
 basqın= bas +qın✓
 kəskin= kəs+ kin✓
 tutqun =tut+ qun✓
 süzgün= süz +gün✓
 dalğın= dal +ğın✓
 vurğun =vur+ ğun✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 (-qı, -ki, -qu, -gü, -ği, -ğu) :
 asqı =as+ qı✓
 seçki =seç+ ki✓

توضیحی مختصر از پسوند هایی که وقتی با
 اسم ترکیب میشن ، اسم رو به فعل تبدیل
 میکنن
 (Ər-ar)
 Göy آبی و کبود
 Göy+ər
 Göy+ər+mək
 Göyər+mək کبود شدن
 ▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼
 Boz
 Boz+ar
 Boz+ar+maq
 ▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼
 Ağ سفید
 Ağ+ar سفیدشو
 Ağ+ar+maq سفیدشدن
 ▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼
 پسوندهای ساختاری
 Düzəldici əklər
 3-پسوندهایی که از فعل اسم میسازند:
 ✓✓ فعل+پسوند = اسم ✓✓
 (-ıq, -ik, -uq, -ük):
 qatıq =qat+ ıq✓
 bilik =bil+ ik✓
 qoruq =qor +uq✓
 hörük= hör+ ük✓
 ▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼
 (ış, -ış, -uş, -üş):
 qaçış= qaç+ ış✓
 gəliş= gəl+ ış✓
 uçuş =uç +uş✓
 görüş= gör +üş✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 ma, -mə -maq -mək:
 vuruşma =vuruş +ma✓
 süzmə= süz+ mə✓
 Vuruşmaq =vuruş+ maq✓

ayrıç =ayrı +c✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 -ıntı, -inti, -untu, -üntü:
 qazıntı =qaz ı+ntı✓
 əzinti =əz +inti✓
 ovuntu= ov +untu✓
 çöküntü= çök+ üntü✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 -maz -məz:
 solmaz= sol +maz✓
 sönməz =sön+ məz✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Maca -məcə :
 doğmaca =doğ+ maca✓
 tapmaca= tap+ maca ✓
 atmaca= at +maca✓

پسوندهای ساختاری

Düzəldici əklər

۴-پسوندهایی که از فعل ، فعل میسازند:

✓✓ فعل+پسوند = فعل ✓✓

» -t :
 yürüt =yürü +t✓
 anlat= anla+ t✓
 ağlat= ağla+ t✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 Ur-ür -ər-ar : ✓
 Qopar =qop +ar✓
 çıxar= çıx+ ar✓
 uçur =uç+ ur✓
 düşür= düş+ ür ✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

» -ıl-il-ul-ül :
 atıl =at +ıl ✓
 yazıl =yaz +ıl✓

pusqu= pus+ qu✓
 bölgü= böl+ gü✓
 çalğı= çal +ğı✓
 sorğu= sor+ ğu✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 -ın -in:
 axın= ax +ın✓
 biçin= biç+ in✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 -ı, -i, -u, -ü:
 yazı =yaz+ ı✓
 çəki =çək+ i✓
 pozu= poz+ u✓
 ölçü= ölç+ ü✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 (-ıcı, -ici, -ucu, -ücü) :
 satıcı =sat+ ıcı✓
 bilici= bil +ici✓
 sorucu =sor +ucu✓
 bölücü= böl+ ücü✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 -inc, -inc, -unc, -ünc:
 qaxınc =qax+ inc✓
 sevinc= sev+ inc✓
 qorxunc= qorx+ unc ✓
 gülünc= gül+ ünc✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 -acaq -əcək:
 yanacaq =yan +acaq✓
 siləcək= sil+ əcək✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 -cə:
 düşüncə =düşün +cə✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 -gəc :
 süzgəc =süz+ gəc✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 -ac,-əc:
 tıxac = tıx +ac✓
 döyəc= döy+ əc✓
 ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
 -ic:

- ۳-ایلگی ضمیری (کی) ، (پسونده ارتباطی)
- ۴-چوخلوق اکی (پسونده تکثر)
- ۵-پسونده سوالی (سورو اکی) (می)
- ۶-پسونده تصریفه فعلی
- ۷-پسونده عمومی (تام اکی)

- ۱-دوروم اکلری (پسونده حالت)
- ◆ پسونده نزدیک شدن (yaxlaşma ək)
- ◆ پسونده پیدایش (bulunma ək)
- ◆ پسونده فاصله و جدایی (ayırılma ək)
- ◆ پسونده اعلام (bəlırtmə ək)
- چکیم اکلری (پسونده تصریفی) - اسم اکلری - دوروم (حال) اکی:

Yönəlmə (yaxlaşma) əki :

پسونده جهت گیری :

(ə -a)

فعللرین یرینی مقصدینی بیلدیرن بیلدیرن اکدیر

Axşam evə gedəcəyəm

(Ev +ə)

O niyə mənə baxır

Mən+ə

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

نکته: اگر انتهای کلمه‌ای که به حرف صدادر ختم بشه پسوند به صورت yə-ya قرار میگیرد:

Araz dünən savaya getdi

(Sava+ya)

Maşın bu tərəyə getməlidir

Tərə+yə

(ə-a-yə-ya)

همونطور که دقت میکنید ، نقش پسوند جهت گیری فعل رونشون میده ، قانونه غنچه ای هم ندارد.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

نکته بعدی اگر پسونده جهتگیری در انتهای واژگانی بیاد که به صامت‌های (q-k) ختم بشن :
 قس :

çözül = çöz+ ül ✓

sorul = sor + ul ✓

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

» -in-in-un-ün :

Daran = dar+ an ✓

silin = sil+ in ✓

alın = al+ in ✓

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

» -ələ-ala :

Qovala = qov+ ala ✓

itələ = it +ələ ✓

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

» -u-ü-i :

Qazı = qaz+ i ✓

sürü = sür+ ü ✓

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

» -msa-msə :

anımsa = an + msa ✓

gülümsə = gül+msə ✓

به طور کل در پستهای قبلی گفتیم که پسوندهای ساختاری به دودسته بزرگ :

۱-پسوندهای ساختاری ۲-پسوندهای

تصریفی تقسیم میشوند.

(((◆◆◆))۱ (پسوندهای ساختاری هم که در

پستهای قبلی توضیح دادیم:

۱-پسوندهایی که از اسم ، اسم میسازند

۲-پسوندهایی که از اسم ، فعل میسازند

۳-پسوندهایی که از فعل ، اسم میسازند

۴-پسوندهایی که از فعل ، فعل میسازند

(((◆◆◆))۲ (دسته دوم پسوندهای تصریفی

هستند که واژه رو تصریف و توصیف میکنند:

۱-پسوندهای تصریف اسم (ad çəkim əkləri)

۲-پسوندهای تصریف فعل (feil çəkim əkləri)

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

پسوندهای تصریفی (çəkim əkləri)

1-پسوندهای تصریفی اسم:

۱-دوروم اکلری (پسوندهای حالت)

۲-بیه‌لیک اکلری (پسوندهای مالکیت)

❖ Biz dünən tehrandan təbrizə
getdik
Tehran=Tehran+dan

از کجا رفتیم؟!

جواب : از تهران

❖ Ondan bizə əmanət qalan üç şey
var
Ondan =on+dan

از کی امانت مونده؟!

جواب : از اون

❖ Bu gün bu evdən çıxmalıyıq
Evdən=ev+dən

از کجا خارج شدنی هستیم؟

جواب : از خانه

❖ Uzaqdan zurna səsi xoş gələr
Uzaqdan = Uzaq+dan

از کجا می آمد؟

جواب : از دور

❖ Gecə çağı bacadan baxırdı
Bacadan= baca+dan

از کجا نگاه میکرد!

جواب : با جادان

❖ (دان -دن) اون اسمی که بهش اضافه شدند

رواز فعل دور میکنند

چکیم اکلری (پسونند تصریفی) - اسم اکلری -

دوروم (حال) اکی:

Bəliətmə əki : پسوننده تشخیص

(i-i-ü-u)

اسم را به فعل وصل میکند و تاثیر فعل بر روی

کدامین اسم را مشخص میکند ، به هر اسمی

در جمله قرار دهیم فعله آن جمله بر روی آن

اسم انجام میشود.

❖ ev-i gördüm (ev+i)

❖ oxul-u boyadılar (oxul+u)

❖ gül-ü dərməyin...(gül+ü)

Çörəyə bax
çörək+ə
Çomağa sarı getməyin
Çomağa = çomaq+a

چکیم اکلری (پسونند تصریفی) - اسم اکلری -

دوروم (حال) اکی:

Bulunma ək : پسوننده پیدایش

پسوننده پیدایش محل به وقوع پیوستن فعل

رو توصیف میکنند:

→ (Də -da)

❖ Mən bu gün evdə qalırım
Ev+də

❖ Bizim damda çox qar var

Dam+da

❖ Qəzvində bu gün qar
yağmayacaq
Qəzvin+də

❖ Gəmilər havaya görə dənizdə
qalmadılar
Dəniz+də

Zəncanda hava çox soyuqdur
Zəncan+da

همونطور که دقت میکنید پسوننده

پیدایش محل وقوع فعل رو نشان

میدهده → (Də-da) ...

چکیم اکلری (پسونند تصریفی) - اسم اکلری -

دوروم (حال) اکی:

Ayrılma əki : پسوننده جدایی

(Dan-dən)

این پسونند اسمی که قبل از خودش اضافه شده

است را از فعل دور میکنند (dan-dən):

 ▼ تک‌هجایی هایی که اگر به مصوت(صدادار)
 ختم شوند:

Su-yum , su-yun , su-yu , su-
 yumuz , su-yunuz, su-ları

 Qapının qol-u,
 işin baş-ı
 Eşq sevgi-s-i

İLGİ ZƏMİRİ: -ki

چکیم اکلری(پسوند تصریفی)- اسم اکلری-
 یلگی اکی (پسوند ضمیر نسبی):
 (پسونده ضمیره نسبی)

در ترکی سه نوع پسونده کی داریم:

:"ki", "-ki", "-ki"

"ki". واسطه ، ارتباط

از کلمه قبل و بعد از خودش همیشه جدا
 نوشته میشود:

Yağış yağmadı ki yalanlar ortaya
 çıxsın.

Atatürk deyir ki :

Bir şey bilir ki danışır

Mən ki bütün sizin üçün çalışdım.

Sınağı qazana bilərəm ki...

Baxdım ki gedib

b. "-ki" İlgı Zamiri

▼ ضمیر نسبی میتواند جای موصوف اسمهای
 مشخص را بگیرد

benim qələmim > mənimki

onun əli > onunki

Alinin gözü > alinki

onun düşüncəsi > onunki...

پسونده ساختاری C. "-ki" düzəldici Eki

پسوندی که با اضافه شدن به اسامی، مکان و
 زمان را توصیف میکند:

bu ilki sınaq
 Səhərki adam
 dünənki film,

 ▼ çocuqları buradan kim alacaq?
 (Çocuqlar+ı)

 ▼ Babası çocuğu çağırdı.
 (Çocuq+u)

 ▼ indi soruları cavablayın.
 (Sorular+ı)

 ▼ Burada kimi bəkləyirsiniz?
 (Kim+i)

نکته اگر انتهای آن اسم حروف صدادار باشد.

(Ni -nı-nu-nü)
 Çömçəni mənə ver
 (Çömçə+ni)

 Qapını bağla (qapı+nı)

 Bu havanı çox sevirəm (hava+nı)

 Ən Güclünü seçdim
 (Güclü+nü)

چکیم اکلری(پسوند تصریفی)- اسم اکلری-
 ییه لیک اکی (پسونده مالکیت):

 ▼ اگر به حرف صامت(بی صدا) ختم شوند:

kitab-ım , kitab-ın , kitab-ı, kitab-
 ımız , kitab-ınız ,kitab-ları

 ▼ چندهجایی که اگر به حرف مصوت(صدادار)
 ختم شوند:

masa-m, masa-n, masa-s-ı, masa-
 mız, masa-nız masa-ları

 ▼ تک‌هجایی هایی که اگر به مصوت(صدادار)
 ختم شوند:

nə-y-ım , nə-y-in , nə-y-i/nə-s-i, nə-
 y-ımız , nə-y-iniz ,nə-ləri

پسونده سوالی Mi - mı - mu - mü همیشه
به واژه ای که سوالی شامل میشود را میچسبند:

Həsən bu kitabı oxudumu?

ایا حسن این کتاب رو خواند؟ = (حسن چیکار
کرد این کتاب رو)

Həsən bu kitabımı oxudu?

آیا حسن این کتاب رو خواند = (حسن کدوم
کتاب را خوانده پس)

Həsənmi bu kitabı oxudu?

ایا حسن این کتاب رو خواند = (پس چه کسی این
کتاب رو خوانده)

Elman onu döydümü?

Elman onunmu döydü?

Elmanmı onu döydü?

پسونده سوالی (mi-mı-mu-me) همیشه
بعد از پسونده (də-da) به صورت جداگانه
نوشته میشود:

Sadiq hələ çöldə qalımı?

Sadiq hələ çöldə mi qalıb?

Sadiq hələmi çöldə qalıb?

Sadiqmı hələ çöldə qalıb

Həsən damdanmı gəlir?

Sən də mi burda yazışdın!

Biz də mi daha gəlməyəcəyik?

Hüseyn də mi gələcək?

Bugün evdə mi qalacayıq?

Bugünmü evdə qalacayıq?

چکیم اکلری (پسونده تصریفی) - اسم اکلری -
فعل - اک:

Feil-ək فعل - پسونده

پسونده ایست واژگانی که ریشه

اسمی (غیر فعلی) دارند را به عنوان فعل صریف
میکنند:

این چهار نوع صرف تقسیم میشوند:

bugünkü ağlım...

masadaki kitablar,

Evdəki saat,

Bizdəki hesab...

Damdaki qarğa

چکیم اکلری (پسونده تصریفی) - اسم اکلری -
چوخلوق اکی:

◆ çoxluq (kesrət) əki :

پسونده چوخلوق (کثرت):

این اک اسم را از حالته فردی به جمعی تبدیل
میکنند:

(lar - lər)

اسامی اینجه با lər که اینجه هست

ترکیب میشوند؛

◆ Gül+lər = güllər

◆ Göz +lər = gözlər

◆ Siz+lər = sizlər

◆ Ev + lər = evlər

◆ Əl + lər = əllər

◆ Yüz + lər = yüzlər

اسامی اگر واژگانه قالین (ضخیم) باشند با

پسونده ضخیم (lar) ترکیب میشوند:

◆ Dağ+lər = dağlar

◆ Buz+lər = buzlar

◆ Quzu+lər = quzular

◆ Azərbaycanlı+lər =

azərbaycanlılar

◆ Yolçu +lər = yolçular

◆ Qanat +lər = qanatlar

◆ İldırım + lər = ildırımlar

◆ Qızıl+ lər = qızıllar

چکیم اکلری (پسونده تصریفی) - اسم اکلری -
سورغو اکی:

Sorğu əki :

Mi - mı - mu - mü

Quruyur : quru + yur ✓

چکیم اکلری (پسوند تصریفی) - فعل اکلری -

زامان اکلری - گلجک آک :

gələcək əki : زمان آینده فعل

(Əcək - acaq)

این پسونده همیشه چسبیده و در داخل و بدنه

فعل قرار دارد:

Alacaq : al+acaq ✓

Gedəcək : get + əcək ✓

Görəcək : gör + əcək ✓

Vuracaq : vur + acaq ✓

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

اگر بُن فعل با حروف صدا دار (مصوت) ختم شود

، پسوندها بصورت زیر قرار میگیرند:

(yəcək - yacaq)

Ağlayacaq : ağla + yacaq ✓

İnciyir : inci+ yəcək ✓

Çürüyür : çürü + yəcək ✓

Quruyacaq : quru + yacaq ✓

چکیم اکلری (پسوند تصریفی) - فعل اکلری -

زامان اکلری - زمان گسترده آک :

Gəniş əki : زمان گسترده (آینده غیر قطعی)

فعل

(Ar - ər)

این پسونده همیشه چسبیده و در داخل و بدنه

فعل قرار دارد ، و در کل زمان آینده ای

نامشخص و گسترده را توصیف میکند.

Alar : al+ar ✓

Gedər : get + ər ✓

Görər : gör + ər ✓

Vurar : vur + ar ✓

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

اگر بُن فعل با حروف صدا دار (مصوت) ختم شود ، پسوندها

بصورت زیر قرار میگیرند:

(yar- yər)

Ağlayar : ağla + yar ✓

İnciyər : inci+ yər ✓

Çürüyər : çürü + yər ✓

Quruyar : quru + yar ✓

imişik, heyran imişsiniz, heyran imişlər

◆Cavan imişəm, cavan imişsən, cavan imiş, cavan imişik, cavan imişsiniz, cavan imişlər

◆yoxsul imişəm, Yoxsul imişsən, yoxsul imiş

, Yoxsul imişik, yoxsul imişsiniz, yoxsul imişlər

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

◆evdə imişəm, evdə imişsən, evdə imiş,

Evdə imişik, evdə imişsiniz, evdə imişlər

◆Varlı imişəm, varlı imişsən, varlı imiş, varlı imişik, varlı imişsiniz, varlı imişlər

◆Gülüşlü imişəm, gülüşlü imişsən, gülüşlü imiş, gülüşlü imişik, gülüşlü imişsiniz, gülüşlü imişlər

◆Qumlu imişəm, qumlu imişsən, qumlu imiş, qumlu imişik, qumlu imişsiniz, qumlu imişlər

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Türkcə ocağı, [20.01.20 21:30]

چکیم اکلری (پسوند تصریفی) - فعل اکلری -

زامان اکلری - ایندی کی آک :

İndiki ək : زمان حال فعل

(İr-ır-ür+ur)

این پسونده همیشه چسبیده و در داخل و بدنه

فعل قرار دارد:

Alır : al+ır ✓

Gedir : get + ir ✓

Görür : gör + ür ✓

Vurur : vur + ur ✓

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

اگر بُن فعل با حروف صدا دار (مصوت) ختم شود

، پسوندها بصورت زیر قرار میگیرند:

(yir-yır-yür-yur)

Ağlayır : ağla + yır ✓

İnciyir : inci+ yir ✓

Çürüyür : çürü + yür ✓

فعل قرار دارد ، و زمان گذشته نقلی را توصیف میکند.

- Almış : al+mış✓
 - Getmiş : get + mış✓
 - Görmüş : gör +müş✓
 - Vurmuş : vur + mış✓
 - Gəlmiş : gəl + mış✓
 - Yıxmış : yix + mış ✓
 - Solmuş : sol + mış✓
 - Ağlamış : ağla + mış ✓
 - İncimış : inci+ mış✓
 - Çürümüş : çürü + müş✓
 - Qurumuş : quru + mış✓
 - Saxlamış : saxla + mış ✓
 - Yürümüş : yürü + müş✓
- ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

(2) : nəqli keçmiş zaman زمان گذشته

نقلی نوع دو

(ib-ib-ub-üb)

این پسوند همیشه چسبیده و در داخل و بدنه فعل قرار دارد ، و زمان گذشته نقلی را توصیف میکند.

- Alıb : al+ıb✓
- Gedib : get + ıb✓
- Görüb : gör +üb✓
- Vurub : vur + ub✓
- Gəlib : gəl + ıb✓
- Yıxıb : yix + ıb ✓
- Solub : sol + ub✓

اگر انتهای بن فعل به مصوت(صدادار) ختم شود ، یک ʏ بین دو مصوت اضافه شده و پسوندها بصورت زیر قرار میگیرند:

(Yıb -yib-yub-yüb)

- Ağlayıb : ağla + yıb ✓
- İnciyib : inci+ yib✓
- Çürüyüb : çürü + yüb✓
- Quruyub : quru + yub✓
- Saxlayıb : saxla + yıb ✓
- Yürüyüb : yürü + yüb✓

چکیم|کلری(پسوند تصریفی)- فعل اکلری-

زمان اکلری - زمان گذشته شهودی(حکایه- خبری) آک:

Keçmiş zaman; زمان گذشته فعل

(Dı- di - du - dü)

این پسوند همیشه چسبیده و در داخل و بدنه فعل قرار دارد ، و زمان گذشته را توصیف میکند.

- Aldı : al+dı✓
- Getdi : get + di✓
- Gördü : gör +dü✓
- Vurdu : vur + du✓
- Gəldi : gəl + di ✓
- Yıxdı : yix + dı ✓
- Soldu : sol +du ✓

اگر بُن فعل با حروف صدادار(مصوت) ختم

شوند ؛ باز همین پسوندها هستند:

Ağladı : ağla + dı ✓

İncidi : inci+ di✓

Çürüdü : çürü + dü✓

Qurudu : quru + du✓

Saxladı : saxla + dı ✓

Yeridi : yeri + di ✓

Yürüdü : yürü + dü ✓

Bizə qoşulun

@anadili-qazvin

Türkcə ocağı, [24.01.20 20:52]

چکیم|کلری(پسوند تصریفی)- فعل اکلری-

زمان اکلری - زمان گذشته(نقلی نوع(۱) آک:

زمان گذشته نقلی در تورکی آذربایجانی به

دو شکل صرف میشود که در این پست به این

دو نوع میپردازیم:

(1) : nəqli keçmiş zaman زمان گذشته

نقلی نوع یک

(Miş-mış-müş-muş)

این پسوند همیشه چسبیده و در داخل و بدنه

- ✓ Ağlasa : ağla + sa (اگر گریه کند)
- ✓ İncisə : inci+ sə (اگر ناراحت شود)
- ✓ Çürüsə : çürü + sə (اگر بپوسد)
- ✓ Qurusa : quru + sa (اگر خشک شود)
- ✓ Saxlasa : saxla + sa (اگر نگه دارد)
- ✓ Yerisə : yeri + sə (اگر راه برود)
- ✓ Yürüsə : yürü + sə (اگر راه برود)
- ✓ Ağlatsa : ağlat+sa (اگر بگریاند)
- ✓ Yazdırsa : yazdır +sa (اگر باعث به

نوشتن کند

دیلک آکلری - ایستک آکی:

۲- ایستک آکی (A-ə) :

این پسوند به واژه چسبیده و بدنه فعل قرار دارد ، و بیانگری برای مقصد فعل است - برای افعال با صدای نازک (اینجه) - برای افعال با صدای ضخیم (قالین)

✓ Alam : al+a+m

✓ Alasan : al + a +san

✓ Ala : al + a

✓ Alaq : al + a + q

✓ Alasınız : al + a + sizin

✓ Alalar : al+ a + lar

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

✓ Gələm : gəl + ə + m

✓ Gələsən : gəl + ə + sən

✓ Gələ : gəl + ə

✓ Gələk : gəl + ə + k

✓ Gələsiniz : gəl + ə + sizin

✓ Gələlər : Gəl + ə + lər

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

اگر بن فعل به صدادار(مصوت)ها ختم شد

: اضافه میشوند (yə+ya) بصورت

✓ İnciyəm : inci+yə+m

✓ İnciyəsən : İnci+ yə +sən

✓ İnciyə : inci + yə

✓ İnciyək : inci + yə + k

✓ İnciyəsiniz : inci+ yə + sizin

✓ İnciyələr : inci +yə + lər

✓ Yeri yib : yeri + yib

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Araz evdən gedib = araz evdən getmiş

Gedib=getmiş

Baxıb=baxmış

Döyülübdür = döyülmüşdür

Gələblər = gəlmişlər

Qaçıbsınız = qaçmışsınız

Və.....

◆ چکیم اکلری (پسونده تصریفی) - فعل

اکلری - دیلک آکلری :

◆ دیلک آکلری : این پسوندها به زمان خاصی

مربوط و وابسته نیستند و انجام کار ، شرایط ،

حالت و حرکاته فعل را با توجه به نقش و مقصد

فعل را بیان میکنند:

دیلک اکلری = پسوندهای مقصد : در کل به

چهار دسته تقسیم میشوند:

۱-مقصد-شرط آکی

۲-ایستک آکی

۳-گرکلیک آکی

۴-امر اتمک آکی

در پست اول از پسوندهای مقصد به پسوند

(مقصد-شرط) میپردازیم

(۱- مقصد-شرط)آکی:پسونده شرط

◆ (Sa-sə)

این پسوند به واژه چسبیده و بدنه فعل قرار

دارد ، و در رابطه با موضوعی که استفاده

میشود میشود مقصد و شرط را توصیف میکند

(sa -sə):

- Sə برای افعال با صدای نازک(اینجه)

Sa-برای افعال با صدای ضخیم(قالین)

✓ Alsa : al+sa (اگر بگیرد)

✓ Getsə : get + sə (اگر برود)

✓ Görsə : gör +sə (اگر ببیند)

✓ Vursa : vur + sa (اگر بزند)

✓ Gəlsə : gəl + sə (اگر بیاید)

✓ Yıxsa : yıx+ sa (اگر بیفتد)

✓ Solsa : sol +sa (اگر فرسوده شود)

چکیم اکلری (پسوند تصریفی) - فعل اکلری -

دیلك اکلری - گرکلیک آکی:

این پسوند همیشه به بن فعل چسبیده و یا در بدنه فعل قرار میگیرد ، و بیانگر واجب (لازم) ، باید ، نیازمند) بودن فعل است:

۱- گرکلیک آکی نوع (۲):

پسوند واجب (لازم) نوع (۲)

* (asi - əsi)

-Əsi برای افعال با صدای نازک (اینجه)

-Ası افعال با صدا ضخیم (قالین)

Alası: al+ ası لازم به گرفتن

Gedəsi: get + əsi لازم به رفتن

Görəsi: gör + əsi لازم به دیدن

Vurası: vur + ası لازم به زدن

Gələsi: gəl + əsi لازم به آمدن

Yıxası: yıx + ası لازم به انداختن

Solası: sol + ası لازم به فرسایش

اگر انتهای بن یا بدنه فعل به حروف مصوت (صدادار) ختم شود:

Ağlayası: ağla + yası لازم به گریه کردن

İnciyəsi: inci+ yəsi لازم به ناراحت شدن

Çürüyəsi: çürü + yəsi لازم به پوسیدن

Quruyası: quru + yası لازم به خشکیدن

Saxlayası: saxla + yası لازم به نگاهداشتن

Yeriyəsi: yeri + yəsi لازم به راه رفتن

Yürüyəsi: yürü + yəsi لازم به راه رفتن

Sürəsi: sür + əsi لازم به راندن

Qırılması: qırıl+ası لازم به بریده شدن

مثال با صرف اشخاص فعل:

Alasıyam: al+ ası + y'am باید بگیرم

Alasısan: al+ ası + san باید بگیری

Alasıdır: al + ası + dır باید بگیرد

Alasıyq: al + ası + y'ıq باید بگیریم

Ağlayam: ağla + ya + m

Ağlayasan: ağla + ya + san

Ağlaya: ağla + ya

Ağlayaq: ağla + ya + q

Ağlayasınız: ağla + ya + sınız

Ağlayalar: ağla + ya + lar

نکته: پسوندهای:

(m-sən-k(q) -siniz-lər(lar))

فقط پسوندهای ضمیری هستند (آک دوروملو ضمیرلر)

که در درسهای بعدی انواع ضمیرها رو توضیح میدیم

دیلك اکلری - گرکلیک آکی:

این پسوند همیشه به بن فعل چسبیده و یا در بدنه فعل قرار میگیرد ، و بیانگر واجب (لازم) ، باید ، نیازمند) بودن فعل است:

۱- گرکلیک آکی نوع (۱):

پسوند واجب (لازم) نوع (۱):

* (Malı - məli)

-Məli برای افعال با صدای نازک (اینجه)

-Malı برای افعال با صدا ضخیم (قالین)

Almalı: al+ malı لازم به گرفتن

Getməli: get + məli لازم به رفتن

Görməli: gör + məli لازم به دیدن

Vurmalı: vur + malı لازم به زدن

Gəlməli: gəl + məli لازم به آمدن

Yıxmalı: yıx + malı لازم به انداختن

Solmalı: sol + malı لازم به فرسایش

Ağlamalı: ağla + malı لازم به گریه کردن

İnciməli: inci+ məli لازم به ناراحت شدن

Çürüməli: çürü + məli لازم به پوسیدن

Qurumalı: quru + malı لازم به خشکیدن

Saxlamalı: saxla + malı لازم به نگاهداشتن

Yeriməli: yeri + məli لازم به راه رفتن

Yürüməli: yürü + məli لازم به راه رفتن

Sürməli: sür + məli لازم به راندن

Qırılmalı: qırıl+malı لازم به بریده شدن

Ağlayın"ız : ağla + yın"ız ✓

Ağlasınlar : ağla + sınlar ✓

شخص اکلری:

◆ ۲- شخص اکی (پسوند شخص):

(اک دوروملو ضمیرلر : نام دیگر این

پسوندها ضمیرهایی هستند که حالت پسوندی

دارند و نقش ضمیر(شخص) را ایفا میکنند)

این پسوند بعد از ادات و پسوندهای زمان و

دیلک در فعل قرار میگیرند و بصورت چسبیده

در فعل نوشته میشوند ، و بیانگره شخصهای

ششگانه در فعل است: این پسوندهای شخص

در افعال بعد از پسوندهای زمانه گذشته نقلی ،

آینده ، حال، گسترده ، لازم، مقصد ، استفاده

میشوند:

☐(Əm - sən - ---- ik - sizin - lər)

Görürük : gör + ür + ük ✓

Alırıq : al + ır + ıq ✓

İncimişəm : inci + miş + əm ✓

Gəlmişən : gəl+ miş+ sən ✓

Baxıblar : bax + ıb + lar ✓

Gedibsiniz : get+ ıb + sizin ✓

Görürəm : gör + ür + əm ✓

Atarıq : at+ ar + ıq ✓

Gedirlər : get + ır + lər ✓

Gəlməliyəm: gəl + məli + y"əm ✓

Alıbsan : al + ıb + san ✓

پسوندهای شخص در گونه هایی از افعال کوتاه

تر از این هم هستند معمولاً بعد از پسوندهای

گذشته شهودی و دیلک-شرطی قرار میگیرند:

☐(M - n ----- k - niz(z) - lər)

Ağlasam: ağla + sa+ m ✓

Getsək : get + sə + k ✓

Varsaq : var + sa + q ✓

Gəlsəz =gəlsəniz :gəl + sə + niz (z)

✓

Getdim : get + di + m ✓

Get+ di + n ✓

Getdiniz : get + di + niz ✓

Baxdıq : bax + dı + q ✓

Alasınız : al + ası + sizin ✓

بگیرید

Alasıdırlar : al + ası + dırlar ✓

بگیرند

◆ چکیم اکلری(پسوند تصریفی)- فعل اکلری -

دیلک اکلری - امر اکی:

۲- امر اکی (sin-sinlər - in"iz) :

چند مثال با صرف تمام اشخاص فعل بیان

میکنیم تا به کلی با افعال امر آشنا بشیم.

☐ این پسوند در سوم شخصها به اضافه دوم

شخص جمع میباشد ، در اشخاص دیگر(بن یا

بدنه فعل + پسوندهای ضمیری) حالت

دستوری را ایفا میکند

Alım : al+ım ✓

Al : al ✓

Alsın: al + sın ✓

Alaq : al + aq ✓

Alın"ız : al + ın"ız ✓

Alsınlar : al+sınlar ✓

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Gəlim : gəl +im ✓

Gəl : gəl ✓

Gəlsin : gəl + sin ✓

Gələk : gəl + ək ✓

Gəlin"iz : gəl + in"iz ✓

Gəlsinlər : Gəl + sinlər ✓

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

اگر بن یا بدنه فعل به صدادار(مصوت)ها ختم شد

بصورت زیر میباشند:

İnciyim : inci+y"im ✓

İnci : İnci ✓

İncisin : inci + sin ✓

İnciyək : inci + y"ək ✓

İnciyin"iz : inci+ yin"iz ✓

İncisinlər : inci + sinlər ✓

Ağlayım : ağla +y"ım ✓

Ağla : ağla ✓

Ağlasın : ağla + sın ✓

Ağlayaq : ağla +y"aq ✓

Gəlməmişən : gəl+ mə +
miş+sən ✓
Baxmayıblar : bax +ma+ y"ib + lar
✓
Getməyibsiniz: get+mə+yib+siniz ✓
Atmariq (Atmayariq): at+ma+y"ar+
q ✓
Gəlməməliyəm: gəl+mə+məli+y"əm
✓
Almayıbsan : al+ mə+ y"ib + san ✓
Ağlamasam: ağla + mə+ sa+ m ✓
Getməsək : get + mə + sə + k ✓
Varmasaq : var + mə + sa + q ✓
Gəlməsəz =: gəl + mə + sə + z ✓
Getmədin : Get+ mə+ di + n ✓
Getmədiniz : get + mə + di + niz ✓
Baxmadıq : bax + mə + dı + q ✓
Yazmadılar : yaz + mə + dı + lar ✓
Yazmasan : yaz + mə + sa + n
Yazmasalar : yaz + mə + sa + lar ✓
Almayaq : al + mə + y"a + q ✓
Görmədin : gör + mə + di + n ✓
Baxmır (baxmayır) : bax + mə
+y"ir ✓
Görmərik (görməyərək): gör+mə
+y"ər+ik ✓

Görmürük (görməyirik): gör
+mə+y"ir+ik ✓

❖ چکیم اکلری (پسوند تصریفی) - فعل اکلری -
گئینیش زامانین اولومسوزلوق آکی (پسونده
نفی (منفی) زمان گسترده:

❖ این پسوند فقط بعد از بن و بدنه فعل آمده و
بصورت چسبیده قرار میگیرد،
وبیانگر نفی (منفی) ، بازدارنده در فعل است
❖ توجه داشته باشید در کل این پسوند در
افعال فقط بعضی از شخصیهای افعال زمان
گسترده (گئینیش زمان) را منفی میکند.

☐ (maz - məz)

در واژگان با صدای نازک (اینجه) : məz
در واژگان با صدای ضخیم (قالینmaz) :

Yazdılar : yaz + dı + lar ✓
Yazsan : yaz + sa + n
Yazsalar : yaz + sa + lar ✓
Alaq : al + a + q ✓
Gördün : gör + dü + n ✓
خلاصه ای از پسوندهای ضمیری که همان نقش
ضمیرهای ششگانه را ایفا میکنند:
Mən → əm- am \ m
Sən → sən - san \ n
O → -----
Biz → ük-ik- iq-uq \ k-q
Siz → sizin-sınız-sünüz- sunuz \ niz
\ z
Onlar → lar-lər \ lar-lər
اولومسوزلوق آکی (پسونده نفی (منفی):

این پسوند فقط بعد از بن و بدنه فعل بصورت
چسبیده قرار میگیرد، و بیانگر نفی (منفی) ،
بازدارنده در فعل است

☐ (ma - mə)

در واژگان با صدای نازک (اینجه) : mə
در واژگان با صدای ضخیم (قالینma) :

Alma : al+ma ✓
Getmə : get + mə ✓
Görmə : gör + mə ✓
Vurma : vur + mə ✓
Gəlmə : gəl + mə ✓
Yıxma : yıx + mə ✓
Solma : sol + mə ✓
Ağlama : ağla + mə ✓
İncimə : inci+ mə ✓
Çürümə : çürü + mə ✓
Quruma : quru + mə ✓
Saxlama : saxla + mə ✓
Yürümə : yürü + mə ✓
Yerimə : yeri + mə ✓

چند مثال در افعال بزرگتر:

Almariq (Almayariq): al+
mə+y"ar+iq ✓
İnciməmişəm: inci+mə+miş+əm ✓

Ovurd-ord : لپ ، گونه

Üz : صورت

Ağız : دهان

Əng-çənə : چونه

Əng : قسمت پایین چونه

Çənə : قسمت بالای چونه

Boyun : گردن

Bilək : مَچ

Gövdə-əyin : تن ، بدن

Çiyin - omuz : شانه

Barmaq : انگشت

Dirşək : آرنج دست

Qol : (بازو)دست

Əl : دست

Qarın : شکم

Diz : زانو

Qıç : پا

Ayaq : پا

Daban : پاشنه

❖ تورکجه فعل چکیمی (صرف افعال ترکی):

Feilin çəkimi - Sadə İndiki zaman (olumlu) :

*صرف فعل - زمان حال ساده (مثبت):

◆ Alıram : al + ır + am ✓

◆ Alırsan : al + ır + san ✓

◆ Alır : al + ır ✓

◆ Alırıq : al + ır + ıq ✓

◆ Alırsınız : al + ır + sınız ✓

◆ Alırlar : al + ır + lar ✓

QAYNAQ :@ anadili-qazvin

1401 - اردیبهشت 2022) خدافهرین 205 - اردیبهشت 1401

افعال منفی زمان گسترده (گٹنیش زمان):

Almaz : al+ maz ✓

Getməz : get + məz ✓

Görməz : gör + məz ✓

Vurmaz : vur + maz ✓

Gəlməz : gəl + məz ✓

Yıxmaz : yix + maz ✓

Solmaz : sol + maz ✓

Ağlamaz : ağla + maz ✓

İnciməz : inci+ məz ✓

Çürüməz : çürü + məz ✓

Qurumaz : quru + maz ✓

Saxlamaz : saxla + maz ✓

Yürüməz : yürü + məz ✓

Yeriməz : yeri + məz ✓

چند مثال در افعال بزرگتر:

Almazsan : al+maz + san ✓

Getməzsizniz : get+ məz +sizin✓

Görməzlər : gör + məz + lər ✓

Vurmazmış : vur + maz + mış✓

Gəlməzdim : gəl + məz + mış✓

Yıxmazdınız : yix + maz + dınız✓

Solmazdı : sol + maz + dı ✓

Ağlamazdıq : ağla + maz + dıq ✓

İnciməzsən : inci+ məz + sən ✓

Çürüməzlər : çürü + məz + lər ✓

Qurumazmış :quru+maz+mış✓

Yürüməzsizniz : yürü+ məz+ sizin✓

Saxlamazmışam : saxla + maz +

mış+ am ✓

Saç - tük : مو

Alın : پیشانی

Baş : سر

Burun : بینی

Göz : چشم

Qaş : ابرو

Qulaq : گوش

Yanaq : لپ ، گونه

اورتا عصر لر غربی آوروپا مدنیتی

Orta əsrlər qərbi avropa mədəniyyəti

Nəriman Həsənzadə

برگردان: دکتر حسین شرقی دره جک

۱۵۰۰- جو ایله بو تئرمینی هومانستلر ایشله دنده، آرتیق " اورتا عصرلری " آنتیک دؤورون " قیزیل عصری " ندن مین ایلیکلر آییپردی. بو دؤور غربی آروپادا فئودالیزمین یارانماسی، انکشافی و داغیلماسی کیمی سنجیلندیلیر. آروپانین حیات طرزینده کی دیشیکلیکلر، ایلجه ده اورتا عصرلر مدنیتی شهرلرین یارانماسی ایله علاقه دار اولموشدور. آروپانین بیر چوخ اولکه لرینده اهالیسینین سایى یگىرمى مینی کئچن ایری شهرلر میدانا گلیردی.

" بشر تاریخی انسان معنویاتی نین، قلبین مرکب، زنگین و رنگین حیاتی نین بو درجه عیانی، دوروست، ظریف و تا ۴۰۰۰ ییر شکیلده افکاره سینتی وئرن تک-تک صنعتکارلار تانیییر کی، فضولی بونلارین ییرینجیلریندیر... رنسانس دؤورونون، بؤیوک صنعتین بؤیوک اوغلوردور "

میر جلال

® اینکوویزیسیا زامانی آروپانین مدنیّت مرکز لریندن اولان اسپانیادا ۳۰,۰۰۰ آدم تونقالدا یاندیریلیمیشدیر.

® واتیکان قالیلئییه یالینیز ۱۹۹۲-جی ایله - اؤلوموندن ۳۵۰ ایل سونرا برات وئرمیشدیر.

® بؤیوک چین سدی نین اینشاسی واختی اؤلنلرین میتینی دیوارلارا هؤرموشلر.

® ۱۳- عصرین گؤرکملی انگیلیس عالیمی روجئر بئکون عقلی و تجربه نی ایدراکین اساس مئتودو حساب آندیردی.

" اورتا عصرلر " تئرمینی غربی آروپادا مسیحلیغین گئنیش یاییلدیغی دؤوره تصادف آندیر.

۱۱-۱۰ عصرلرده غربی آروپا اولکه لرینده بوتون مکتبلر پروقراملار ترتیب آندیر، طلبه لری اؤزلری سئچیب گؤتوروردولر. اساس وظیفه راهبلر یئتیشدیرمک ایدی؛ اولارین تعلیم-تربیه سیله مشغول اولوردولار کی، گله جکده کیلسه یه خدمت ائتسینلر. کیلسه مکتبلرینده آنتیک دؤوردن قالان: قرامماتیکا، ریتوریکا، منطق، جبر، هندسه، آسترونومییا، موسیقی کیمی علملری ده تدریس آندیردیلر. طبیعییدیر کی، بو فنلر کیلسه اساسنامه لرینه او یغون شکیلده آپاریلیردی.

کوبار دایره لرینه منسوب مکتبلر ده فعالیت گؤستریردی کی، بورادا تحصیل آلان گنجلره وئرلن تعلیم-تربیه کیلسه کارئراسی گودوردو. ۱۵۰

۱۲۰۰- جو ایله پاریس اونیوئرسیتتی، ۱۳- عصرده اینگیلترده اوکسفورد و کئمبریج اونیوئرسیتتلری آچیلیمیشدی. ۱۵ عصرین سونلارینا یاخین آروپادا ۶۵ اونیوئرسیتت فعالیت گؤستریردی کی، اولاردا دا محاضره لر لاتین دیلینده آپاریلیردی.

بئله بیر واختدا یئنی، یئرئتییک دینی تعلیم یارانندی. بو تعلیمه گۆره، عیسی پیغمبر ده، مقدس مریم آنا دا الهی وارلیق دئییل، عادی بشر دیرلر، اونلار دا انسانلار کیمی دوغولور، یاشاییر و اولومه محکومدورلار.^{۱۵۲}

دین خادیملری ایسه بو تعلیمی بدعتچیلیک، کفر، جفنگییات، دؤنوکلوک کیمی قیمتلندیریردیلر. روما کاتولیک کیلسه سی تکیدله ایناندرماق استه ییردی کی، انسانلارین داخلینده شیطان وار، بو شیطان قادینلاردا خصوصیله یئرلی-یاتاقلی قرار توتوب و اونلاری شر ایشلر گۆرمه یه وادار ائدیر. قادینلاری بو شردن آنجاق کیلسه لر خیلاص ائده بیلر. بو مقصدله ده عیسی پیغمبرین آدی ایله کیلسه محکمه لری قورولور، اولوم جزالاری کسلیردی.

Roma katolik

علم و تحصیلین بئله انکشافی مدنیتین بوتون ساحه لرینده اؤزونو گؤستریردی. بونونلا یاناشی، مسیحیت تکیدله اؤیره دیردی کی، انسان طبیعتی اعتباریله ضعیفدیر، گوناھ ایشلتمه یه ملیدیر؛ بو ناقیضلیکدن او، آنجاق کیلسه لرین کؤمگیله خیلاص اولما بیلر. بئله لیکله، فئودال جمعیتلرینه تاثیر گئت-گئده گوجلنن مسیح کیلسه لری، اصلینده، اونلاری اداره ائتمه یه چالیشیردیلار.

رومادا باش کئشیشلر اؤزلرینی " پاپا " اعلان ائتمیشدیلر، بونون دا سیاسی فونکسیالاری وار ایدی. بوتون بونلار اونونلا نتیجه لندی کی، غربی روما کاتولیک و شرقی - یونان پراووسلاو کیلسه لری آراسیندا دنیا مسیحیت عالمینه رهبرلیک ادعاسی اوستونده ضیدیت باریشماز خاراكتتر آلدی.

دنیا مسیح کیلسه لرینده مختلف اساسنامه لر قبول ائدیلدی. لاکین دینه اینام رمزی کیمی قبول ائدیلن اساسنامه بوتون مسیحلار اوچون مجبوری ائلان اولوندو. بو خریستان تعلیمی نین اساس مدعالاری بئلیدی: عیسی پیغمبرین یئنیدن دیریلمه سینه، اونون اولو دیریلتمه سینه اینام و اوچ صیفتده بیرلشمیش الله اوبرازی نین اولماسی. بو، بئله ایضاح اولونوردو کی، هر اوچ صیفتده الله واحیددیر: دنیانی یارادان الله - آتا، بوتون گناهلاری باغیشلايان عیسی پیغمبر، یعنی الله اوغول و الله مقدس روح (اوچ اوقنوم). بونلارین هر اوچو برابر دی و بیر-بیرینی تاماملاییر.^{۱۵۱}

اورتا عصرلرده آوروپا مدنیتهنده اینکویزیسیا (لاتین دیلینده آختاریش، تحقیقات، تعقیب دئمکدیر)، یعنی گیزلی تعقیبلر مرحله سی (۱۳-عصر) باشلاندى و علم خادملى، یارادیجی ضیالیلار، قاباقجیل دوشونجه صاحبلىری آغیر جزالارا معروض قالدیلار.

اینکویزیسیا (اصلاحاتا دوزومسوزلوک) زامانى آوروپانین

مدنیت مرکز لریندن اولان اسپانیادا ۳۰,۰۰۰ آدم تونقالدا یاندریلیمیشدیر.

اینکویزیسیا آوروپانین بیر سیرا اولکه لرینده گئنیش یایلمیشدی. ۱۴۰۱-جی ایله پراقا اونیورسیتتی نین پروفیسورو، سونرالار ایسه فلسفه فاکولته سی نین دئکانی یان قوس کیلسه لرین صاحب چیخدیغی تورپاقلارا یئنیند باخیلماسینی و ایصلاحاتلار کئچیریلیمسینی تکیده طلب ائدیگینه گوره حبس ائدلمیش، ۱۴۱۵-جی ایله کئشیشلرین فیتواسی ایله بیدتچی کیمی اوددا یاندریلیمیشدیر.^{۱۵۲}

محکوم اولونانلاردان نینکی گناهلارینی بونونا آلماسینی، هم ده خفه لیک ائدیپ، باشقاسینا بؤهتان آتماسینی، اوزونه دورماسینی طلب ائدیردیله.

روما کاتولیک کیلسه سی نین استه دیگینی دئمه ین، اؤز عقلی، ذکاسی ایله سئچیلن شخصیتلری الله ین دوشمنی کیمی قلمه وئریر و اولنلارین انسان جیلدینده دنیا یا گلدیگینی، اصلینده ایسه، " ایبلیس "، " شیطان "، " جادوگر " اولدوغونو " ثبوت ایتتیرمکه " اوددا یاندریردیله. ایتالیان فیلسوفو، شاعری و دراماتورقو جوردانو برونو (۱۶۰۰-۱۵۴۸) اوکسفورد اونیورسیتتینده کی دیسکوسسیا زامانی یئرین گونش اطرافیندا فیرجوردانو برونو (۱۵۴۸-۱۶۰۰) هلند فیلسوفو و سیاسی عقیده سینه گوره

۱۶۰۰-جو ایله خادمی سپینوزا باروخ تونقالدا یاندریلیمیشدیر (بئئندیکت) ۱۶۵۶-جی ایله عقیده سینه گوره یهودی اجتماعیتی طرفیندن لنتلنمیش و جمعیتدن قووولموشدور یان قوس فیکریندن دؤنمه دیگینه گوره ۱۴۱۵-جی ایله تونقالدا یاندریلیمیشدیر

لانماسی باره ده کوپترنیک نظریه سی نین تحلیلینی وئردیگینه و عقیده سیندن دؤنمه دیگینه گوره ایتالیادا حبس اولونموش، دؤنوک کیمی محاکمه اولوناراق، روما زیندانینا سالینمیشدیر. اونا رسمی شکلده اولوم جزاسی کسيلمیش، آغزینی تیخاجلا یوموب ۱۶۰۰-جو ایل فئورالین ۱۷-ده تونقالدا یاندریمیشلار.^{۱۵۳}

ایتالیان فیزیکی و آسترونومو گالیله ده (۱۵۶۴-۱۶۴۲) " قاتی دؤنوکلر " سیراسیندا محکوم ائدیلیمیش، عمرونون سون سککیز ایلینی حبسخانادا کئچیریمیشدیر. واتیکان گالیلیه یانلیز ۱۹۹۲-جی ایله، اولوموندن ۳۵۰ ایل سونرا برات وئرمیشدیر.^{۱۵۴}

روما کاتولیک و پراووسلاو کیلسه لری بیر-بیرینی بئلجه تعقیب ائتمیش، اصلینده ایسه، مسیح مسیحی قیرمیشدیر.

بونون باشقا بیر آنالوقونو بیز تورکیه، آذربایجان و ایران تاریخینده سنی-شیعه مسله سینده گؤروروک.

علمین و صنعتین مختلف ساحه لری آوروپا اولکه لرینده انکشاف ائدیلمیشدی.

هله ۱۰-۱۱ عصرلرده اسپانیانین عالی مکتبلرینده فلسفه، جبر، فیزیکا، آسترونومییا، طب، حقوق، مسلمان الهیات علمی تدریس ائدیلمیشدی. غربی آروپادان، یاخین و اورتا آسیادان گلیب اورادا تحصیل آلیردیلار.

۱۳- عصرین گۆرکملی اونیوئرسیتتت عالیمی، ملیتجه اینگیلیس روجئر بئکون کیلسه نفوذلولارینی دئییل، عقلی و تجروبه نی ایدراکین اساس متدو حساب ائدیلمیشدی.

اورتا عصرلرده آوروپا مدنیتی نین آپاریجی ساحه لریندن بیر علمی تدقیقاتلارلا یاناشی، ادبیات اولموشدور.

فرانسیز خالقی نین ادبی آبیده لریندن اولان " رولاند نغمه لری " نده بؤیوک کارلین اسپانیایا حربی یوروشلری زامانی قراف رولاندین گؤستردیگی قهرمانلیقلار و مردلیکله هلاک اولماسی اؤز عکسینی تاپمیشدیر.

" نوبلوق حقیندا نغمه لر " اثرینده و عصرین اووللرینده بورقوندییا کرالیگی ایله هونلار آراسیندا باش وئرن دؤیوش صحنه لری تصویر ائدیلمیش. بو ائپوس آلمان خالقی نین ۱۲-۱۳ عصرلرده یاراتدیگی ان گوجلو ادبی آبیده لردن سایلیلمیش.

بیزانسیا و کونستانتینوپولدا (استانبول) مقدس صوفییا کیلسه سی نین تیکیلمه سی، موزایک ناخیشلارین و قبه لرین یارانماسی، آلمانیا، فرانسادا، اینگیلتره ده قوتیک اوسلوبدا معمارلیغین انکشافی - سونسوز انشات میدانلاری نین، شهرسالما پرنسیپلری نین یئنی-یئنی دینی-فلسفی دنیاگؤرؤشلرین فورمالاشماسیندان خبر وئیردی.

روس چاری ۱- پیوتر ۱۷۲۵-جی ایله یازدیگی وصیتینده بو قارداش قیرغینلارینی مسیحلارین الینده " کسکین سلاح، باسیلماز اوردو " کیمی قیمتلندیرمیشدی.^{۱۵۵}

روس چاری توصیه ائدیلمیش کی، بو سلاحدان و اوردودان استفاده ائده رک، " ...همیشه تورکیه ایله ایران آراسیندا فیتنه-فساد یاراتماق لازیمدیر " ^{۱۵۶} هله تاریخ قدر کی دؤورلردن بری آزیغینلاشمیش دولت باشچیلاری، دیکتاتورلار، سونراکی زامانلاردا ایسه روما کاتولیک و پرواوسلاو کیلسه لری نین باش کئیشیلری کیمی دین خادمی علمی، مدنیتن انکشافینا همیشه مانع چیلیک تورتیمیش، آزاد، یارادیجی فکری انسانلاری محو ائتمیشلر.

م.ا. ۲۲۱-جی ایله چینده حاکیمیتی اله آلان تسین شیخوآندی " کتابلاری تونقاللار، عالیملری خندکلره! " شاعرینی ایره لی سورموش و کتابلاری، ائلجه ده دیرلی آداملاری گیزله دنلری انشاسینا باشلادیگی بؤیوک چین سدی نین تیکینتیسینده ایشله مه یه گؤندرمیش، تیکینتی زامانی اؤلنلرین میتینی دیوارلارا هؤردورموشدور..

م.ا. ۴-۵ عصرلرده قدیم آسسوریا دولتینده چارلار اسیرلرین دیرلرینی بوغازیندان قوپارمیش، دیری-دیری دیرلرینی سویدورموش، یاندیرمیش، تیکه-تیکه دوغراتمیش و گیل لؤوحه لر اوزرینده فخرله خاطرله یازیلاری قویوب گنتمیشلر.^{۱۵۷}

۱۳-عصرده آروپادا باشلانان اینکویزیسیا اسپانیادا خصوصی دئکرتله یالنیز ۱۸۳۴-جو ایله قاداغان ائدیلمیشدیر.^{۱۵۸}

لنین " حکمرانلیغی نین ائله ایلك گونلریندن - ۱۹۲۰-جی ایل آپرئلین ۲۹-دان، آذربایجانین چیچکلنمه سی نامینه ایشله یه بیله جک کسلرین هامیسینی آرادان گؤتورمک خطینی حیاتا کئچیرمه یه باشلادی " ^{۱۵۹}

بوتون بو مشقتلره و اولوم جزالارینا باخمایاراق، خالقلار اؤز مدنی ایرثینی قورویوب ساخلا یا بیلیر،

می شمارد یا مشهور نیستند بخواند. از کجا بدانند که روزی آنها نیز مشهور خواهند شد.

متانت با آنکه کتاب شعرش کم حجم بود ولی موضوعات مختلفی را احاطه می کرد. نام کتاب او در بالهای آرزو بود. او در این کتاب از محبت و عشق تمیز، از عشق به وطن غیرت و مردانگی فرزندان وطن نوشته بود. محبت و وطن را لوکوموتیو اشعار خود قرار داده بود. در کتاب او دو بیتی، قوشما، گرایلی و شعر نو در یکجا جمع شده بود. شعرهایش خواندنی و روان بود مثل آب در روح آدم جاری می شد و خواننده را به دنبال خودش می کشید. شعرهایش قابل درک بود. مصراعهایش روان افکار شعری اش آشکار بود.

او از کلمات قلمبه سلمبه استفاده نکرده بود. اشعارش مانند داستانی شیرین خواندنی بود. چون با یک صمیمیت خاص سروده شده بود. هر جا که مصیبت هست صافی و صداقت نیز توام با حقیقت در آنجاست. در شعرهای شیرین این خانم هم نوتهای درد و هم نوتهای شادی یکجا با هم بودند. او هیچ یک از اسرار خود را از خواننده اش پنهان نکرده بود. در شعری بنام ای قهرمانان من که ماهیت شعر وطن دوستی بود مردان وطن را برای حفاظت از وطن اینچنین صدا می زند:

آه و ناله وطن را تحمل نکنید

گوش دهید به فریاد خواهران و مادران

نشان درد برزنید بر سینه دشمن

کجایید ای قهرمانان من

موضوع مادر یک موضوع جهانی است. یک حس ظریف، ضعیف در درون احساسات هر کس است. هر شاعر ای نویسنده ای می تواند تا دلش می خواهد برای مادر بنویسد.

شعر مادر متانت خانم نیز بر خاسته از درون احساسات او بود که بعنوان هدیه کوچک به مادرش ارمغان آورده بود. به مادری که از غصه فرزند کمرش خم شده. زلفهایش سفید شده و زود هنگام پیر شده بود.

سرگذشتهای عجیب

سلاطین احمدلی

ترجمه: حسین شرقی دره جک

انسان موجود عجیبی است. تفکر انسان همانند

ساختارش پیچیده و مبهم است. گاهی اوقات انسان آنچه در اطرافش است را نمی تواند ببیند و در جاهای دیگر دنبال خوشبختی خود می گردد. به گفته شاعری «بخت دم در سرپا ایستاده است»

این گفته را در مورد نویسنده ها و شاعران نیز می شود گفت. در یک مراسمی خانمی خوش سیما بنام متانت، نگاه متینی به من انداخت و کتاب تازه چاپ شده اش را به من تقدیم کرد. من با ممنونیت کتاب را از ایشان گرفتم. راستش اول فکر کردم یک کتاب شعر عادی است آوردم و در کتابخانه جای دادم.

یادم رفت این کتاب را بخوانم. روزی کتابخانه ام را مرتب می کردم. دوباره این کتاب را دیدم. وقتی به سیمای خندان عکس مولف نگریستم یک حس شرمساری به من دست داد. کتاب را برداشتم شروع کردم به ورق زدن. یک شعر دو شعر... خواندم. یکدفعه دیدم همه شعرهای کتاب را خوانده ام. این انسان بعضاً در جایی دیگر دنبال خوشبختی می گردد همیشه می خواهد آثار بزرگان ادبیات را بخواند، هیچ وقت فکر نمی کند ک اشعار آدمهایی را که کوچک

شاعره با حس بدبینی مرگ را می طلبد ولی یکدفعه سرش را بلند می کند و به اطرافش نگاه می کند. آنوقت خوب و بد را از همدیگر تمیز می دهد. آدمهایی را که در طول زندگی خود می بیند به قضاوت می نشیند. بعضی ها بدبخت، فقیر، برخی نیز جاهل و رذیل، برخی دیگر نیز از راه بدر که درباره آنها شعری بنام دلم به حالشان می سوزد می نویسد:

خوب و بد را از هم تمیز باید دهم
زندگی را برای نادان حرام بهم
پست و پست فطرت را خزان می شمارم
دلم به حال ترسوها می سوزد

از شعرهای شاعره این حس به آدم دست میدهد که او از کسانی که دوستشان داشته است خوبی ندیده است. گرچه او آنها را دیوانه وار دوست داشته ولی از آنها بدی دیده است. برای همین یکه خورده و به کام آتش درون خود مغلوب شده. شاید هم خیانت در عشق او یک تصادف است.

شاید بتوان آن را بخشید و به راحتی از آن گذشت. این بدین معما نیست که ما نسبت به هم لاقید باشیم. اینجاست که فاجعه بار می شود. اگر مرد حسوب و سیاه قلب باشد چه بد است که لاقید بودنش همان اندازه رذالت است.

نگاههای ناتنیت خسته ام کرده
بازهم من ترا درک نمی کنم
چه کنم که دوستم داشته باشی
نگاههای بیگانه شده دوباره
آتش جان شود.

متانت به گردش دوران مات و مبهوت می نگرد. حرف و حدیثهایی که می شوند، دروغهایی که باخنده گفته می شود حقایقی که با صمیم قلب همراهی نمی کند از آنها متنفر می شود.

او معتقد است که کار دنیا به خاطر همین بی لیاقتی های بشر درست شدنی نیست. شعری که در پایین خواهید خواند از اشعار این شاعره است که انسان را به یاد شاعر بزرگ محمد آراز می اندازد:

آرزوهای خود را در تلاقی آرزوهایت یافتم
جان خود را در اندرون جان تو یافتم
کنون که در بستر بیماری یافتم
ای مادرم چرا زودتر از زمان فوتوده ای
هرکسی اگر اختیارش در دست خودش بود چه خوب بود. آدم مادرش را برای مردن که هیچ چی برای بیمار شدن نیز مجال نمی داد.

مادر در هر سنی باشد مادر است. داشتن مادر دنیای دیگری است. به آدم شادابی و جوانی می دهد. در هر سنی باشی در مقابل او بچه ای شلوغ هستی. وقتی مادری از دنیا می رود فرزندان او به اندازه همان مادر پیر می شود.

زندگی متانت خانم پر از آشوبها بوده. این حس را می توان از اشعارش درک کرد. شاعره ای که گاه غمگین و گاه شادمان و بزرگترین تکیه گاهش فرزندانش است. پسرانش بالهای مادر محسوب می شوند. او در شعر کمال من چنین می گوید:

آرزو و خواسته هایم تویی در این دنیا
ای قلب تپنده مهربان من
پشت و پناهم در روزهای سردم
گرانیهاتر از لعل و درم کمالم

ضرب المثل است که می گوید دختر زینت بخش خانه، پسر زینت بخش بیرون خانه است. مادر در این شعر فرزند خودش را تکیه گاه می داند. درست است فرزند خوب زینت بخش مادر است موجب آسایش روح و روان اوست.

شاعره هر از گاهی درونگرا می شود. مردن را از زنده بودن بیشتر می طلبد. هیچوقت فکر نمی کند که این دنیا و زندگی گاهی اوقات با غم و غصیه هایش نیز زیباست. اگر غم و غصه ای را نچشیده ای قدر شادمانی را نخواهی دانست.

غصه و غم شده نصیبم
برتافته وجودم افکار مکرر
هر صبح و سحر جان بدر می شود
گویم مردن بهتر ز زنده بودن

شاعر مرحوم نصرت کسمنلی گفته است : « گر می
خواهد برود بگذار بی بهانه رود »
ای متانت عشق سعادت نیست
هر خواستن و احساس نیز محبت نیست
بلکه تصادف است و خیانت نیست
اکنون پشیمانم و دوست نخواهم داشت
بالتر از این جوابی نیست. مولف خود به همه چیز
جواب داده است و هم تصمیم گرفته است :
مثل اینکه رعدی از ابرها بگذشت
من نیز ترا دوست نخواهم داشت
عشقم از محبتت یک آن شد فارغ
گر خواهی دانی من ترا دوست نخواهم داشت
همانطور که متانت بعضی اوقات از دوستهایش قهر
می کند گاهی نیز با دنیای خودش نیز قهر می کند. از
ناجانوردانگی دنیا و درد و اندوهی که به او داده است
به خداوند گله و زاری می کند. او به خدا می گوید که
نمی خواهد کارهای نقصان دار را ببیند :
گذاشته روبرویم قلابی
یاد گرفته است انداختن در تور را
چرا من اینقدر تحقیر شوم
من از دنیا این را نمی خواهم
شاعره خود معلم فیزیک است. یعنی علم او راجع به علوم
دقیق محسوب می شود ولی شعرهایش کمتر از شعر
شعرای مشهور نیست. هیجان انگیز و خواندنی است.
درست است که گاهی دچار بدبینی می شود.
این نیز از نحوه زندگی او حاصل می شود ولی من می
خواستم که بدین گونه در آتش بی وفایان نسوزد. خودش
را تکان دهد و از این گرداب نجات پیدا کند. دوباره به
اطراف خودش نگاه کند آنوقت خواهد دید که دنیا تنها
عبارت از نامردان، خیانت کاران و آدمهای بد نیست.
هرآنقدر که در دنیا آدمهای بد است آدمهای خوب نیز
وجود دارد.
همین دوتا فرزندش را نگاه کند و بامزگی نوه هایش را
درک کند. خود دنیای دیگری خواهد بود. من کتاب جدید
او را تبریک می گویم امیدوارم شعرهای جدیدش را در
آینده نزدیک بخوانیم.

دنیا درست نمی شود که نمی شود ای بابا
هرگه در این دنیای پر راز و رمز بنگرد
گر جاریست رودها و چشمه ها
گر نادان کمر ز طلا بر کمر بندد
بازهم کار دنیا درست نمی شود
گاهی اوقات زن را مخلوق ضعیف می دانند. ولی من
با این موضوع موافق نیستم. اگر صحبت از زور
فیزیکی است مردها نیز خیلی چیزها را نمی توانند. نه
اگر صحبت از زور معنویست به اعتقاد من زنان خیلی
خیلی بیشتر از مردان زورمندترند. بسیاری از کارهایی
که در زندگی روزمره و زندگی اجتماعی مانند کارهای
خانه، کارهای فرزندان و دیگر امورات معیشتی خانمها
کارهایشان را بهتر از مردان انجام می دهند.
لازم است بگویم خانمهایی که اراده محکم و قوی
دارند از عهده همه کارها برمی آیند. متانت خانم نیز
جزء این افراد می باشد. معشوقه اش که متانت او را
اندازه دنیا دوست داشته از یک حرف او رنجیده و او را
ترک کرده است. یار خود را در گرداب عظیم زندگی
تنها گذاشته است. شاعره بعد از کمی اندیشیدن
چنین تصمیم می گیرد که سوگلی خود را برای
همیشه از قلب خود پاک کند.
در میان سختیها رهایی کردی
در میان درد و غم غرقم کردی
با غم و غصه گشتم خانه او ویرانه را
عشق بدون محبت چه لازم برایم
شاعره هراز گاهی نیز ملایم تر می شود و می خواهد
با یارش آشتی کند :

همچو رعد و برق برزنم آسمان پیش تو آیم
گویم آنوقت بینی مرا چه حسی فرا گیرد ترا
بگردم دور گردنت همچون مار افعی گیرم جان
فریاد زنی و گویم چه بلایی آری سرم
چکار خواهد کرد سوگلی اش؟ پشت سر کسی که
رفته است گریه نمی کنم. آنان که رفتند قابل التماس
نیستند. آنان که می روند نباید مقابلشان وایستاد.

اتوبوسلا یول گئتدیکن سونرا، قونشو اۆلکه نین لیمان شهرینه گلیب چیخدی. بلیط آلیب گمییه میندی. ایلک گونو، دئمک اولار کی، اؤز کایوتوندا کئچیردی. سفری نین نئجه کئچدیگینی خیالیندا گۆتور-قوی ائندی. هر شئی نظرده توتدوغو کیمی اولمشدو...

ایستحصالاتی یاخشی تشکیل ائتدیگینه گۆره کئچن ایل اونو بین الخالق مسابقه نین قالیبی سئچمیشدیلر. قیزیل مئداللا تلطیف اولونمشدو. ایندی، بودور، پاریس اوزاقدا، چوخ اوزاقدا قالسا دا، پارپار پاریلدایان قیزیل مئدال الینده ایدی! تلطیف سندلرینه گۆز گزیدیدی. آرادا ایستهدی مئدالی دؤشونه تاختیب، آینادا باخسین ... اؤزونه گولمگی توتدو. قایتاریب یئرینه- قوتویا قویدو.

اولسا-اولسا، بیر گونلوک یولو قالیردی. اما بو بیرگونلوک یول ضیا معلم اوچون بیر ایلیک یول کیمی گۆرونوردو. او، استحصالات آدامی ایدی، هم ده، نه قدر استحصالات آدامی ایدیه، ائله بیر او قدر ده، هله بلکه اوندان دا چوخ عایله آدامی ایدی.

اورتا مکتبی آروادی گولزرله بیر یئرده اوخومشدولار. بیر- بیرلرینه ایستی مناسبتلری ده ائله همین وقتلاردان یارانمیشدی. گله جک طالعلری حقیقنده بیر- بیرلرینه هئج نه دئمه لر ده، گولزر گلن ائلچیلری گئری قایتارمیش، داخیلی بیر ایناملا ضیا معلمین یولونو گۆزله میشدی. ضیا معلم ده گولزردن هئج بیر ود آلماسا دا، اونون گۆزلی نین درینلیگینه یاتان صداقتی آپایدین گۆرمشدو. ضیا معلم عایله قورماقدا بیر آز گئجیکمیشدی. تای-توشلاری بیر-بیر ائوله نیب سرادان چیخسالار دا، او تلمسه میشدی. نهایت، اسپیرانتورانی قورتاریب، استحصالاتا گلندن، اؤزو ایشله ییب مأواجیب آلاندان سونرا آناسی نین تاکیدلی طلبلرینه راضیلیق وئرمیش و «اونا اؤزون کیمی ایسته بیرسن سئج» دئمیشدی. آناسی دا گولزردن باشقا بیرسی نین آدینی چکمه میشدی. اصلینده، ضیا معلم یاخشی بیلیردی کی، آناسی کیمی سئچه جک. گولزرله ضیا معلمین ائولیلیگی

یوخو YUXU

Hüseynbala mirələm

حسین بالا میراعلم

خالق یازیجیسی آنارا

ضیا معلم خدمتی اعزامیتدن قایدیردی. اما، یولون اوزون اولماسینا باخمایرد بولو، ندنسه، طیاره ایله اوچماق ایستمیردی. حس ائیدیردی کی، گرگین ایشدن سونرا برک یورولوب. اودور کی، سیاحت اوچون ان مرد بولولی یولو سئچدی. بیر- ایکی ساعات

یونگول یول چانتاسینا آلیب ییغدیغی قلیان آلتیلاری ستولا دوزدو. ناھار ائلهدی. سونرا اوزانیب دینجلدی. گه می نین آرامسیز، ضعیف لنگری اوشاق بئشیگینی خاطرلادیردی.

یاری یوخولو-یاری اوباق وضعیتینده فکر عمامانینا غرق اولدو. چوخدان یازماق ایسته دیگی قیدلری خیالینا گتیردی. ها ایستهدی قالخیب قلم و کاغذ چیخارسین، گوجو چاتمادی. اؤز-اؤزونه دوشوندو: یازماق عذابی لاپ بئتر ایشدی.

ضیا معلم بو عذابین گۆتور-قویوندایدی. هردن دوستلاری اونا دئییردیله: استحصالاتلا یازی-پوزو بیر یئره سیغمیر. بیر ده کی، یازی-پوزو کئچمیشده قالدی. ایندی کیمدی کتاب اوخویان؟ اصلینده ده، موسسه رهبری استحصالاتا اوستونلوک وئیر. گۆرورسن کی، کناردان دا کیمسه اونا جانینانانلیق ائدیر:

- آی قارداش، آت او قلمی، والله، آخیر کی، باشینا بلا اولاجاق بیر گون. سن ائله چوخدانین سؤز ائشیدنی دئییلسن.

باشقا بیر یسی اونون سؤزونه قووت وئیر:

- حیف دئییل استحصالات؟ تاپشیریغینی وئیرسن، هر کس ده اؤز ایشینی گۆرور. هر ساحه نین ده اؤز جوابده ی وار. آرا ساکتلشن کیمی کاتیبه چایینی دمله ییر. تلفنلارا جواب وئیر. خوشون گلمه یین آداما «یانیندا ایجلاسدير. بیر آزدان زنگ ائله یین»، قیرساققیز اولانا دا «علاقه ساخلا یین» دئییر. بیر سؤزله، خیرسیز زنگین بیری ده سنه چاتمیر. ظالم قیزی، ائله بیل، بو ساحه اوزره علمی ایش مدافعه ائدیب. کیمه نه دئمک لازیمدیر، هامیسینی یاخشی بیلیر. الله یئنی سیستئمی چیخارانین آتاسینا رحمت ائلسین. وظیفه پیلله لری ده کی، اؤز یئرینده. دیشدیکجه، یوخاری قالخدیقجا، روحون تزله نیر.

ضیا معلم او آداملاری نئجه باشا سالایدی کی، یازماق عذابی نین شیرینلیگینی دنیانین هئچ بیر نعمتی ایله مقایسه ائتمک اولماز. هردن آغیز-آغیزا وئرن

حیاتلاریندا غیری- عادی هئچ نه یاراتماسا دا، اونلارین اورکلرینده اولان معلوم بوشلوغو سیلمیشدی. اونلار بیر-بیرلرینی هئچ نده اتحام ائتمسه لر ده، هردن اؤتن آیلارا-ایللره قاییدیر، همین گونلرین حسرینی شیرین خاطرهلرله یاد ائدیردیله.

نهایت، ضیا معلمین ایلك اوغلو دنیا یا گلدی. اونا گنجلیگین ده ایتیردیگی آتاسی نین آدینی قویدو - فاریز. سونرا ایکینجی اوغلو اولدو. اونا دا ضیا معلم محاربه دن قاییتما یان عمیسی نین آدینی وئردی- فهمین. الله اوچون دئیک کی، بو اوشاقلار دوغولمامیشدان اونلارین آدلاری دوغولوردو. اونو دا دئیک کی، ارله-آرواد آراسیندا آد اوسته هئچ بیر سؤز-صحبت اولمردو. سونرا بیر مدت اوشاقلاری اولمادی. داها سونرا ضیا معلمین آناسی لاله زر خالا رحمته گئتدی...

ایکی ایل سونرا ضیا معلمین اوچونجو اوشاغی- قیزی دوغولدو.

گولزین تکلیفی ایله اوشاغین آدینی لاه لزر قویدولار. کندین آغزی گۆچکلری دئییردیله کی، اوشاغین آدینی آناسی نین آدینا یاراشدیریب قویوبلار. یعنی کی، گولزر، لاه لزر... ضیا معلم ایسه یاخشی بیلیردی کی، گولزر بو آدی قایناناسی نین خاطره سینه احتیرام کیمی قویوب. ضیا معلم یاخشی بیلیردی کی، او گولزری نئجه سئویسه، آناسی دا اونو ائله همین حسله سئویب، عزیزله ییب.

ضیا معلم قیزی لاله زری عایله دنیاسی نین لاله سی حساب ائدیردی. ایندی او وقت دهن خیلی کئچیب. لالزر عالی تحصیلی صنف معلمه سعیدیر. بؤیوک اوغلو فاریز حاکیمدیر، ایکینجی اوغلو فهمین ایسه حکیمدیر.

ضیا معلم بیلیردی کی، گولزر ده، اوغلانلاری دا، قیزی دا اونون یولونو گۆزله ییرلر. ضیا معلم بیلیردی کی، او عایله سی اوچون نئجه داریخیسا، آروادی، اوشاقلاری دا اونون اوچون ائله داریخیبلار.

یعنی ضیا معلمدن ۵-۱۰ یاش بۇیوک اولار. ائلبی اونلارین هر اوچوندن جاواندیر. ضیا معلم سفره یه باخدی. چاخیر بوتولکالاری... پئندیر-چۆرک، یونگول چرز لر. حس اولونوردو کی، دوستلار امکانلارینا و شاکرلرینه اویغون وقت اۆلدورورلر.

زاور ضیا معلمین ایلشمه سی اوچون صندلی چکدی. ضیا معلم دوشوندو کی، خطیر-حرمت اولماسایدی دا، زاور عالیجنابلیغینا بینان حکما اونو دعوت ائده جکدی. قدیر قوجالمیشدی. آنجاق قوجا ایسه دا، اؤتکمیلیگینی قورویوب ساخلامیشدی. زاور ظاهرا داها مدریک گۆرؤنوردو. حس اولونوردو کی، جاوانلیغی چوخدان کئچمیش اولسا دا، طراوتی قالیب. اونون حیاتدان دویدوغونو سئزمک اوچون پسیخولوق-فیلان اولماق لازیم دئییلدی.

- یاخشی، من خدمتی اعزامیتدن قایدیرام. بس بونلار؟ دئییه سن، بونلار غربتدن گلیرلر، - ضیا معلم دوشوندو- بو نوستالوژیادا غریبه خسته لیکدیر. بونا وطن حسرتی خسته لیگی ده دئییرلر. بو خسته لیگین علامت لرینی دقتلی آداملار تنز سئزیرلر، موصاحبیلرینین اوز-گۆزوندن، باخیشلاریندان... دوستلار گمییه مختلف وقتلاردا، آیری-آیری لیمانلاردا مینمیشدی لر. صحبت لریندن، بیر-بیرلرینه مناسبت لریندن حس اولونوردو کی، آرالاری کیفیت قدر آچیق دیر. هم ده بیر-بیرینه تیکانلی، ایهاملی سۆز دئمکدن ده چکینمیرلر.

الهی، انسان نه مرکب مخلوقدور! ایلرله وطندن کناردا اولاسان، وطنه دؤنمگین حسرتینی چکه سن، دوغما دیلینده دانیشان بیر کیمسه نین سسینی ائشیتمگین حسبتدینده اولاسان، هم ده ائله بو غربتدن وطنه دؤننده، «گزمه یه قریب اۆلکه، اۆلمه یه وطن یاخشی» سۆزونون یوشان عطیرلی سحرینین چکیم گتیردیگی یولدا گۆرؤش دویون کهنه سمسارلارلا (بلکه گۆرؤشنده قوجا قلاشیب اؤپوشوبلر ده، بلکه کۆوره لیبلر ده) ایندی نئچه گون بیر یئرده یول گله-گله کهنه پالان ایچی تۆکمه یه باشلا یاسان.

دوستلارین دلیلری ایله راضیلاشماق ایستسه ده، بو فکری تنز باشیندان قوووردو و اۆز-اۆزونه دئییردی: یوخ، قلیبندن کئچنلری کاغذا کۆچورورسن، ائله بیل کی، یونگوللشیرسن، چیگی نلریندن یوک گۆتورولور. یاخشی دئییلر کی، یازییا پوزو یوخدور. بیر ده گۆرورسن کی، بیر قیبر داشینا کۆچورولمش اوچ-بئش کلمه بعضا بیر خالقین تاریخینی اؤیرنمک اوچون آچار اولور. ائله ایسه، یازمالی اولدوقلاریم نییه بئینیمده چورومه لی، محو اولمالیدیر؟ اتحام قاریشیق دوشونجه لر ضیا معلمین اختیارینی الیندن آلمیشدی. هئچ یوخویا دا نئجه گئتدیگینی بیلمه دی...

اونا ائله گلیردی کی، اوزاقدا - سویون اوزونده بیر پیلکن وار. آداملار بو پیلکنله اوزویوخاری قالخیرلار. لاپ یوخاریداکی آدام پیلکنلرین باشینا چاتاندا، یئرینی آشاغیداکی توتوردو. آنجاق بو وقت یوخاریداکی یوخ اولوردو. آشاغیداکیلار اوچون بونون فرقی یوخ ایدی کی، او یوخاریداکی هارا گئتدی. هاوایا اوچدو، کولک اولدو، یاغیش اولوب یاغدی، بوخارلانیب بولودا قاریشیدی...

ضیا معلم اۆزو، دئییه سن، سویون اوستونده اولانلاردان بیرینین آرخاسیندا ایدی... یوخ، بو کی، گمی-رستوران دیر. هه ده، گمی رستوران... بیر آز ایره لی گئتسه، بیندیگی بیر ماسانین آرخاسیندا ایلشه بیلر. نه بۇیوک رستوران دیر؟ دئییه سن، تانیش آداملار دا وار. اوزونو یانا چئویریب کئچمک ایسته دی. زاور الینی قالدیریب، اونو دعوت ائتدی، اۆزو ده اورکله، آغایانا. یانینداکیلار کیم دیر؟ اونلاری دا تانیدی...

زاورلا «بئشمرته لی ائوین آلتینجی مرتبه سی» ندن دوشنده تانیش اولوب. بو تانیشلیق سونرالار یاخینلیغا چئوریلیب. قدیری بیر یای «کور قیراغی نین مئشه لری» نه گزمه یه گئدنده گۆروب. ائلبیده «چیمرلیکده» راست گلیب. چوخدانکی گۆرؤشمردولر. قدیر نه یامان قوجالیب؟ زاور اوندان -

- حاضر هئچ نینین صاحیبی دئییلدیم. هاردایدی ائلبی کیمی آتامین ییغدیغی پوللاری دسته-دسته قارمالاییب جیبیمه ییغام. نه سنین کیمی کوپتراتیو ائویم واردی، نه ده آتامین آلدیغی گۆی «وولقا». جماعتین دا کی، اللهی یوخدور: کاسیبی آدام حساب ائلمه میر...

ائلبی:

- قدیر عمی، آدام بیر آز الله لی اولار. دوغرو دور، گنجلیگیمیزده آتامیزین بیزه کۆمگی دییب. آخی، سونلار بیز اؤزوموز اؤز گوجوموزه دولانیشیق یولو تاپمیشیق...

ائلبگین بو سؤزلی ضیا معلمین ایلیگینه ایشله دی: فرلی اوغول نئیلر دده مالینی؟ فرلی اؤزو ده قازانا بیلر، فرسبز قازانا بیلمه دیگی کیمی، اولانی دا ساخالایا بیلیمه جک. آتالارین مشهورلوغو، واری، دولتی اوغوللارین بیر مدت الیندن توتا بیلر. آنجاق جمعیتده هر کس اؤز یئرینی اؤزو قورومالیدیر.

قدیر:

- من سیزین کیمی دوندان-دونا دوشه بیلیمیردیم. سیز بو قلمون کیمی فصیله او یغون رنگینیزی دیشیردینیز. بلکه، ایندی ده ائلسینیز.

ضیا معلم، ایستر-ایسته مز، صحبتته مداخله ائتمک اوچون دئدی:

- قدیر، آی قدیر، بیل کی، زاور دا، ائلبی ده لیاقتلی آداملار دیر. صحبت او دئییل کی، حکما تحقیر اوسته قورولسون. آما سؤزلی نین ائله بیر تأثیر اولمادی...

گمی آستا-آستا ییرغالانیردی. هئچ کیمین عقلینا گلیمیردی کی، بو گمی بو گنجه وقتی سونسوز سولاردا نئجه اوزور. ایندی بو گمین کاپیتانی هاردا دیر؟ سرعت اؤلچن، استقامت گؤسترن جهازلارین قارشیسیندا ایلشن لر گنجه نین بو عالمینده نه ایشله مشغولدولار؟ دئییرلر کی، «تیتانیک» دن بیرجه نفر ساغ چیخیب. یوز ایل اول اوکئاندا نهلر باش وئردیگینی بیر وقت دانیشماق اوچون تانری او بیر نفری شاهد ساخالاییب. اللهین ایشینی نه بیلیمک

قدیر ده، جاوان ائلبی ده زاورون ضیا معلمه حرمتینی اؤز گؤزلی نین افاده لری ایله تقدیر ائدیله.

ضیا معلمین سفره ده اؤزونه یئر علمه سیندن سونرا صحبتلی بیر قدر سنگیسه ده، یئنین آرا قیزیشدی. قدیر اؤزونه مخصوص سرتلیکله اودون اوستونه یاغ تۆکدو: «سن ده دیشمیسن، سن ده، سن ده...» اول ائلبه یه، سونرا زاورا، اؤزو ده، دوز گؤزلی نین ایچینه باخدی. زاورون ایکراهلا یوخاریدان آشای اونی سوزمگی بئینی نین قوردونو ترپتدی-بیر ده تکرار ائندی:

«هامینیز دیشمیسنیز، آنجاق ائله کهنه قورومساقلار سینیز، ایلبیزلر، سوخولجانلار، کرتکله لر...»

اونلار باخاندا، ائلبی چوخ جاوان ایدی. هم ده ائلبگین صحبتته عکس العملی لنگ، بیر آز دا سایمازانا اولدوغوندان، بئله قناعته گلیمک اولاردی کی، دوشونور: ائی دادی-بیداد، بونلار قوجالیب خریفله بیرلر.

- قدیر کیشی، سنین بیزی اتحام ائلمه یه حقین وارمی؟ - زاور ادبسیز سؤزلرله جواب وئرمگی اؤزونه سیغیشدیرمادی. -خیالیندا ایسه دولانیردی: انسان نه قدر حیاسیز اولمالیدیر کی، اؤزونون کئچدیگی یولا باخمادان، یاشادیغی حیاتی صاف-چوروک ائتمه دن، باشقاسینی اتحام - اؤزو ده بو جور کسکینلیکله اتحام ائتسین.

قدیر:

- نییه یوخدور، ه؟! سیزین کیمی گونومو بازلیقدا، آد گونلرینده، یئییب-ایچمکده کئچیرمه میشم کی؟! زاور:

- سن دوز آدام ایدین یئرینده-یوردوندا یاشایایدین. کندینله، ائل-اوبانلا دیل تاپایدین. جماعتا قورومساق آدی وئرنده، هرهنین وئدره سینه بیر تپیک ووراندا بیلیمیردین کی، جماعت سنی گؤرنده اوزونو یانا چئویره جک؟

قدیر:

گتيرمه سى يادينا دوشدو. قاپيدان چيخاندا كيشى نين سۆزلىرى قولاقلارىندا اتوز ايلدن سونرا تزه دن جينگيله ده دي: «سن ده، آى اوغول، آز ايچ او زهرىماری! آز ايچ، آى اوغول، آز ايچ، آز ايچ، آز ايچ...».

قدیر ديلنمك ايسته دي. سسى بوغولدو. بوشالميش شوشه لرى اينديجه گۆرورمش كيمي نيفرتله سوزدو ... دانيشا بيلمه ييب سوسدو...

زاور دا، ائلبى ده، آز قالا، پئشمانلىق حسى كئچيره جكدى. اگر قدیر تزه دن غضبله هجومه كئچمه سه يدى.

- زاور، سن قاتيلسن، ته مينه نين اولومونده تقصير كارسان...

زاور:

- بس سن آنا بطنينده اولن كۆرپه اوشاغى نين، دوغماجا اولادى نين قاتىلى دئييلسن، او اوشاق سنين چوروك فلسفه نين قوربانى اولمادىمى؟ سنين دوشونجن اثركن اورتا عصرلر شرقى نين جاهيليه تىفكرو دئييلدىمى: «قىز اولسا، زيبيليه آتاجام، اولدوره جگم، بلگيندجه بوغاجام». قدیر، هئچ كيمين سنينله دوشمنچىلىگى يوخ ايدى. بو گورونتونو سن اولون ياراتميشدين .

... گمى-رستوراندا احوال ديشميشدى... ايندى ائحتيراصلار بير قدر سويوماقدا، سنگيمكده، رستوراندا كىلارن اوزونه حوزنلو بير كدر احوالى چؤكمكده ايدى. چالينان مسيقى ده تامام باشقا ايدى. رقص ائدن جاوانلارن بير چوخو چكىلىب كايوتلارلا گئتميشديلر. قالانلار و تزه گلنلر نىستين ياشلى آداملار ايدى. مى اوچلوک تارزن، كامانچاچالان و اينده دف توتمش خواننده تلمه دن، كاروان يولونون اوستونده اتوروبمش كيمي، «راست»ى افا ائديرديلر. خواننده غربتده عمر كئچيريب قاييدان آداملارن اورك تئلرني اهتيزازا گتيرميشدى.

جاوانلىق كؤچ ائدر، قوما گئدر الدن زامان كئچسين، اينانما بير داها بوردان قريبي كاريوان كئچسين.

اولار؟ مين دفعه حسابلانميش بير واريانت گۆرورسن، آينمير. بلكه فضالار ائله حاللاردا باش وئير؟ ضيا معلم گۆزالتى ستوللار باخدى. اونا ائله گلدى كى، بو آداملارن هاميسى بير- بيرى ايله حاق- حساب چكر. هامى نى ايسه بؤلمگين هاييندادير. هرچند كى، ايچكى نين تاثيريندن خومارلانانلار، گنج قىزلارلا رقص ائدنلر، اولونو طالعين اوميدينه بوراخانلار دا آز دئييلدى. خولاصه...

زاورون رنگى ائلكتريك لامپاسى نين ايشيغيندا آغاپاق گۆروروردو. او، گنجليگينده گۆزل و بيچيملى اوغلان ايدى. ائله ائلبى ده. آما زاورون ايندىكى عاغلىغى اونون داخلى هيچانلارنيدان خبر وئيردى.

زاور:

- قدیر، سن بيل كى، بو تورپاقدا ياشايان انسانلارلا آجىق ائله مكله بو تورپاغين اولونه آرخوا چئويدن. بو مملكتين باشينا گلنلر سنين كيمي دؤنوكلرين عمللرى نين نتيجه سعيدر.

قدیر:

- باياق دئديم كى، من دؤنوگ چيخماديم. توپوردوم هرئيه.

زاور:

- ناحاق يئر. هر ئيه توپورمه يه حقين يوخدور.

سلطنتى بدبخت ائله دين، دامين آلتيندا قويدون. سومويوموزو هارا جالادين؟ من هئچ بير خالقا قارشى دوشمن مناسبتين طرفدارى دئييلم. آما بيل كى، بو تورپاغين اوستونه تانك-توپلا گلنلر اراسيندا، بلكه، سنين ده نو لرين - مارينانين تۆرمه لرى واردى. سنين مارينانان اولان قىزلارى نين - ليلانين، سلطنتين آنجاق آدلارى سنين ايدى. بلكه آدلارنى قويدوغون عزيزلرى نين ديلينده اولارلا اوچ-بئش كلمه ده كسه بيلمه مينس.

قدیر بو سۆزلردن سارسيلدى. خيالى جاوانليغيغا قاييتدى.

قايناتاسى نين كاسيب كوماسى، سلطنتى قايناتاسى نين خير-دوعاسى ايله تزه دن اولونو

عزیز عمرو شیرین توت کی، کئچر، برباد اولار، قافیل، قدر بیل، وئرمه گل الدن حیاتی-جاویدان کئچسین جانی جان وئریب آلسایدین بیلردین قدرینی شکسیز، بیلریمی اوغرو مال قدرین، اله یاخشی-یامان کئچسین.

اثلبگین خواندندی آخیراجان دینلهمهیه حوصلهسی چاتمادی. تارزن میضرابی تئلره ووراندا سؤزونه دوام ائتدی:

- تئر-گئج هامیمیز او قطارا مینمهلی، او معلوم یول ایله گئتمه لییدیک. ائله بیلردیک کی، یگانه دوراق و یگانه یوللا گئدن قطاردا آزادیق. ایستکلریمیز ده، بو ایستکلر اوغروندا مبارزه میز ده، نایل اولدوقلاریمیز دا بیزیم قانونی حقیقیمیذیر. دوغرو دور، سیز عایله، اوشاق صاحبیلریمیز. اصل حقیقته ایسه، بیر نؤو، حیوانلارین نسیل آرتیمی ایله مقایسه ده...

ضیا معلمین، آز قالدی، بیینی چاتلاسین: انسان اؤز فاجعه سینی بو قدر آیدین درک ائده-ائده، بو قدر گؤزوباغلی او یولو گئده-گئده... یاخشی کی، خواننده وارمیش.

نه غم لردن غم اسکیلمز، نه بیر نقصان تاپار شامدان، گونون ایستر قارا کئچسین، یا ایستر شادیمان کئچسین.

ضیا معلم گولومسوندو. البته، بو گولومسونمک دئییلدی. بو، ائله بیل، اعدام قاباغی اولومه قارشی استهزا ایدی. بو حال، هم ده، غضب قاریشیق هیککه یه - بیر جاوانین هیستئریک وضعیتینه آیدینلیق گتیرمه لی ایدی. احتراصلار، حسلر، ائمسیلار جوشاندا سئل کیمی کؤرپولری بیخیب داغیدیر. ائله بو آندا ضیا معلمین دوستلاری، قوهوملاری، قونشولاری کینو لئنٹی کیمی بیینینده سرالانماغا باشلادی. بو گمی - رستورانداکی آداملاری اونلارلا مقایسه ائتدی. ندنسه، هئج بیر اوخشارلیق تاپمادی. آنجاق بو سرا ایله کئچن آداملارین آراسیندا پروفیسور شکرلی ایلشیدی. ضیا معلم، آز قالا، هر شئی اونودوب شکرلی نین خیطده ماشین یوماغینا باخیردی. ایندی ضیا معلمین

ضیا معلم موصاحبیلری نین باشی اوستوندن اونلارین کئچمیشینه باخیردی: معناسیز بیر عمر سورمش بو آداملارین بوگونکو قانلی مبارزه سی و بیر-بیرینی اتحام ائتمه سی ائله معناسیز عمر یاشاماقلارینی باشا دوشمکلری ایله باغلیدیر. بیرجه اونو باشا دوشمرلر کی، هر کس اؤز طالعینی اؤزو یازدیغی کیمی یاشاییب. یعنی بیری او بیرسی اوچون گناهکار دئییل.

خواننده، دئیهن، سسینی بیر آز دا قالدیردی و بو آندا ضیا معلمین دوشونجه لری قیریلدی.

ایتن گنجلیک سراغیله قوجالار یئرده سوروندوکجه، بوکولدو بئل، بو ممکنو عمر دایم جاوان کئچسین.

ضیا معلمی دهشته گتیرن او ایدی کی، بو آداملار بیر-بیرینه ائله قانلی-قانلی باخیردیلر کی، ائله بیل، بیر داها باریشمایا قادیلار.

خواندنین سسی اوزاقلشان کیمی اولدو. ائلبی خیالارلا دالمیشدی. ائله بیل کی، یادی، چیمرلیکده تزجه تانیش اولدوغو بیر قیزین بئلیندن یاپیشیب، ظارافات ائله بیر: «آستا یئری، کمر دوشر بئلیندن...». آنجاق خیالدان تئر آیلدی. دئیهن، یاناقلارینا قیزارتی دا چؤکدو. ضیا معلمین ظنله اونا باخدییغی گؤروب، اؤزونو بیغیشدیردی و فیکریندن کئچنلری بیرنفسه دئدی:

- ضیا معلم، ائله بیلمه یین کی، بوتون بو ایشلرین سیزه دخلی یوخدور. اصلینده، بیزی سیز شیکست ائتمیسینیز. سیز وقتیندا بیزه عقلی یول گؤسترسعیدینیز، بو گون بلکه بو اتحاملار دا اولمازدی. آخی، سیز جمعیتین بایراغیسینیز. جمعیتین ایشیغی ذکا صاحبیلریدیر. بیز نه گؤرمشوک؟ گؤزوموزو آچاندا ائله بیر پئرونندا دیانمیشدیق کی، اورادان یالیز بیر یول، بیر قطار کئچیردی... بو آرا خواننده زیله چکدی. ائلبی، ایستر-ایسته مز، سوسدو.

بو تو و لوكده جمعيته ده زيان ووران اعتراض كيمه لازيمدير؟».

آخى، بو صحبتلرين يئرى ايديمي؟ بوتون بونلار كئچميشده قالماميشديمي؟ ايندى تكجه اونلار يوخ، بو گميده كي لرين ائله هاميسى غربتدن گلميرديمي؟ البته، ايچريلرينده وطندن ياخين گونلرده آيريلان لار دا واردى، ايللر بويو آرزولادىغي وطنه-حسرتينه قوووشماغا جان اتان لار دا...

بس، اونها، بو انسانلار بير-بيريندن نه ايسته بيردى؟ دئيه سن، خواننده قالدغي- آرزولادىغي زيرو يه چاتميشدى. ايندى همين زيرو دن ائنه يه، اوخودوغو موغاما آياق وئرمه يه باشلاميشدى.

نظامى، وارسا عشقين جوش نوايى ارغنون ايله، اينده ساقى نين، گل سين، شرابى-ارغوان كئچسين.

بيردن ضيا معلمه ائله گلدى كي، يئر ياريلدى. بوتون رستوراندا كيلار- گمى قاريشيق ستول-ستول دا ترپنمه دن يئرين تركينه گئتديلر. و ائله بو آن هامى دوچار اولدوغو فلاكتى درك ائتدى.

گمى بلدچيسى ال اوزايب ضيا معلمى سون آندا تومتشودو. ايندى همين گيردايدان چكيب چيخارماق ايسته بيردى...

ضيا معلم گؤزونو آچدى. بير- بير كايوتلارى گزيب ياتانلارى اويادان بلدچى لي مانا چاتديقلاريني خبر وئيردى.

... دنيزدن چيخان گونشين ايلك شعاعلارى دنيزين ماوى سولاريني قيرميزى رنگه بوياميشدى.

... هله دومانلى اولسا دا، اوزاقدا اولسا دا، ساحل گورونوردو. آداملارين اوزونده حيات سئوينجى، يئنى گونو ياشاماق هوسى واردى.

... ضيا معلمه ائله گلدى كي، هله هئچ كيمي ن گورونمه ديگى او ساحلده چوخلو آداملار وار. و او آداملارين آراسيندا گولزرى ده، فهمينى ده، فاريلى ده، لاله زرى ده آپايدن گورور.

۲۰۰۱

خياليندا ائلبيله شكرلى يئريني ديشميشدى. ايندى ائلبى عقللى مصلحتى ائشيتمه ين قونشو كيمي سوبو خيطة آخرديردى... ضيا معلمين يادينا دوشدو كي، بير خسته قونشوسو وار، هئچ كيم خطرينه ديمير. او دا خيطة هر گون ماشين يويور- اونودور كي، بو خيطة گونلرين بير گونو اوزو ده ضيان چكه جك. بيلمير كي، (لبته كي، بيلير) اوزونون كورپه اوشاقلارى دا (پروفئسسور شكرلى ده گئچ ائولنميشدى، اوشاقلارى هئچ يئنيئتمه ده دئيلىدى) بو لئهمه دن كئچه جك، بو چيركابدان قالخان ميكروبلارى اوداجاق - همين ميكروبلار مونبيت يئره ورم چؤپلرينه دؤنوب بو كورپه لرى باشلاياجاق ايچيردن يئمه يه...

بوتون بونلارى ايندى ائلبه يه دئمگين يئرى ايديمي؟ و ياخود بير معناسى وار ايديمي؟ آخى، او وقت ائلبى ده، زاور دا اوزلرينى ان عقللى اتالارين، ان لياقتلى آنالارين اوولادلارى بيليرديلر. معناسيز حياتلاريني چوخ معنالى، زنگين بير حيات كيمي قاوايريديلار.

ائله مرتوز كيشى سرهنگ مونديرينده اوزونو كلى- اختيار صاحيبى بيلميرديمي؟ اونون آروادى - زاورون قايناناسى آليا خانيم حساب ائتميرديمي كي، آداملار گونده اوچ دفعه اونون حضورونا گليب سلام وئرمه ليديلر؟ پروفئسسور مجيدين- زاورون آتاسى نين مقعبي بو دئيلىدى: كيمي تحقير انديرسن ائت، تكي سنى تحقير ائتمه سينلر. بو، جمعيتين آب- هاواسى ايدى. جمعيتين تاپينديغي دوشونجه طرزى ايدى. باخميرد بولو كي، كتابلاردا، قزئتلرده باشقا جور يازيليردى. همين يازيلارين حياتى رئالليقلا هئچ بير باغليلىغي يوخ ايدى.

ياخود قديرين محيطى: همين كولخوز صدرلرى، حسابدارلار، مفتشلىر، مغازا مديرلرى... نه دوشونوردولر. ضيا معلم اؤز- اؤزو ايله دانيشميش كيمي داخيلي مكالمه نى دوام ائتديردى: «من ياخشى باشا دوشورم، قديرين ائله ديكلرى بير اعتراض ايدى. آنجاق عقلسيز، معناسيز اعتراض ايدى. اوزونه ده، اؤزگه سينه ده،

اونون اوچون سنسيز سيغميير
 بو جان بدن...
 اما بيليرم
 ناسيل اولسا قيش دئيلدير
 دورد موصيمين دوردو ده...
 بيليريم...

بيليريم درديم ده

پئككى... .

سنده قايب ائتدييم او بور ياريمي
 هانگى باهارلاردا آراييم
 اونو دا سن سؤيله...

سنه شعير يازماقدان هيچ ييلميرم ده
 يا بير گون
 يا بير گون اولور دا يازامازسام
 سنه اؤكسوز و يئتميم قاليرسا شعيرلريم
 اونون اوچوندير بوتون قورخوم
 چكدييم آجيلارسا چاباسى
 بيرده يوخلوغون
 ايشته او زامان قيريلير قاناديم قولوم...

ذاتن عمرو آز اولان بير گول
 ناسيل گؤلگه ياپسين كى دالينا
 سنه گولوم دييميرم
 بونون اوچون قورخاريم دا...
 صبير صداقتميش
 توتقويلا باغلييم يا سنه
 اونون اوچون بلكه ده
 ان بيتمز توكنمزيندن
 او دا منده چوخجا...

يغنه ده بوش دئيلدير البت
 توكلولون قارشيلغي ديرك،

شعير يمير - شاعير يمير
Şeirimiz - Şairimiz

Gülsüm Gülmızdın şiirlər

گولسوم گولمزدن شعيرلر (توركيه)

دوست دئديين

گؤنول باغيندا گزنيب، قارشيليقسيز سئوجك
 زور گونونده قوجاق آچيب، اولدوز كيمي پارلاياجاق
 يار اولاجاق، سير اولاجاق، بيرليك يولدان دؤنميچك
 يوخلوغوندا سيزلاياجاق، يارالارى دوست دئديين...

صبير صداقتميش

اومودلارلا بسلنن اورگيمين اوچونده
 هر بير هوجره مى گئچيرميشسين يا اله
 توم منليينله

نفس نفس قالییر
جان دئییب توتونویور
اٹله سهکی یاخشی بیلیر
سئودا یاراسی قابوخلو
یوخلوغویلا هر گون قانیر...

بیر قوش وار سول یانیمدا
چیرپیندیقجا اوچامایان
نفس نفس قالیب
جان دئییب توتونان...

بیر قوش وار سول یانیمدا...

گۆزلرین گۆزلریمه دیدی بیر کره

یازدیقجا قیش وورور
سطیرلریمه
حوکمده مز اولدو بئینیم
ایمه آیاغیما
آندیقجا قانییر
توخونمایین یاراما
قول کؤله اولورام
جاندان اورکدن اولانا

گونش دوغارکن
بیتر یا گنج

گیزلیدیر دردییم
دییمم اللر

اوسلانماز اورگیم
سئودی بیر کره

منی سنه باغلایان
گۆزلرین گۆزلریمه
دیددی بیر کره...

یاپییرام یا سئوهرک
سئوگینین حاماللیغینی...

بیر قوش وار کی سول یانیمدا...
چیرپیندیقجا اوچامایان

بیر قوش وار سول یانیمدا
چیرپیندیقجا اوچامایان
نفس نفس قالیب
جان دئییب توتونان...

باخ...

باخ یئنه اورگیمین رنگی یاپراق ساریسی
آرتیق دوغسا دا،
دوغسا دا گونشیمین یوخ اسکی قیزیللیغی...
آی سیتمده، اولدوزلارسا عصیاندا
گۆی اوزو گۆزو یاشلی
آه گۆزومون نورو، اؤزومون یاری
اسیرگمه مندن
حضور بولدوغوم سول یانی...

توپراق چاتلاسا بیله
کوسمور یا گۆی اوزونه
یاغان هر داملائی
یئنیدن چئکیر یا اؤزونه...
ایشته...

ایشته بؤیله بیر شئی
کوسمورم گئتمه لرینه...

آهه

آهه بورام دا، سول یانیمدا
بیر قوش وار کی
چیرپیندیقجا اوچاماییر

چیچکلریم هئپ آچدیجا ایریلیقدا
 یوخلوغوندا باخدیجا
 اوز سوردو کجه رسمینه
 گۆزلریمدن یاشی، دولو میثالی
 تۆکدوکچه، تۆکمه یم گلیر...
 اگر الیمده اولسا
 اتله دیرناق آراسی قدر بیله
 قیسا اولان بو عمرومون
 سنسیز گئچجک
 گونلریندن چالیب دا
 گی ده کی اولدوزلار کیمی
 سونسوزلوقا دوغرو
 قاییب قاییب، گئتمه یم گلیر...
 اتله سه کی، سن اؤیرتمیشدین منه
 ایلر سونرا یئیندن
 سئوگینله گولیمی
 قاجاراق یورومی...
 بونون اوچوندیر هضم انده بیلیمیرم یا ایچیمه
 سببسیز چکیب گئتمه لرینی...
 بیر توخونسان بین آهه ایشیت میثالی
 موتلولوق شارقیسینی
 زامانسیزجا سؤیلین دیلیریم
 لال اولسایدی، دئمه یم گلیر...

سؤیله...

سؤیله هر صاباح کیمه گون آیدین
 دیبجه یم من ایندی...
 ایشته بو اوزدن
 قهریمدن اؤلدوکجه
 اؤلمه یم گلیر...
 بیغیم زامانی، وخت گلمه دن
 گۆچوب ده بو دونیادان
 گئتمه یم گلیر...

گۆزلرین گۆزلریمه دیدی بیر کر...
 سنین اوچون منه یاساق دئدیله

جواب وئرمیر آرتیق

باخدیغیم سولغون و رنگسیز یوزلر
 گولرکن آغلار، آغلارکن گولرم چوخ زامان
 اتله سه منیم دونیامی بیلمه دیله...

هانى دیرلر یا هئپ، آتش دوشدویو یئرده
 گولر گئچردیک بعضا سوزه گلینجه
 ارمییرم آرتیق قوردوغوموز دوشلر
 آواز آواز سوسار، حوزنومو ساخلاریم
 ان موتلو آنیمدا بیله...

یئنه ده سؤز وئردیم اورگیمه

قوربان ائتمیجیم هیچ بیر حرفی
 سنسیز جومله لره
 سنین اوچون...

سنین اوچون منه یاساق دئسه لر ده...

(ساقین!... ساقین گئتمه اولدو مو؟... ایکیمیزدن
 بیرى اؤلمه دیکجه...)

گئتمه یم گلیر

حسرتلیک عللتی بو جانا جفا
 اؤیله چوخ...

اؤیله چوخ دارالیرام دا

بعضا ده یاغمور اولوب اورگینه،
 ساغاناق ساغاناق

یاغماغیم گلیر ده، یاغامادیقجا

دنیزلر اؤتسی، اوقیانوسلار اؤتسی

آشییب آشییب،

گئتمک ایسته دیکجه، گئتمه یم گلیر...

آغارینجا دان یئری

گوندوزلری باخارام
 هر شئی سیرادان سانکی
 گئج چیخارام من ده
 آراماغا هئپ سنی...
 بلکه ده بیر رویا دا
 بلکه بیر سحر وقتی
 من گئج ده آرارکن
 اؤزلمیم اولان سنی
 کیم بیلیر...
 بلکی ده
 چیخاجاقسان قارشیمما،
 بیر تیلینجا پردهسی
 سیاه رنگینی آتمیش
 قیزیل انتاری کیمی
 شفق سؤکوب آغارینجا
 آغارینجا دان یئری...

چئیرک قالا

بیر کئشمکشلیک وار
 ایچیم ده...
 قوپارسین سئودیکلریندن
 ایستمه سه ن ده...
 جان دایانماز
 سونو گلمز آخشاملار دا
 و من
 بیراز داها چاره سیزم
 تام دا
 ووصلاتا چیرک قالا

بیر کئشمکشلیک وار
 ایچیم ده...
 حوزونلو آرتیق گئجه لر...
 یتیم قالدی
 یوخلوغون دا هئجه لر.
 آغیت یاخار
 اوریم ده شعیر لر...
 آنلادیلاماز
 او دویارسیز گیدیشلر
 تام دا
 ووصلاتا چیرک قالا...
 بیر کئشمکشلیک وار
 ایچیم ده...
 گله مم اوسته سیندن
 قاتلانام تک باشیما
 دیلسیز قالدیریملار شاهید
 ان سون آیریقلارا
 تام دا...
 تام دا ووصلاتا
 چیرک قالا...

بیر آز مرحمت بیراز سؤگیندن

ایللرجه دیار دیار، ساورولمادی می اورکلریمیز
 الی قوینوندا اؤکسوز قلمادی می سئوگیمیز
 بیز حسرت آتشینده، دومانیمیز بیز توتواورکن
 بکله مه دییمیز بیر آندا، چیخاگلمه دی می اومودلاریمیز...
 سنی اؤزله دییمیزی سؤیله هارادن بیلجکلر
 اؤلسه لر بیله چؤکمز یارینلاردا بویوک عشقلر
 ووصلاتا گئبه دیر هر آیریقلیق
 گئچجک گؤنول یاراسی، گون اولور دوران دؤنر

حسرت کی
 بوغولور جاسینا بیتیب توکنرک
 ایستردیم سیخی سیخی توتوپ اللرینی
 هیچ بوراخمادان،
 اؤلنه دک بئکله مک

چاره سیزلییین

عقلیمه گلیرسین ده
 حوزونله نیر اور گیم
 سیزی قاپلار بدنیمی
 اووالانیر اللریم
 گؤردویوم دوشلریمده
 بیر دلی روزگار کیمی
 اسر گؤزلرین
 محزون بیر چیچگین یاپراقلارینا
 توخونور کیمی بوسه لرین
 بیهود گئچن ایللردا
 چاره سیزلییین...

هانگی سونو اولمایان جومله یئتر کی
 بوغازیمدا دویوملنن آجییا
 وارانمادیغیم
 وارسام دا چاره بولامادیغیم
 یولون سونوندا
 چاره سیزلییین...

قونوشورسون سسسیزلیک
 گئتسن آیریلیق
 ایچیمده کی بیتمک بیلمین
 مد جزیرلر ده
 چاره سیزلییین...

بیر تک شئی قالدی منده

تبسسوملرین داغلار، قوپدوم باخ ایلمک ایلمک
 گؤز یاشاریمدان قلبیم، اولدو باخ اولوق اولوق
 سنسیزلییین قوینوندا قاریشیدین گؤز یاشاریم
 هانی هئپ مئرحابایدیق، ایندی الوداع می اولدوق...
 من هر آدیم آتیشتا، اوزاقلاشدیغیمی سانما
 آیاقلاریم گئتسه ده، روحوم قالبر سنه
 عشقین هیچ بیتمز منده، بو جان تنده دوردوقجا...

بکلر مییدیم اللرینی، حیسس ائتسیدیم اگر
 سنده بیتتیییمی، مندن گئتدییینی
 ائله سه اوفاجیق نسیم لر بیله، دایانمازکن اورکلر
 فیرتینالارا قارشی قویماق اوچون،
 سیغ بیر دنیز اولمایمی می بکلر...
 آهه بی سئودیییم، چوخ شئی ایستمه دیم کی سندن
 سادجه بیر آز مرحمت، بیر آز دا سئوگیندن
 ناسیلدا سولوقسوز قاچیر باخ زامان
 قووش آردیندان قاچ نئچه دقیقه دن سونرا یاخالابابیلیرسن

بکله مک

یئنه اومودلار توکنجک
 رنگلر قاریشاجاق بیر بیرینه
 بیر اومود بلکه ده،
 بعضا، گلجکمیشسین کیمی
 گلیمجینی بیله بیله
 گئتمه نین قورخوسو سارار ایچیمی...

ائله سه کی آدین بیله آنیلدیغیندا
 گؤیسومون قفسینه
 سیغماز اور گیم...
 اؤیله بیر آن اولور کی
 بیر نفس قدر یاخین
 اولدوزلار قدر اوزاق اولورسون...

نە ایستیرسن...

اۆلسم قاپانما یا جاق

گئتدییین گوندن یئری،
هر بیر یاریم قالمیش
بیتمه میس جومله کیمی
گۆزومدن آخان یاشی، سیله مز هئچبیر سیلگی

بؤیله یاشاماغا، آرتیق گوجوم یئتمه بیر
اورگیم عصیانلاردا، بیل کی سنسیز آتمیر
اوزوم مو؟

اونو هله هیچ سورما
سن منده اولمایینجا، بیر آن بیله گولمویر...

بیر سونو اولمالی، بؤیله آیریلیقلارین
جانیم جان بیلدییم

سنسیز گوز یانیغیدیر، افکاریم بئله منیم

سن منیم روحومدا، بیتمین حسرتیمسین
سئوگیده گورور اولمازمیش، سن منه دؤنمه لیسین...

اینان مزار داشیمدا، حسرت گئتی یازاجاق
اومید قاپیم هئپ آچیق، اۆلسم قاپانما یا جاق
اۆلسم قاپانما یا جاق...

گیررکن یئنی بیر ایله

جان چکیشیرکن
سون دقیقه لری
یئنی بیر ایلین داها
گئچن ایله گیریشیم
یئنه دوشدو عقلیمه
عقرپ ایله یئلقووان

سن گیدرکن
گئجه نین قارانلیغی کیمی
سسسیز سنسیزلییین
هر گون سورویوروم
اوزوم اوزومه
هارایا قدر سورجک
بیلیم
چاره سیزلییین...

نە ایستیرسن

الریمه یاغان
سسسیز یاغمورلار کیمی
اورگیمین قاپیلارینی
سنه آچتیم سادج
اوسولجا قورقوسوز جا...

بیلیرم

هر شئی دیر

دوشلریمده بویوتدویوم
سسسیز سئودامین صاحبی

هئپ آغلییرام سنسیزلییه

نە دئییشیر سانکی

یئنه حسرتلر قالیر

گریه...

هر آیریلیق

بیر اۆلومدور اصلیندا

سن نه یاشادیر

نه اۆلدورورسن

...! ای یار

ای یار سؤیله

سؤیله سن مندن

اونود بؤيله اوزوپ ده، سنى ليلا ائدنى
اؤيله يانميش كى جانيم، هارادن بيلسين الم
من بيله بيلميرم، من ده داغيتديغيني
يازماسام دئيرم ده، دينله مير كى قلم

بيلير سنى

ياريم قالميش چاينين پيشمانليغي، قاليركن ماسامدا
بيلير سنى؟

بيلير سنى نه شيمشكلكر چاقدى، او آن صبريمده
ايندى هانكى موصيملرين ياغمورويام بيلميرم
زامانلى زامانسيز ياغيشلاريندا...

هئپ منى ييخدى

بعضا گؤز ياشلارينين ايچرييه دوغرو آخديغي
گؤزلر اولور يا
آنلاياماز سينيز آغلادىغيني
آخان هر داملا اوركده سو توپلار
پارتلادار روحلارى
ياسلانميش گؤنلون، گؤنلومون ياماجينا
ايريلينين يوكونو، هئپ منه ييخدى...

اون ايكييه ووردوغوندا...

سئوينجى و حوزنويله
ايتيب چكيب گئسه ده
موتلولوقلا گيردييميز
او بير ايلين اوستوندن
سون يپراغى دا ييرتديم
ييل يورغونو تقويمدن...

گيرركن يئنى بير ايله
اوميدله بئكليئر
ديلريم اثرلنمه سين
گلجك ديهه ايله
گؤنولدن ديله نيلن
توم ديلك بکلنتيلر...

بير گؤرونوب بير گئتمه سين
بکلنن توم اومودلار
ديلييوروم هر كس
يئنه يئنى بير ايلده
قاليجى موتلولوقلار...

هانى هئپ

هانى...

هانى هئپ "اؤزه ليمسين" ديردين يا
ناسيل بير اؤزليک كى بو
اؤزلييىنى مى ايتيرميش...
هارادن بيلجكديم
اورگيمه بوراختيغين
دردين بيله چوووخ "اؤزل" ميش...

دينله مير كى قلم

اونود دييرلر اونوت، بوراخيب دا گئدنى

نریمان حسن زاده دن شعرلر Nəriman Həsənzadədən şeirlər

سن گئتدین، دیشدی حیاتین اوزو،
گئتدی دادی-طعامی، هر شئی گئتدی.
ئوی بزدین کی، گۆزل گۆرونسون،
ئویمین ان گۆزل بزگی گئتدی.

گئدیب دوست-قوهومون قبری اوستونه،
گول-چیچک قویموشوق ایکیلیکده بیز.
-من سنسیز اولرم! - دئمیشدیم سنه،
هامیسی یالانمیش، یاشادیم سنسیز.

سنه صداقتدی بوتون حیاتیم!
دئیردیم، باخاردین گولومسیه رک.
سنی قبرستاندا قویوب قایتدیم،
صداقت شعاریم بو ایمیش دئمک.

بو گون قبرستاندا گئجکیب سحر،
اوستونه نور سپیر قیزیل دان یئری.
تورپاق اوت بیتیرر، آغاج بیتیرر،
بوردا داش بیتیریر قبرستان یئری.

بیر گۆزلیک ایتیب دومان ایچینده،
دنیا امتحانمیش، ایشلری اووسون.
الهی، بو قدر انسان ایچینده،
بیر انسان تاپمیرام سؤز دئمک اولسون.

فکرلی قالخیرام اوزویوخاری،
نه قدر یاخینسان، نه قدر اوزاق.
تزه اوت گۆریب اورتور جیغیری،
ایتیرمک ایسته بیر قبرینی تورپاق.

منسیز داریخیردین ائوده هر دفعه،
دؤزومسوز اولموشدو گئجه-گوندوزون!

آیریلیق

من سنی حیاتدا داشا دیشدیم،
تورپاغا دیشدیم، مزارا دؤندون.
من اؤز باهاریمی قیشا دیشدیم،
چینارا دؤنموشدون، هاسارا دؤندون.

بیر آنا بند ایمیش بو ابدیت،
دویدوم بوزا دؤنموش نغه سینی ده.
آنای الیمدن آلان طبیعت،
گۆزو گۆتورمه دی، آلدی سنی ده.
من بیر خجالتدن چیخا بیلمه دیم،
بو گیزلی دردیمی آچیق دئسم ده.
سنه - سنه لاییق باخا بیلمه دیم،
سنی - سنه لاییق دفن ائلسم ده.

یئره سؤیکه دیلر مرمر اوزونو،
یالواردیم دایانین، ال ساخلادیلار.
من اؤزوم اؤرتدیم ائوده اوستونو،
بوردا، قبرستاندا تورپاقلادیلار.

قاریشیق دوشموشدو گئجه-گوندوزون،
کاش بیر ده گوزونو آچیب باخایدین.
عرشه چکیلمیشدی یوخون ایکی گون،
او گوئیده، سن یئرده - البیاخایدین.

چیغیردین: ایشیغی یاندیر، نریمان،
گئتمه، یانیمدا دور، یوخ، قاجماز یوخوم.
یئنیجه یاتمیشدین، من سنه قوربان،
تزه دن او یاندین، پئشیمان اولدوم.

قاباقلار دئیردین، سؤندور ایشیغی،
بو آی آلدیغیمیز او آی گورسون.
ایلیک دفعه دئیردین، یاندیر ایشیغی،
داها ایشیق کیمی سؤنوردون اوزون.

دیقتیم، نظریم سندیدی هر واخت،
دئدیگین آیریلیق دوشدو آریا.
گوزومون آغی سن، قاراسی تورپاق،
گور هاردا بو کدولر آغی قارایا؟!.

بخت

یوخوما گیرمیشدی، کؤمک ایسته دی،
یویوردوم، گوردوم کی، یول یاری اولوب.
بیر آز سو ایسته دی، چؤرک ایسته دی،
الهی، نه گوزل آنلاریم اولوب!

قوللوق ائلییدیم عمروم اوزونو،
گئندیگیم یئر اوزاق، یول قار اولایدی.
تزه دن گوریدیم بیر یول اوزونو،
واخت اوزو بیرجه یول تکرار اولایدی!

گئندده دئیردین، تئر قایت ائوه،
بس نییه قایدیب گلمیرسن اوزون؟!
بونامی دئیردین: گله جک ایلر؟
گونلری ساییردین نه حسرت ایله.
بونامی دئیردین: دؤزک بیرتهر،
گوزل گونلریمیز سونرادى هله.

سنی ده آپاردی آخان اولدوزلار،
دنیا نین بیر یاخین کیمسه سی یوخدو.
آخیری هارایمیش؟ بو تنها مزار!
مزارین تزه سی، کؤهنه سی یوخدو.

گوزوم یولدا قالیب، قولاغیم سسده،
گئدیسن، قالمیشام من قوناق کیمی.
سن یئرین آلتیندا، من یئرین اوسته، -
بیز آیری دوشموشوک کؤک-بوداق کیمی.

نویابر، ۱۹۸۶

ظلمتده ایشیق

ائله یادیمدادی او آخشاموستو،
ائله نیسگیللیم، دوزو او واختدان،
بیر آز مورگوله ییب یاتماق ایسته دین،
ایشیغی سؤندوروب چیخدیم اوتاقدان.

تکجه آیاغیمین اوجوندا دئیل،
حسلیم اوستونده یئریدیم، اینان.
اوتاقدان-اوتاغا کئچدیم، ائله بیل
سرحدی او تایا کئچدیم بو تایدان.

نیدی بو احتیاط، بو کئچیردیگیم،
بیر آغری وار ایدی، بو ایکی جاندا.
یانیندا - اوتاقدا، وطنده ایدیم،
وطنسیز اولوردوم، سنسیز اولاندا.

گاه یوللارداسان،
قویموشام آغلایا-آغلایا سنی.

منسیز کیمسه سیزسن، بیرجه سن اوردا،
طالع قست ائله دی جانینا، آی دوست.
گئدیدییم، گۆریدییم نئجه سن اوردا،
نه یول وار، نه ایز وار یانینا، آی دوست.

کلین

سن گلین گلنده تک ایدییم، لاپ تک
آتاسیز، آناسیز...
هاردایدی بختییم.
سن گۆزل قیز ایدین: ظریف و گۆیچک،
من اوندا، ائه، کاسیب بیر طلبیدییم.

او زامان، نه دئییم، باشقایدی دردییم،
سنسیز اونودولمور درد ده، یارا دا.

باشقا اوغلانلاردان من سئچیلیردییم،
دئمیشدین: گولشده، بوی-بوخوندا دا.
هله شاعرلیگیم آشکار دئییلدی،
اورتادا قالمیشدییم، بیر آز بییه سیز.
شعیریم چاپ اولوردو، آیدا، ایلده بیر،
او دا گاه یاریمچیق، گاه قافیه سیز.

بیر سؤز ائشیتیمیشدییم وورغوندان او واخت،
" بالیق اوکئاندا بؤیور، اینان ".
من ده بالیق ایدییم،
گنجه ده آنجاق
نه دنیز وار ایدی، نه ده اوکئان.

حکیم چاغیرایدییم،
درمان گزیدییم،

دادایدییم تامینی آغری-آجیمین.
سونونجو یارپاقتک اوستده اسیدییم،
سارا! - چاغیردیغیم سرو آجاجیمین.

ساجینی داراییب مطیع دورایدییم،
قالخیب گزینیدی او یاواش-یاواش.
یانیندا بیر آز دا چوخ اوتورایدییم،
بیر آز چوخ باخایدییم اوزونه من، کاش!
منییم بختییم ایندی منی سسله ین،
ئشیدییم قالخمیشدییم من بو فریادی.
بختینی گۆزویله گۆرمک ایسته ین
باخسین قادینینا -
بخت یانیندادی!

یوخولارداسان

ساراسی گۆزونه گه لر همیشه،
حاییف، بیرجه دفعه ائوینه گلمز.
مظاهر حسین زاده
اووچویام، منزلیم اوو بره سیدی،
یولا خزل دوشور، ایز ایتیر، آی دوست.
ئویم بو دنیانین لال دره سیدی،
سنی چاغیریرام، سس ایتیر، آی دوست!

چیینیمه قونموشدو آغ گۆیرچینیم،
بیر شاهلیق تاختییدی هر چینیم، آی دوست.
سنی قالدیراندا آییلدی چینیم،
سن اوچدون، قالمادین، من ئئینیم، آی دوست.

ئوده یوخ، ائوده کییوخولارداسان،
تورپاغا باسدیردیق، یوخویا سنی؟!
گاه خسته خانادا،

گۆيلردن گلميشدى نه بيليم، نيدى،
دئيردويم، ديليمده سۆز آليشيردى.
أما گۆزونده كيغم سينيكييدى،
گۆز غمه، غم گۆزه دوغمالاشيردى.

سندن گيزله ديردى سۆزونو حكيم،
گئديب ديل تاپيردويم من اۆز آرامدا.
سنين خسته خانا آرتيستين ايديم،
رولدا اوينايردويم ائو پالتاريمدا.

يانينا گلنده من آند اچيردويم،
يولدا آدديمي اؤلچوب-بيچيردويم.
ساييردويم دوز گلسين: اوتوز، اللى، يوز...
نه دانيم، قورخوردوم برک سئويننده.
اوميدسيز دؤنوردوم، آنجاق اوميدسيز
يانيندان هر دفعه ائوه دؤننده.

ائو دئدويم، قالدغيغم مئهمانخانايدي،
ياتماغا گئديردويم، من او خانامدا.
سنين آياغى نين آلتيندا ايدى،
اصلينده يئرريم ده، مئهمانخانام دا.

هانى حسرتيله يانديغيم او گون،
من سنى سئچميشديم قيزلار ايجيندن.
أغاچاق اوزونله نووروز گولويدون،
تزجه چيخميشدين سن قار ايجيندن.

سن ائودن كؤچنده دوشدوك اوزاغا،
هامسى يالان اولدو: دوز سۆز، دوغرو سۆز.
گئتدين قاينانا گلين اولماغا،
سنة يوخ، قبرينه دئييلدى بو سۆز.

پاييز، قايناغاجى

مئشه ، يول كنارى، بير خسته خانا،
آدিনি چكيميرم، آدى آغيردى.
من ده اوميديمي باغلاديم اونا،
حيف، اوميد آيرى، حيات آيريدى.

ياتاندا يوخونا گيرمزدى، گولوم،
نه درد سينيكييدى، نه ده او خيفت.
اۆزگه نين آينينه بيچيب ائله بيل،
سنة گئيديرميشدى اونو طبيعت.

آیری دوشن عنوانیمیز، آ لایلائی.

آغلادی تئللر سارامی
جانیم یاندی، جان، آی هابیل!
تزله دین بیر یارامی.
آراز آخدی کامان بویو،
آپاردی سئللر سارامی.
الندی تورپاغیم، داشیم،
آغاردی بلالی باشیم.
من آغلاب قورتارمیشدیم،
آغلادی تئللر سارامی.
قارشیمدا جانلی خیالسان،
قیشقیریرسان، آما لالسان.
چال، هابیل، چال – بئله چالسان
کامان دیریلدر سارامی.

داشی سئولیییک

بیز اینن بئله

گول گتیردیم، چیچک قوبدوم اوستونه،
گول سنیندی، یئر سنیندی، سن منیم.

کیمه ایننایدیم، بیلیمردیم کیمه،
سؤندورن یوخ ایدی، کؤزرن اودو.
سن بؤیوک الله، من باش حکیمه،
نه قدر یالواردیق، هامسی پوچ اولدو.

پاییزدی، یوللارا بیر دومان چؤکوب،
سسین قولاغیمدا قالیب او واختدان.
بیر قاییناغاجی بونونو بوکوب،
بئلهجه دورموشدون سن ده بیر زمان.

لایلائی

یوخون قاچدی، ائوده یاتا بیلمه دین،
تورپاقدایات، تورپاق قوزوم، آ لایلائی.
گیزلی-گیزلی اوفولدادین، اینله دین،
اویاق قالان یوخوسوزوم، آ لایلائی.

گوزگو کیمی ظریف ایدی گول اوزون،
انصافدیمی تورپاق آلتدا چوروسون؟!
دومان گل سین، قبرستانی بوروسون،
دومان سنه اؤرپک اولسون، آ لایلائی،
تورپاق سنه دؤشک اولسون، آ لایلائی.

یانیمدایدین، یاشاییردیق بیر بابات،
یوخولاردا گاه دوغماسان، گاه دا یاد.
آیریلیرام – نه سن وارسان، نه حیات،
یوخولاردا گؤروشه نیم، آ لایلائی،
یاخین ایکن گئن دوشه نیم، آ لایلائی.

لایلائی دئدیم، بئشیک دئدیم مزارا،
داش گتیردیک، سالدیق سنی هاسارا.
ها یالواردیم، ها چاغیردیم، آی سا...را!!
داربخاندا حیانییمیز، آ لایلائی،

ئەلە ائلگین کی، آنا قورخماسین،
دیکسینیپ-ئەلسە سودو کسپلر.

بیلدینمی نه لری سالدی او، یادا،
سۆیود آغاجیندان آسیلی یویروک!
داعوا اولماسا دا بیزیم پویلودا،
داعوا هاواسیندان بیز اوشویوردوک.

گۆزلر قیزیشدیقا آلووا، اودا،
توپلار آتیلیبدی، توپلار دینیبدی.
بیزیم آنامیزی - تارلا یولوندا،
بیزی دە - یویروکده دیکسیندیریبدی.

نه دئییم، بلکه ده قورویوب سودو،
ازە لی گور گلن بولاقلار کیمی.
داعوا دا قورتاردی، بیز دە بۆیودوک،
قالخدیق، پوچورلایان بوداقلار کیمی.

قوی ایندی او قادین دینله سین سنی،
قوی توپلار سوسموشکن ائشیتسین هر کس،
آتاسی یانیندا اولان کۆرپه نین
آناسی هئج زامان دیکسینه بیلمز.

نویابر، ۱۹۶۴

یئنه قبرستانا دوشوبدو یولوم،
داش یونور، قوم تۆکور بوردا اوستالار،
آنانا باشداشی قویورلار، اوغلوم،
سندن خاطیره دیر، مندن یادیگار.
اوغلوندا، اریندن...
سون بورجوموزدو،
قالان بورجلاریمیز بیر یانا قالسین.
او، حیات عاشیقی، او یئر قیزیبدی،
قوی اوندا یئر اوسته نشانا قالسین.

حیاتدا بیر سیرر وار، اینان، آی اوغول،
بو سیرر آچیلمایب قدیمن بئله.
داشدا یونولوبدو آنان، آی اوغول،
داشی سئومه لیک بیز اینن بئله.

نه دئییم، ساغ اولسون هئیکلتاراشی،
گۆر نئجه دوز وئریب او گۆزو، قاشی.
ساجلاری اؤرپگین آلتیندان چیخیب،
تک نفس وئرمه ییب، یادیندان چیخیب.

بو سیردی، گۆر نئجه دیشیر انسان،
تانینیر، تانینمیر... یاخشی باخ، اوغلوم.
منیم داش خانمیم، سنین داش آنان
بیزی قویما یا جاق داشلاشاق اوغلوم.

سنین اوغلون اولدو
سنین اوغلون اولدو، چوخ سئویندیک، چوخ،
یانینا قوهوملار ییغیلدی او گون.
دئییم، بلکه ده اوغلان اوچون یوخ،
سئویندیک ایکینجی بالامیز اوچون.

بیر قادین دانیشدی تئز خیسین-خیسین،
-آستا گیریپ-چیخین ائوه بیر قدر،

بلکه ده یوللاردا الیندن عالیب،
آپاریب، گیزلیدیب، او سۆزلرینی؟

بیلیرم چوخونا وصف ائدیپ شئیر،
گۆزلیک لیباسی، تقدیم ائدیرسن.
منیمسه اوریم، باخ بونو دئییر،
منه ده بیر شئیر یازمالیسان، سن.

گۆزومو یوللاردا بئله قویمایین،
من کی، بو دونیانی، ایستیمیرم کی؟
روحومو جیسمیمدن، دارتیپ سویمایین،
رامیزدن خبرسیز، من دئمدم کی.

۲۰۱۷، ۱۰، ۱۹-جی ایل ساعات ۱۶-۳۰

یانیمدا یوخسان

نیگاران گۆزلیم باخیر یوللاردا،
مؤهتاچام او ایستی، سنلی قوللاردا،
قولاق آسما یئنه، گل سن اونلاردا،
اوریمه باتان نیزسن، اوخسان
وار ایکن چانیم دا، یانیمدا یوخسان.

او، خوشبخت ایلیریم، هاردادی سنلی،
داها، او یوللاردا دومانلی، جنلی،
جؤهرم ده سرت اولوب غوصه لی، قملی،
اوریمه باتان نیزسن، اوخسان
وار ایکن چانیم دا، یانیمدا یوخسان.

فیرلانیر دنیا دا، گۆزوم اؤنونده،
آچیزم عزیزیم، سۆزوم اؤنونده،
گوناها باتمیشام اؤزوم، اؤنونده،
اوریمه باتان نیزسن، اوخسان
وار ایکن چانیم دا، یانیم دا یوخسان.

Xudafərin 205 (2022) خدآفرین ۲۰۵ - اردیبهشت ۱۴۰۱

رامیز عبدالله یئودن شعیرلر

Ramiz Abdullayevdən şeirlər

گۆستر گۆروم

گۆستر گۆروم، بو سئوگینله باش گۆتوروب، گندیم هارا؟
تلاتوملار، مشققتلر دییاریندان، چوخ اوزاغا.
اورتا اولاق بیز ایکیمیز، پارلاق سما قوجاغیندا،
بیر قیزیشاق سعادتین، محبتین اوجاغیندا.
ساحیللری یوسون دنیز، نارین قوملار اوزرینده،
قویاق ایزلر، بیز اوجالاق تانریمیزین، نظرینده.
سحرلر ده، آخشاملار دا، سئیر ائیلییم گۆزلیرینی،
قوی مست اولوم، من ائشیدیم، شیرین-شیرین سۆزلرینی.
لا-لاییمیز لپلرسه، دؤشیمیز چمن اولسون،
گول - چیچکلی عطیرلردن، سینمیزه ملهم دولسون.
سن خوشبختلیک دییارین دا، نازی-قمزه ائیلییدین،
منی نئچه سئودییم، سن ده منه سؤیلییدین.
۲۰۱۲، ۱۲، ۰۴-جی ایل ساعات ۰۷-۰۷

عزیز دوست

عزیز دوست، بو قدر شعیرلر، بئله،
دئ کیمه یازیلیب، اونوانی وارمی؟
منیم ایستدییم شئیریمین، هله،
اونوانا چاتاجاق، کوچسی دارمی؟
هانسی، او دالان دا ایلیشیب قالیب؟
حسرتلره یاخیب، او گۆزلیرینی.

Khudafarin

Türkçə - Farsca

Mayıs 2022 - İL 20 - SAY 205 (ELMİ-ƏDƏBİ-KÜLTÜRƏL DƏRGİ)

[http://www. Khudafarin.ir](http://www.Khudafarin.ir)

Tanınmış Türklər : Çingiz Aytmatov (1928-2008)

